

 Biblioteca Valenciana

S. XVIII

SIGNATURA

935

Palau 158917

S. XVIII

935

Biblioteca Valenciana

31000005089530

CLARORUM
VALENTINORUM

Sol

PETRI JOANNIS NUNNESII,

EMANUELIS MARTINI,

GREGORII MAJANSII,

JOANNIS INSULÆ,

ALIORUMQUE

ORATIONES

SELECTÆ.

Ex univ. libr. Angel. Pa. Ray

LAUSANNE,

Apud FRANCISCUM GRASSET & Socios.

MDCLXVII

16402

ORNATISSIMO,
DOCTISSIMO ATQUE OMNI
LAUDUM GENERE
PERILLUSTRI,
D. GREGORIO MAJANSIO,
GENEROSO VALENTINO

*Duodecemviro litibus judicandis in Regia Domo
& Urbe Madridiensi,*

FRANC. GRASSET ET SOCII

S. D.

*Ad usum fr. Caroli innotata Carme
litae*

✱✱✱ C ✱✱✱ *Larorum Valentinorum Ora-
tiones Tibi offerimus, qui eo-
rum famam longe lateque spar-
sam scriptis Tuis mirum in
modum amplificasti: atque, ut illæ sint
acceptiores eloquentiæ amatoribus, co-
mites adjunximus nonnullas alias a Te
conscriptas: in quibus magna illa nomi-
na (Nunnesium intelligimus, Pascha-
lem, & Martinum, mirabilis sapien-
tiæ & eloquentiæ viros) celebriora fe-*

*

cisti. Quantum vero a Te Respublica
Litteraria expectare debeat; optime nu-
per declaravit CAROLUS III. His-
paniarum Rex, Princeps Litterarum
amantissimus, & Litteratorum Fautor
munificentissimus, jubens ut edas Opera
Tua, quæ Scientiis novam lucem, Or-
bi Litterario summam utilitatem, Ti-
bique magnum gloriæ cumulum afferent.
Deus Optimus Maximus Vota publica
confirmet, Te in dies magis aucto Ho-
noribus & præmiis. Lausannæ Cal.
Martiis Anni MDCCLXVII.

(0)

SERIES ORATIONUM

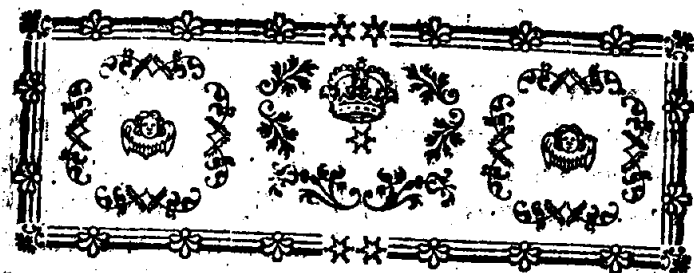
QUÆ HOC VOLUME
COMPREHENDUNTUR.

- P**etri Joannis Nunnesii, *Oratio de causis
obscuritatis Aristoteleæ & de illarum re-
mediis* pag. 1
Ejusdem, *Oratio habita in Academia Valenti-
na, ad Philippum III. Margaritam Rustria-
cam Reges, Albertum & Isabellam, Flan-
dria Comites* 57
Bartholomæi Josephi Pâschalii, *Oratio de op-
timo genere explanandi Aristotelem, & de
vi & usu Dialecticæ Artis* 61
Emanuelis Martini, *Oratio pro crepitu ventris
habita ad Patres crepitantes* 90
Johannis Insulæ *Oratio ad Patres congregatos
in Concilio Tarraconensi* 119
D. Antonii de Palafox & Croy, *Oratio de
utilitate Philosophiæ, in Valentino Lyceo
habita, cum Philosophicas Theses propu-
gnaturus esset ad abtinendam Philosophiæ
lauream* 123
Andrææ Sanchiz *Oratio quam post lauream Ma-
gisterii liberalium Artium, illustrissimo Vi-
ro Don Antonio de Palafox & Croy colla-
tam, habuit* 132

Don Petri Pasqual & Garcia de Almunia *Oratio de optima ratione Philosophiæ docenda, habita in Valentino Lyceo, cum Philosophicas Theses propugnaturus esset ad obtinendam Philosophiæ lauream* pag. 135

Gregorii Majansii *Oratio ad Salmanticensis Academia Senatam cum Josephus Borrullius Valentinus primarius juris civilis Antecessor in eum ordinem adlectus fuit* 146

Ejusdem *Oratio in obitu Cl. Andreae Garciae de Samaniego, habita ab ejus filio Doctore Petro Josepho Garcia de Samaniego* 151

PETRI JOANNIS
NUNNESII,

VALENTINI,

ORATIO

DE
CAUSIS OBSCURITATIS

ARISTOTELEÆ,

Et de illarum remediis.

Nimadyerti, auditores literatissimi,
omnem exordiendi rationem ab
Aristotele usurpatam tribus parti-
bus contineri: una dignitatis, qua
homines ingeniosi ad studia litera-
rum mirabiliter incenduntur: utilitatis altera,
qua ad inchoata studia longius provehenda stu-
diose excitantur: tertia difficultatis, qua ad

A

artium cognitionem facilius comprehendendam sunt promptiores. Nam etsi dignitas cujusque artis per seipsam admirabilis est, & splendoris plena, ac utilitas omnium studia magno applausu ad se allicit, tamen ista ad artium perceptionem non magnum afferunt adjumentum. At verò difficultas notata multorum studia commovit, ut remediis magno labore quæsitis, artes præstantissimas in oblivione diu jacentes excitarent: ut memoria nostra Georgium Agricolum, qui erexit abjectam vim & naturam lapidum, metallorum, gemmarum, denique earum rerum, quæ aut sua sponte ex terra erumpunt, aut magna hominum contentione eruuntur: & reconditam mensurarum rationem ac ponderum in pristinam revocavit dignitatem. Ut Claud. Tolomæum, qui animadversis viginti & tribus causis obscuritatis in Vitruvio, effecit sua diligentia, ut qui auctor omnium consensu obscurissimus credebatur, à multis facilis judicaretur, & ratio architecturæ vetustissima, quæ multis jam antea seculis perierat, à plerisque architectis non sine magna laude & hominum admiratione exprimeretur. Quorum ego studiis inflammatus, institui hac oratione non tam rationem aperire explicandi Aristotelis, quam publicè causas obscuritatis Aristoteleæ denunciare: ut si ego rudissimus omnium hujus scholæ huic morbo tam desperato medicinam aliquam facere non possem, certè multorum voluntates ad salutem scholæ, & bonarum artium, imò reipub. quæ sine his conservari non

potest, incitarem. In quo, si mihi aliquid arrogare videor, meo officio condonandum est, sentio enim quàm exiguum sit in me ingenium, & quàm mediocris exercitatio dicendi: sed boni magistri officium esse existimo, cum cunctos auditores desperatione difficultatis Aristoteleæ debilitari frangique videat, ferre opem miseris, succurrere scholæ, studiisque communibus, implorare doctorum fidem, publicam salutem suæ saluti antepone. Illud etiam bonorum virorum & sapientum esse arbitror, quales vos omnibus scholæ temporibus extitistis, intercludere omnes obscuritatis artium vias, munire præsidia scholæ, summum in Aristotele firmamentum, summum in ejus intelligentia ornamentum putare: hanc qui juverit, laude potius & honore, quàm probis maledictisque dignum judicari. Quamobrem labor in hac obscuritate denuncianda præcipuè meus est, studium verò adhibendi remedia commune mihi vobiscum esse debet. Sic enim existimare debetis, auditores philosophiæ studiosissimi, post hominum nostrorum memoriam, imò verò post conditam Valentinam Academiam, nullam orationem de philosophia & literis scholæ utilior, magis à vobis omnibus expetendam, neque excogitam, neque susceptam, neque vobis inspectantibus habitam fuisse. Agitur enim nihil aliud in nostra oratione, quàm ut Aristotelis libri legantur, ut optimis artibus, optima ratione atque via non libri barbarorum, & sophistarum, sed Aristotelis, sed omnium libera-

lium artium parentis intelligentur: parvo labore, exiguo tempore auditores nostri dialecticæ & utriusque philosophiæ scientiam & fructum consequantur. Quæ cum ita sint, à Deo optimo maximo primum, quod duos jam perpetuos annos deprecatus sum, postremum in hac utilissima oratione deprecor, ut menti meæ publicam salutem procuranti, veritatis & utilitatis publicæ lumen præferat, ut rem tantam, tamque gravem diligenter, accuratè, fideliter explicare, & ante oculos vestros collocare, ac penitus quanta est, tantam exprimere valeam. Te quoque, Gymnasiarche integerrime, obtestor & obsecro, quoniam uno tempore & meæ eruditionis existimatio, & disciplinæ publicæ salus tuo iudicio permittitur, adhibeas in tantæ rei cognitione & auditione, diligentiam & sapientiam, in disceptatione & iudicatione, iustitiam & æquitatem, quas & omnes in te hactenus experti sumus, & muneris officiique tui gravitas ac religio postulat. Deinde, vos magistri doctissimi, precor & quæso, ut quoniam officio juvandæ scholæ mecum conjuncti estis, in hoc munere cognoscendo exequendoque tantam contentionem adhibeatis, ut omnes nunc intelligent, vobis nec sapientiam in hac re cognoscenda defuisse, nec in providenda consilium, nec in suscipienda voluntatem, neque in conficienda probitatem & constantiam: quæ tanta sunt in vobis, quanta in omnibus reliquis doctoribus quos aut vidimus, aut audivimus, non fuerunt. Postremo, vos auditores Aristotelis

doctissimi, rogo, ut qui in hoc gymnasio corpore adestis, aditis animo, mentesque erigatis, & me de vestris commodis amice & benevolè disputantem libenter audiat. Dicendum est enim de causis obscuritatis Aristotelis, & de illarum remediis: hujus autem orationis difficilius est exitum, quàm principium invenire. Nam cum tres fuerint rationes ante Aristotelem obscurandæ philosophiæ: una poetarum, ut Orphei & Homeri, qui involucris fabularum obscuritatem & tenebras bonis artibus attulerunt: altera Pythagoreorum, qui numeris & figuris Mathematicis obscurissimis homines ignaros ac stupidos à sua familia rejecerunt, tertia, Heracliti, qui quoniam de industria obscuritatem affectavit, & σκοτεινός appellatus, & ab omnibus improbatus est: Aristoteles vir præstanti ingenio non fabulis, non numeris, neque figuris, quæ ille magno studio labefactaverat, sed quod magno opere mirandum est, singulari verborum proprietate adeò philosophiam dicendo obscuravit, ut facilius sit oraculi quàm illius sententiam divinare. Itaque Græci interpretes illum sphingæ nominant: Themistius autem omnium præstantissimus testatur longè aliter omnia decreta Aristotelis foras esse edita ab illo, quàm sint domi tradita, dementiæque simile esse, si quis legendis libris ipsius speret se illius sententiam consecuturum. Sed quid interpretes Græcos commemo? ipse de se locupletissimus est testis se edidisse acroamata, sed perinde tamen, ut nisi qui ab illo audierint, alii percipere non possint:

tantum fuit in Aristotele studium obscurandæ philosophiæ. Sed multò plures causæ extrinsecus obscuritatis accesserunt: ut ex versionum & interpretum negligentia, quæ multos errores in philosophia crearunt. Ac ut rem omnem à principio ordine comprehendam, quemadmodum omnis oratio quatuor virtutibus illustratur: rebus, inquam, & verbis, rerum tractatione, atque verborum, eodem modo obscuritatis easdem causas esse necesse est. Primum igitur de verborum obscuritate dicendum est, quæ linguarum est propria: tum de verborum explicatione Grammatica: post de rerum tractatione dialectica, & ad extremum de rerum difficultate, quæ multarum artium cognitione continetur. Ac primum in verbis multæ sunt causæ obscuritatis. Prima in textus Græci varietate, quæ hinc nata est, ut Strabo & Plutarchus commemorant: Aristoteles suam bibliothecam Theophrasto dedit; hic Neleo Scepsio tradidit, Neleus posteris suis hominibus imperitis reliquit: qui libros tineis & situ corruptos grandi pecunia Apelliconi Teio vendiderunt: Apellicon librorum, quam sapientiæ cupidior, cum hos vellet emendare, mutilos & multis locis mendis plenos edidit. Deinde expugnatis Athenis bibliotheca Apelliconis Romam translata est à Syllâ, quam Tyrannio Grammaticus in ordinem digessit, & Andronicus Rhodius multa ejus exemplaria in medium protulit, sed à librariis ut vulgò fit, corrupta, & depravata. Hinc varietas exemplarium magnam attulit perturbationem essent ne hi libri

Aristotelis, qui illius nomine circumferuntur, an à sectatore aliquo ex illius libris congesti? sed de multis locis variis unum aut alterum citabo, ut res apertius intelligatur. Primo Posterioris Analyseos legitur in quodam exemplari: si Isosceli & Scaleno per aliquid commune convenit habere angulos æquales duobus rectis. In alio legitur, æquales quatuor rectis: utraque tamen lectio probari potest. Prior quidem de angulis internis, posterior verò de externis. Extremo capite Posteriorum sic legit Philoponus: ex experimento autem, & ex eo omni quod quiescit in animo, universalis unius præter multa, intellige, fit cognitio. In alio exemplari legitur aliter, ex experimento autem ex toto universo, quod quiescit in animo, aut uno præter multa, quod in omnibus unum fuerit idem artis principium fit atque scientiæ, utraque lectio probabilis est. Dices hæc varietas nullam affert obscuritatem, cum utraque lectio consentanea sit veritati. Fateor illud quidem: sunt tamen aliquando inter se repugnantes, ut ultimo cap. *περί ἑρμηνείας* cum explicat Aristoteles sextum argumentum, legitur de hac enunciatione non bonum non est bonum *ἀληθὲς γὰρ αὐτῇ*. id est, siquidem hæc vera est: at Alexander scribit legi *ἐκ ἀληθὲς γὰρ αὐτῇ*. id est, neque enim hæc vera est: Quæ major obscuritas excogitari potest, cum textus inter se omnino repugnent? Utile ergo esset varia exemplaria Græca Aristotelis consuli à viris doctis, & inter se comparari, ut cum

varii occurrerent textus verior lectio approbaretur propositis argumentis & conjecturis, ceteræ notarentur tanquam minus probabiles: omnes tamen uno libello descriptæ separatim, ut liberum esset cuivis sequi lectionem quam probaret. Atque hæc obscuritas ex varietate textuum nascitur: nec minor existit ex varietate vocum, aut significationum. In illa polyonyma continentur, in hac homonyma. Ac ut de polyonymis dicam, quid magis perturbatum, quam multis vocibus in eadem re uti? quasi videaris de proprio nomine rei dubitare, ut cum Arist. pro diffinitione dicit rationem, terminum, substantiam, rationem substantiæ, quod quid erat esse, vim & naturam, proprium. Quæ singula vocabula, etsi non sine consilio accommodata sunt diffinitioni, tamen nisi ratio cujusque separatim explicetur, sensum Aristotelis obscurant: Quare edendus quoque esset seorsum liber, in quo nomina quæ idem valent apud Aristotelem explicarentur: Ex ambiguis verò nominibus quàm multi in Philosophia errores oriuntur: ut cum de fine totius Logicæ disputant interpretes, finem esse affirmant probabiliter differere: quoniam id scribit Aristoteles in Topicis, neque vident eo loco Aristotelem non de tota arte disputare, sed de facultate tantum probabilium, quam partem nomine totius Dialecticæ nominat, nam ut docet Alexander, quatuor sunt significationes dialecticæ: una, methodus diffinienti & dividendi, iudicio Platonis: altera, ju-

dicium quod fit syllogismo tantum, de sententia Stoicorum: tertia, ars probabilium, quam sequitur Arist. in Topicis: quarta, tota ars, quæ complectitur syllogismos necessarios, probabiles, & eos qui verisimiles videntur. Cognita igitur distinctione Alexandri vides non esse finem totius dialecticæ probabiliter differere, sed partis tantum cuiusdam. Porro autem Arist. multorum nominum ambiguitatem diligentissimè explicavit. 5. Metaphysico, sed cum possit non poenitenda fieri accessio, conferendæ sunt omnes homonymiæ in unum librum, ut falsa quæ in nominum ambiguitate latent, declinentur. Verum in hac ambiguitate explicanda illud desiderari video, ut certi methodo explicetur, quot modis quæque vox significare possit, ut vel si sexcentæ sint vocis significationes ad certa capita revocentur. Sum autem (quantum ego observare potui) apud Philosophos decem tantum genera significandi: unum proprium, & novem impropria. Novem autem hæc sunt: aut usurpant causam pro effectu, ut Arist. 1. de animo veritatem pro philosophia contemplationis dicit, & 1. Topico quæstiones veritatis, pro quæstionibus philosophiæ Theoricæ, finem pro instrumento usurpat: Aut effectum pro causa, ut cum appellant Peripatetici solem calidum, & lunam frigidam, non quòd sol calidus sit, aut luna frigida, sed quòd ille calefaciat, hæc vero refrigeret: Aut rem subjectam pro adjuncta, ut cum dicunt Philosophi mutato tempore & lo-

co. hominum temperationem mutari: non quod tempus & locus aliquid efficiant, sed de accessu & recessu solis intelligendum est, qui sunt in tempore, & mutant hominum temperationes: aut de aere, qui est in loco, cujus variae qualitates variè commutant homines: Aut res adjuncta transfertur ad subjectam, ut cum Philosophi morales nostras actiones tribuunt virtutibus & vitiis. Qua significatione quod proprium voluntatis transferunt ad virtutes & vitia: quia in voluntate tanquam in re subjecta virtutes inesse cernuntur. Ut cum Aristo. 5. Physico moveri accidentia fortuito, quia insunt in substantiis: aut simile nomen ponitur pro re simili, ut cum vocat Aristot. definitionem terminum, & Plato terram cubum, non quod eam formam arbitretur, qui sphaericam esse demonstravit, sed ut similitudine cubi statum terrae firmissimum declaret. Hoc fere tropo & Poetae, & Pythagorei, & Platonici multa dogmata sua explicarunt: Aut cum pars pro toto ponitur, ut iudicium quod fit syllogismo tantum pro tota dispositione, quae fit syllogismo & methodo: & cum analytica vocat Aristot. priora ab una tantum parte quae praestantissima est, nempe à resolutione: Aut totum pro parte, ut Philosophia ponitur ab Aristo. 2. Physico pro sola Metaphysica, ut logica & dialectica quae ponuntur ab Arist. pro sola facultate probabilium: Aut genus pro specie, ut inventio quae communis est multarum artium pro sola Dialectica inventionem, quia

majori labore inveniuntur argumenta ex locis, quam reliquae res aliunde: cum loci vacui sint, argumenta autem aliunde sumuntur, ut ex singulis artibus, ex ingenio, & ex longo rerum usu, à locis verò solum indicuntur: Ant tandem species ponitur pro genere, ut ignorantia elenchi pro omni fallacia, & generatio in libris de ortu & interitu, pro omni motu quo acquiritur nova forma, sive sit substantia, ut in ortu, sive quantitas ut in accessione, sive qualitas ut in commutatione, sive locus ut in loci mutatione. Atque his decem generibus significationum notatis facile erit certa methodo ordine alphabetico notare varias significationes vocum ambiguarum. Scripserant de hoc argumento Theophrastus & Eudemus, & Stoici quae tamen injuria temporum perierunt. Sed Haganus Velsius se hoc beneficium collaturum pollicetur. Jam verò vel si textus varii non essent, nec varia nomina, neque variae significationes, tamen ea est sermonis Graeci proprietas in Aristotele ut magnam saepe afferat difficultatem. Quam rem satis declarat vel unum nomen *enteλεχείας* cuius ignorata proprietate magnae excitantur tragoediae: ut qui fieri possit ut idem sit genus motus & animi, cum motus sit actus imperfectus, animus verò perfectus. Quid autem comminiscitur Philoponus in Etymologia hujus nominis, qui putat dici *enteλεχείαν* ἀπὸ τοῦ ἐν, id est, unum, & *τέλειον* quod est perfectum, & *εἶναι* quod est habere, quasi unionem & perfectionem

contineat. Non videt ex Grammaticis regulis Grammaticus tamen cognomento cum aspi-
tur nomen *εν*, non potuisse nomen *εντελε-
χειας* quod levigatur, illinc derivari? At The-
mistius habitum perfectionis, aut ut vertit
Hermolaus perfecti habitum interpretatur: &
Simplicius essentiam habere in perfectione posi-
tam. Sed neuter aperte expressit, qui possit
hoc nomen motui & animo convenire. Latini
verò quam eleganter expresserint vim nominis
actum convertentes Philosophorum esto judi-
cium. Nam etsi Plato plerunque & Aristoteles
εντελεχειαν *αντι της ενεργειας* usurpant, ta-
men si animum actum appelles eandem rem
& causam & effectum eadem comparatione vo-
cabis: quo nihil absurdius potest excogitari,
cum ex hac sententia efficiatur, ut homo ea-
dem hora cæcus & videns dicatur, si tota ani-
mi vis & natura in actione posita est, & ani-
mus accedat atque recedat sine interitu rei
subjectæ tanquam accidens varium & commu-
tabile: ac ut brevi omnia absurda in unum
conferam, ut animus noster non substantia &
natura, sed accidens nominetur. In eandem
reprehensionem incurrit M. Tullius qui prima
schola Tusculana *εντελεχειαν* continuatam mo-
tionem vertit: quia legerat fortasse *ενδελεχειαν*
cum *δ* non *τ* scriptam, & in Phædone ani-
mam perenni motione agitari. Hæc nosse
multum refert: nam ignorato genere, natu-
ram motus & animi ignorari necesse est. Aris-
toteles igitur proprie *εντελεχειαν* appellat per-

fectionem rei alicujus motu comparatam: quam
etiam in libris de ortu *εξεν* vocat, qualis est
animus, qui est firma & constans *εξ* con-
poris motu acquisita. Motum autem *εντελε-
χειαν* nominat, quia tendit ad *εξεν*, aut cer-
te *εντελεχειαν* non omnino, sed ejus rei quæ
est potentia. Neque verò minor obscuritas orta
est ignorance vocis Græcæ *σοιχος* cap. 7.
περι ερμηνειας cum ait Aristo. quarum duæ
affectæ sunt ad affirmationem & negationem,
ut privationes *κατα τον σοιχον*, duæ verò
non. Quo loco cum aperte Aristoteles demon-
stret propositum sibi esse de numero repugnan-
tiarum disputare: interpretes tamen omnes &
Græci & Latini mutato consilio locum expli-
cant de consequentia: nec vident turpissimum
in Aristotele fuisse, alienum aliquid à disputa-
tione afferre: præsertim cum de consequentiis
sequenti loco separatim disputet, & copiose.
Cujus loci obscuritate adeò deterritus est Am-
monius ut scribat *σοιγγος μεν κελαινης κατα
την λυκοφρονος γηρυν εκμιμεμενος πολλα
δε πραγματα τοις εξηγηταις παρασχων*,
& quæ sequuntur. At si Aristotelis propositum
& proprietatem sermonis Græci observassent,
locum intellexissent: *σοιχος* enim significat
quincuncem, unde Aristophanes ait *εσην κατα
τον σοιχον*, id est, steti juxta quincuncem.
Aristo. itaque sumpta metaphora ab oleis &
vitibus, quæ feruntur forma quincuncis, do-
cet quomodo fiant enuntiationes attributi infi-
niti ex simplicibus ut privantes per quincun-

omn, quasi dicat, quemadmodum in quinque
duz oleæ ex æquo distant à tertia communi.
sic affirmatio & negatio transposita & privata
ex æquo distant, & sunt ex simplici pronun-
ciato postposita negatione verbo. Quid magis
proprium sermonis Græci, quam quod legitur
extremo capite *περί ἐμπνεύσεως* his verbis.
Hæc enunciatio omne bonum est bonum, non
differt ab hac, bonum est bonum: qui locus
falsus est, nisi proprietas Græci sermonis ad-
hibeatur. Nam præpositus articulus rei subjec-
tæ idem valet quod nota omnis: ut *τὸ ἀγα-
θὸν* idem quod *πάν ἀγαθόν*. Quò fit, ut at-
tributo verè addi non possit, præsertim si af-
firmet enunciatio. Quid cum Aristo. tertia
sectione primi priorum negat hunc esse bonum
syllogismum, animal est substantia: homo est
animal: ergo homo est substantia? nonne
enunciationes veræ sunt? & collocatio proba?
cum enunciationes indefinitæ in rebus neces-
sariis idem valeant quod universæ: quasi di-
cat, omne animal est substantia: omnis homo
est animal: omnis igitur homo est substantia.
At ille negat bonum esse syllogismum: id fa-
cit ex proprietate Græci sermonis. Nam quia
rem subjectam sine articulis expressit, idem
valent quod speciales, quasi dicat, aliquid
animal est substantia: quidam homo est ani-
mal: ergo quidam homo est substantia: quæ
quanquam veræ sunt, syllogismus tamen ex
puris propriis & in parte concludi non potuit.
In Elenchis verò quanta est verborum pro-

prietas: præsertim in his fallaciis quæ in verbis
accidunt: quæ cum ad nos transferuntur, non
retinent eandem sententiam. Quamobrem me-
rito à Lusitano quodam doctissimo in Elenchis
tralatio vetus tralationi Perionii anteponitur,
quod Perionius Græcas ambiguitates conver-
tit, quæ Latine non intelliguntur: quas aut
Græcè retinuisse oportebat, aut, ut fecit ve-
tus interpres, quod præstabilius est, in exem-
pla Latinorum mutasse: ut Virgilio, & Ho-
ratii: quæ & illustriora sunt, & facilius à La-
tinis præsertim auditoribus intelliguntur. Illud
verò quod extremo capite librorum de orta &
interitu affert Aristo. diversa sunt fore & fu-
turum esse, qui potest sine proprietate Græci
sermonis percipi, cum Latine nulla sit inter
has voces dissimilitudo, Græcè verò maxima?
Nam *ἐρεσθαι* significat rem futuram necessa-
riò, *μελεσθαι* autem rem quæ possit esse &
non esse. At ista dissimilitudine tota quæstio
ejus capitis ab Aristotele, imò quæstio obscu-
rissima de futuris contingentibus ab interpre-
tibus Græcis explicatur. Sed quid multa com-
moro? qui Græcè scripsit, & admodum pro-
priè ignorata proprietate Græci sermonis, ob-
scuretur quoque necesse est. Totum Aristotelem
recitare oporteret, si hujus rei ratio plenè es-
set à me exprimenda. Sed satis sit in singulis
obscuritatibus aliquot exempla protulisse. Huius
obscuritati præclarum sanè lumen nostri homi-
nes attulerunt: Græcum (inquiunt) est, non
legitur. Præstabilius esset virum Græcè locu-

lectur doctum, & in Aristotele multum exercitatum in brevissimo libello ordine alphabetico omnes voces annotare, quæ apud Aristotelem tantam habent proprietatem, ut Latine vix ac ne vix quidem converti possint. In quibus explicaret etymon cujusque vocis, & quæ ex illa derivarentur, qua significatione ea voce ante Aristotelem alii scriptores usi fuissent, & quibus verbis Latinis appositè exprimi posset: ut hac diligentia adhibita, nullus obscuritati locus relinqueretur. Annectenda quoque huic est alia causa maxima obscuritatis in verborum proprietate posita, quibus usi sunt Philosophi quos reprehendit Aristoteles. Nam cum non tam sententiam, quam illorum verba reprehendat, ut Græci interpretes asserunt, sit ut nisi illorum verba intelligantur, refutatio non possit percipi: sed de multis unum citabo. Ait Aristoteles tertio de coelo, reprehendens figuras Platonis. Sed positiones quasdam sumunt, ut amici Mathematici, & quæ sequuntur. Quo loco mirum est quam perturbentur Latini interpretes ignorato nomine positionum Platonice. Platonici enim positiones vocant eas enunciationes, quæ etsi causæ effectuum non sunt, fingi tamen & explicari ut causæ possunt: quia cum effectis conveniunt: cujus generis est argumentum Nicolai Copernici. Nam motus terræ & status coeli non sunt causæ phænomenon coelestium, sed quia cum illis principiis bene conveniunt ἀποτέλεσματα, tanquam omnium phænomenon causas explicavit:

cavit: At homines nostri dum inutilia credunt ea esse quæ ab Aristotele reprehenduntur, hanc intelligentiam vocum neglexerunt: utilissimum tamen foret, cum ferè tota philosophia Aristotelis in reprehendendis philosophis consumatur, voces omnes per se explicare, quibus quisque Philosophus in sua familia utatur. Dicat aliquis: Jam sunt omnia ad nos conversa à viris utriusque linguæ peritissimis: ut olim à Boëtio, nostra verò ætate à Perionio, quid opus est ista tua diligentia? De Boetii translatione, si tamen illius est, hoc unum pronuntiabo illam in philosophia multos errores creasse. Nam cum in ea multa supersint, plura desint, plurima sint mutata, & quod omnium pessimum est, multa quæ affirmatè in Aristotele leguntur, in negationem conversa, ac vicissim, necesse est omnes interpretes, qui hanc versionem sunt secuti, in sexcentas opiniones contrarias Aristoteli incidisse: de quibus ne infinitum sit omnes persequi, aliquot tantum ex posteriori analysi indicabo: in quo libro summa totius Logicæ collocatur. Ac primum cap. 7. primi libri sic legunt vetus interpres & doctores eum sequuti: unumquodque autem secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus. Aristoteles verò sic contrario planè sensu: unumquodque autem secundum accidens non cognoscimus, cum secundum illud cognoscimus. Capite sequenti quod affirmat Aristot. fieri posse, negant omnino vetus interpres & doctores Latini. Nam

cum Aristot. pronunciet, & exemplo confirmet posse aliquam conclusionem ex principio contradictionis demonstrari, Latinus interpres sic loquitur. Non contingere autem simul affirmare & negare neque una recipit demonstratio. Quem locum sic explicant Latini ut afferant nullam demonstrationem uti principio contradictionis. Dicite quæso Dialectici, nonne sunt hæ contradicentes? Ait Aristot. aliqua demonstratio recipit principium contradictionis, commentantur doctores Latini: nulla demonstratio accipit principium contradictionis. Penultimo capite legunt vetus tralatio & doctores Latini: qualiter igitur est idem opinari & scire, Aristoteles verò quomodo igitur non licet idem opinari & scire. Autor negat esse idem opinari & scire, interpres affirmat: quis istis interpretibus credat? Capite. 17. libri secundi legunt vetus interpres & doctores Latini: si igitur non, simul itaque erunt. Aristot. verò, si igitur sic, simul itaque erunt, non & sic est summa rerum contradictio ut jam non sit inter nos quæstio de nomine, ut vulgò dicunt, sed de summa rerum contradictione. Eodem capite sic legunt vetus interpres & doctores Latini: Aut siquidem per se demonstratur, aut non, sed secundum signum, aut accidens. Aristot. autem legit contra & non secundum signum, aut accidens. Quæ magis repugnantia? Arist. ait non secundum signum, aut accidens, interpres explicat, sed secundum signum, aut accidens? Et paulò infra

legit vetus interpres: imò videntur problemata esse, cum apud Aristotelem legatur, atqui non videntur problemata esse. Quæ magis contradicentia excogitari possunt? Nam quid ego repetam libros Physicos, de ortu & interitu, de animo, Metaphysicos, in quibus nullus est ferè locus, qui non sit ab interprete depravatus, ut necesse sit eos qui hanc versionem sequuntur in errore perpetuo versari. Nam exceptis libris *περί ἐρμηνείας* & de cælo, qui quoniam bene conversi, & cum doctis commentariis ad manus Latinorum pervenerunt, diligenter & fideliter ab illis explicati sunt: reliqui libri ita corrupti sunt ab interprete, ut ejus errore omnes commentatores Latinos duci necesse fuerit. Requiretis fortasse quid sit quod veterem translationem reprehendam, cum omnes versionem Perionii sequantur. Sequuntur, sed ita sequuntur, ut ad explicandum Aristotelem Latinos consulant commentarios, aut Arabicos, qui non verum textum Aristotelis, sed translationem veterem explicarunt. Quod si pertinaciter Perionium sequantur, sciant me primum Perionium in scholâs invexisse, & curasse ut cum meis argumentis publicè excuderetur, quia ejus translationem reliquis anteponendam censeo: tamen illud mihi integrum esse voluisse, ut si qui locus paulò negligentius esset à Perionio conversus, aut summa cum libertate, publicè pronunciarem: ut capite de genere, cum utile sit nosse varias significationes hujus vocis simpliciter, contempta

ambiguitate nominis convertit genus & species non uno modo dicuntur: cui textui non convenit explicatio vocis ambiguae, quae affertur ab Ammonio. Capite verò de differentia *εἰδικός* vertit singularis, cum doceat ibi Porphyrius speciem constare ex genere & differentia, ut homo *εἰδικός*, id est, specialis, non singularis. In categoriis capite de relatis, cum Aristoteles duas afferat relatorum descriptiones, quarum prior per *τὸ λέγεσθαι*, id est, dici explicatur: posterior per *τὸ εἶναι*, id est, esse priorem sic vertit, ut non expresso verbo *λέγεσθαι* eadem cum posteriori esse videatur. Capite autem de qualitate, *δρομικούς* καὶ *πυκτικούς* vertit cursores & pugiles, cum hæc sint nomina habituum, Græca verò naturalem vim & facultatem quæ secunda species qualitatis est declarent. In iis autem quæ post categorias docentur, cum explicat tertiam significationem prioris sic loquitur: Initia & elementa priora sunt iis quæ describuntur: quo loco *διαγράμματα* vertit, ut vetus interpretes, ineptè & sine sensu ea quæ describuntur, cum ex Cicerone potuisset apertius vertere lineamenta, aut, ut omnes vulgò loquimur, figuras. Quasi dicat Aristoteles elementa Geometriæ, quæ sunt diffinitiones, postulata, & dignitates priora sunt figuris geometricis: quæ in problematis & theorematis explicantur. At in libro *περὶ ἐρμηνείας* totum caput de futuris contingentibus perturbat. Nam cum Aristoteles tantum differat de enunciatio-

nibus fortuitis, non de necessariis, & iis quæ fieri non possunt, ipse vertit *μέλλουσι* futuris, quasi disputet Aristot. de futuris singularibus cuiusvis materiæ, cum *μέλλουσι* significet tantum futura fortuita, ut Ammonius admonet, & Aristot. in libris de ortu & interitu declarat. Extremo verò capite *περὶ ἐρμηνείας* totam quæstionem perturbat. Nam cum Arist. disputet utra magis adversa sit affirmationi simplici affirmatio contrarii attributi, an negatio simplex, non utra magis opposita, ipse quasi Græcè legatur *ἀντικείμενα* existimavit quæstionem esse de toto genere oppositionis, & vertit utra magis contraria, cum Græcè consensu omnium textuum, & interpretum quæstio ponatur *πότερα μᾶλλον ἐναντία*, id est, utra magis sit adversa, quæ quæstio non est de toto genere oppositionis, sed de specie quadam, nempe de adversis. Quid verò magis à veritate alienum quàm quod primo posteriorum *ἀξιώματα* convertit postulata, quasi ejusdem generis sint principiorum postulata, & dignitates: cum & Euclides *ἀξιώματα* à postulatis & diffinitionibus distinguat, & Aristoteles quem ipse convertit, multum differre demonstret. Inquirerem plura diligenter in Perionium nisi vererem molestam esse ejus hominis reprehensionem, qui primus literis Latinis nostro seculo Philosophiam illustravit. Sed hæc non eo consilio à me dicuntur, ut Perionium reprehendam, cui agnosco & confiteor Philosophiam Latinam referendam esse acceptam,

sed ut omnes intelligant parum esse confidendum versionibus, & Perionium arreptum incredibili studio orationis Ciceronianæ aliqua mutasse, quæ melius fuisset retinere ut erant in veteri translatione, quod à me supra explicatum est. Quod igitur huic varietati versionum adhibebitur remedium? Veterem, ajunt, translationem sequamur: nam istæ novæ paraphrasticæ sunt, & cum Latinis commentariis non conveniunt. Quam quæso paraphrasim vocas? Nonne orationem paulò prolixiorē contextu? at Perionius multò pressior est veteri interprete, cum locus & tempus id postulant. Quod cum multis locis possit à me confirmari, duos tantum notissimos ex præfatione Porphyrii indicabo. Sic igitur ait vetus interpres: compendiosam tibi traditionem faciens tentabo breviter introductionis modo, & quæ sequuntur. Quæ tria cum observasset Perionius idem significare tantum vertit, institui breviter exponere. In eadem præfatione cum ponit quæstiones Porphyrius, sic ait vetus interpres: mox de generibus & speciebus illud quidem sive subsistant, sive in solis nudis, purisque intellectibus posita sint, sive substantia, sive corporalia, an incorporalia sint: in quo loco unam quæstionem addidit de suo: sintne universalia substantiæ, quæ non legitur in Porphyrio. Item adjunxit puris, quæ vox occasionem puram & simplicem præbuit Alberto Magno peccandi: Non sine mysterio, ait, solis dixit propter intellectum humanum, nudis

propter angelicum, puris propter divinum, quod mysterium Porphyrius nunquam somniavit. At Perionius sine his vocibus sic locum convertit. Ac primum de generibus & formis cohæreant ne ipsa per se, an in solis animis sint, & si cohæreant per se, utrum corporea, an corporis expertia? Uter igitur altero brevior? Perioniusne, qui nihil addit, an ille qui multa comminiscitur? Perionius certè paraphrastes non est: nisi paraphrasim voces proprietatem sermonis & elegantiam. Quare utile esset utraque translatione comparata notare quantum quisque peccasset addendo, detrahendo, mutando, ut quæ verior versio esset probaretur falsa repudiata, & errores observarentur, qui in philosophia ex mala versione nati fuissent. At dices, quanquam Perionius non est paraphrastes, tamen illius translatio non convenit cum commentariis. Huic rei magnum afferrent adjumentum, qui edito libello observarent, quæ voces barbaræ interpretum quibus Latinis responderent: quod quanquam Perionius fecisse videtur in libro de optimo genere interpretandi, tamen non poenitenda potest fieri additio, si declarentur potissimum eæ voces, quarum significatio planè mutatur à Perionio. Huic diligentiae addi possent aliquæ voces, quibus parum Latine Perionius utitur: ut cum unionem pro unitate dicit, cum unionem gemmam solum apud Latinos declaret, unitas verò à Celso & Plinio pro principio numerorum usurpetur. Sed quid juverit textus emen-

dasse, si vulgò citantur mutili, & depravati, præsertim à commentatoribus Latinis: ut locus ex quinto Metaphysico à facilioribus est auspicandum, citatur enim mutilus, cum sic legatur. Non à primo ac rei principio aliquando inchoandum est, sed unde quis facilius dicat: nec explicant quando à facilioribus sit auspicandum: quod tamen fit, cum sine iis posteriora non possunt intelligi. Et ex quarto Metaphysico citatur hic locus: Ens est analogum, cum Aristoteles aperte dicat, id quod est ab uno & ad unum dicitur, ut salubre & medicum. Sed ab uno & ad unum idem, inquiunt, significat quod analogum, id erat ab illis prius demonstrandum, deinde mutandus textus Aristotelis. Aristoteles enim primo Ethico disputans de bono quomodo dicatur, facit hos tres modos homonymiæ diversos à fortuna, ab uno & ad unum, & secundum analogiam: & collocat analogiam quemadmodum Euclides lib. 5. in quatuor minimum rebus præsertim cum distincta est: ut in aspectu, corpore, mente, & animo: at id quod est comparatur tantum cum substantia & accidentibus: quare non est analogum, neque id in Aristotele legitur: nisi quod quisque sentit, pro Aristotele citet. Et quoniam multa vulgò dicuntur in scholis, quæ non possunt intelligi: quales multæ distinctiones, sed bona tantum fide tanquam à picis recitantur, fructuosus quoque esset hic labor, si quis hæc omnia Alphabetico ordine notata aliis verbis magis perspicuis explicaret: quibus

aut Aristoteles Latinus, aut boni interpretes utantur. Occurrat aliquis: hæc sunt vocabula artium, non debent mutari. Ego vocabula artis non censeo mutanda esse, sed apertioribus vocabulis explicari postulo: ut cum quidditatis & essentiae nomen frequens in schola audiat, requiro ut quid essentia sit apertius explicetur: hoc modo. Essentia seu quidditas nihil aliud est, quam conjunctio partium essentialium, quæ rem efficiunt: ut in homine corporis & animi qui particeps est rationis. In rebus verò quæ carent corpore concursus causæ efficientis & finis: ut quidditas logicæ est ars differendi, nam quidditas nihil aliud est, quam hoc ipsum quod res est: res autem corporea nihil aliud est, quam partes illius naturales & efficientes simul sumptæ: & quæ vacat corpore nihil aliud, quam finis & efficiens conjuncta. Quare verè expressa & significatio quidditatis. Item in distinctionibus: ut quæ vocetur dialectica docens, & quæ utens. Docentem vocamus præcepta sola absque exemplis: ut syllogismus constat propositione, assumptione, & complexione. Utentem autem exemplis quales sunt syllogismi, qui in singulis artibus sunt: ut in Physiologia id quod per se movetur, immortale est: animus autem per se movetur: est igitur immortalis. Docentem vocant Græci avulsam à rebus, utentem cum rebus conjunctam, quæ si nostri homines novissent, non pronunciaissent dialecticam docentem partem esse philosophiæ, cum sit à rebus avulsa, cum qui-

bus tamen conjunctam esse oportebat: neque utentem instrumentum, cum sit omne instrumentum avulsum planè ab iis rebus; ad quas adhibetur. Nec solum singulæ voces & distinctiones explicandæ sunt apertius, verum etiam tota oratio si quando obscura occurreret. Sed nimium provehor studio scholæ juvandæ. Utile ergo esset voces omnes obscuras, & distinctiones scholasticas, & orationes integras apertius in libello quodam separatim explicari. Adhuc de verbis dixi, nunc de Grammatica verborum tractationem dicendum est: ut quæ desint in syntaxi Aristotelis: ut initio Priorum: primum dicere circa quid, & de quo est instituta disputatio. Intelligendum more Attico, oportet. Et quæ supersint, ut quæ dicuntur ab interpretibus ἐκ τοῦ παραλλήλου: ut verbum videtur, in sententiis planè certis & necessariis, ut Porphyrius videntur genus & species non dici simpliciter: quo loco redundat videtur, & Aristoteles i. Ethico. omnis ars, doctrina, studium, actio ad bonum aliquod referri videntur, quasi dicat referuntur. Et quæ sint hyperbata. Sed quoniam ferè Græci interpretes Aristotelis Grammatici professione fuerunt, minus hæc pars diligentiam nostram postulat. Tertia pars hujus nostræ disputationis institutæ tota est de tractatione rerum. In qua primum videndum est quibus argumentis utatur Aristoteles causisne & effectis, quæ ille reliquis anteponenda censet, an subjectis, & adjunctis, contrariis, comparatione, etymo-

logia, testimoniis & reliquis quæ probabiliter esse credit: qua re neglecta non intelligitur in quo sita sit vis argumenti & disputationis. Etenim cum Aristoteles plerumque disputet in contrarias partes, idque proprium sit inventionis dialecticæ & locorum, ut idem in Topicis demonstrat, relinquitur profectò ut non intelligatur Aristoteles nisi ab eo qui inventionem & locos notarit. At clamitant continuo homines stupidi hanc inventionem oratoriam esse atque inutilem, quasi verò præcepta Topica Rhetoricæ sint, non Dialecticæ artis, & inutile sit iis præsidiis munitum esse, quibus instructus Aristoteles copiam argumentorum & facultatem disputandi in contrarias partes sibi comparavit. Deinde illud observandum est num tractet Aristoteles argumenta inductione, an syllogismo, an utraque argumentatione, quod facit frequenter. Tum si syllogismo categorico, an hypothetico. Si categorico, cujus figuræ, & modi: quæ dum negligunt interpretes, obscuriorem faciunt Aristotelem: neque animadvertunt eum hujus exercitationis præcepta utilissima tradidisse tertia sectione primi Priorum: quæ non solum aliis authoribus, verumetiam sibi profutura existimavit. Postremo notandum est diligenter ante explicationem cujusque libri, utram methodum sequatur Aristoteles demonstrandine, an diffiniendi: quas duas tantum agnoscit in Posterioribus: quæ si negliguntur, sequitur magna totius ordinis perturbatio, ac libri ignoratio. Nam si doce-

mur in methodo qui finis disputationi propo-
 situs sit, cur quicque tradatur, cur hoc or-
 dine, non alio, certè methodo ignorata fieri
 non potest, ut Aristoteles intelligatur. Hinc tot
 tamque variæ sententiæ, & explicationes inter-
 pretum, hinc tot errores in singulis libris com-
 missi: ut diffiniri synonyma ad intelligendum
 ea admitti debere in categoriis, cum Aristote-
 les testetur apertè se hanc diffinitionem po-
 suisse ad demonstrandam secundam proprieta-
 tem substantiæ: quod methodus demonstrandi
 postulat, ut diffiniri nomen in libro *περί ἐρ-
 μηνείας* quoniam est pars enunciationis, cum
 Aristoteles scribat se hoc principium posuisse ad
 eam demonstrationem conficiendam, quæ. 7.
 cap. legitur. Ut in Prioribus diffiniri syllogis-
 mum perfectum & imperfectum ad cognoscen-
 dam divisionem syllogismorum, cum Aristoteles
 ingenuè significet se diffinivisse hos syllogis-
 mos, ut demonstraret omnes modos primæ
 formæ perfectos esse, reliquos verò imperfec-
 tos, ô miserum Aristotelem qui aliis authori-
 bus illustrandis præcepta tradiderit inventionis,
 syllogismorum & methodi, sibi nullum reli-
 querit: imò stupidos interpretes, qui hæc in
 Aristotele non viderunt: & Aristotelem fortu-
 natum, qui ea præcepta docuit, quæ ipse pri-
 mum suis exemplis secutus sit, & posteri om-
 nes imitati. Quamobrem & hæc diligentia ad-
 hibenda est, ut Aristoteles *τεχνολογία* inven-
 tionis & dispositionis illustretur. Quod si in
 vitium aliquod incurrit dissimulandum non est,

ne si animum alicujus occupaverit, altiores
 agat radices, quàm ut possit evelli. Sed judi-
 candum est accuratè, ut sitne aliquid alienum
 in argumentis singulis: quales sunt diffinitio-
 nes naturales vocibus mathematicis expositæ:
 ut illæ humidi & sicci, quæ leguntur in libris
 de ortu ex termini & figurarum rationem,
 quas accipere possunt. In argumentatione quæ
 aliena commiserit Aristoteles, demonstrant inter-
 pretes Græci, cum veteres philosophos à ca-
 lumniis illius vindicant. In methodo verò quàm
 multa aliena ut in libro *περί ἐρμηνείας* dispu-
 tatio de *ἰσοδυναμία* propositionum & signifi-
 catione modorum ad Grammaticos referenda.
 In Prioribus ratio inveniendi medium ad To-
 pica, quæ inventionis sunt. Ratio analyseos,
 & bona pars libri secundi ad Elenchos, in qui-
 bus docetur exercitatio Dialectica: quod vel
 vitia eadem explicata. 2. Priorum & in Elen-
 chis apertè declarant: ut petitio principii, non
 penes hoc, non causa ut causa, & alia multa.
 In Topicis explicatio trium modorum syllogis-
 mi hypothetici ad priora referenda est. Totus
 autem liber octavus ad Elenchos pertinet cum
 de exercitatione disputet, idque eo argumento
 confirmari potest, quod eadem ad verbum ferè
 disputatio in Elenchis explicetur. Disputatio de
 causis in universum, quæ legitur. 2. Physico
 ad Physicum non pertinet, sed ad Dialecticum,
 aut Metaphysicum. De causis verò rerum na-
 turalium propria est Physici disputatio. Quæ
 leguntur 4. Physico de significationibus jam,

olim, nunc, Grammatica sunt. Quintus liber Physicorum usque ad explicationem hujus vocis simul, cum tertio Physico cohæret, continuatusque est: quod satis declarat conjunctio ~~de~~, initio libri posita, quoniam cum quarto libro connecti non potest, reliqua verò pars libri cum quarto libro cohæret. Totus verò quartus liber Meteororum, ut ait Alexander, non est proprius ejus loci, sed librorum de ortu & interitu: nam non disputat de rebus meteorologicis, sed de actionibus primarum qualitaturn, de quibus in libris de ortu & interitu disputatum est. Mitto Metaphysica, & Ethica, in quibus multa leguntur perturbata. Certè de minori Alpha Metaphysico magna disceptatio est, nam si in Metaphysicis libris recensetur cur à Græcis non vocatur secundus? cur in. 3. Metaphysico non docet Aristoteles quid natura & circa quas res versetur scientia naturalis? quod in fine secundi pollicetur se explicaturum. Si ante secundum Physicum collocari debet, ut voluit Jacobus Sadoletus, cur non explicat in. 2. Physico sitne unius scientiæ, an plurium principia & causas contemplari? quam quæstionem ponit in minori Metaphysico: explicat verò. 2. Metaphysico, ut dicendum sit aut eo loco non fuisse collocandum, aut certè tertium Metaphysicum mutilum ad nos pervenisse. Primo etiam de partibus animalium præcepta methodi & ratio dividendi aliena sunt, & in Dialectica arte, cujus propria erant, non sunt ab Aristotele explicata.

De his omnibus separatim judicare non inutile foret: vel exemplo ejusdem Aristotelis, qui in Parmenide, Melisso & Platone plerumque hoc vitium notavit: quòd illi quæ propria essent Metaphysicæ, aut Mathematicæ, ad Physicos transferrent. Jam verò si qua sit in argumento obscuritas, notanda est: ut in fine Dialecticæ, sitne demonstratio finis totius artis, ut volunt Græci interpretes, an solius partis analyticæ, ut Aristot. sentire videtur? In forma, sitne temperatio diversa à forma, cum res præditæ eadem temperatione diversa edant effecta, an eadem, cum Aristoteles neget in rebus naturalibus principium esse quod moveat tantum & non moveatur? qualis est forma. In efficienti, sitne instrumentum causa efficiens? cum efficiat, an non? cum Aristot. diffiniat causam efficientem, quæ primo movet. Et sitne motus causa caloris, cum aer & aqua agitata refrigerentur? & si sit, sitne procreans, an conservans & augens? ut in animalibus. In materia, sitne cælum ejusdem materiæ, atque elementa? cum effecta primarum qualitaturn faciat, an diversæ? cum diverso motu torqueatur. In effectis, sitne prima actio ignis & caloris calefacere, an separare quæ ejusdem generis sunt? In rebus subjectis, sitne sedes sensuum in corde ut ait Aristot. an in cerebro? ut voluit Galenus. Sitne Galaxias in regione aeris, quia sit ex reflexu luminis in humore, an sit in cælo? quia semper eodem modo cerenitur, & eadem natura præditæ. Sitne sub-

jectæ tantum Rhetori res quæ cadunt in consultationem, ut voluit in Rhetoricis Aristoteles, quia in iis fere versatur, an res omnes quæ dicendo ornari possunt? In adjunctis, sitne prima qualitas aeris calor, quia tenuis est, & proximus igni, quæ sententia Aristotelis est, an frigus? ut Stoici sentiunt, quia quò purior, eò frigidior: an incerta? quoniam omnem qualitatem loci & temporis excipit. In contrariis, sitne uni virtuti unum vitium adversum? quia duæ tantum partes unius contradictionis, an duo extrema uni medio? ut volunt Plato & Aristot. in comparatione, sitne Rhetorica ut manus dilatata? quia copiosa est, & Dialectica, ut manus compressa? quia angustius disputat: an hæc comparatio sit inepta? quia naturam rei non mutat: In nomine, dicaturne αἶθρα ἀπὸ τοῦ αἶθευ? quòd ardeat, & sit ignea cœli vis: an ἀπὸ τοῦ αἰεὶ θευ? quòd semper agitetur, ut placuit Aristoteli. In diffinitione, ut finiaturne nomine naturæ forma? quæ causa est per se movendi, an vis diversa? quæ moveat & moveatur. Et in animi diffinitione. Finiaturne animus avulsus à corpore? cum animus in universum quid sit explicetur, an conjunctus cum corpore? qui est corporis ἐντελεχεία. In divisione, sintne decem categoriæ? an quatuor genera? ut volunt Stoici, an quinque? ut Plotinus, cum Aristoteles divisionem non confirmavit. Sintne quatuor genera causarum? ut volunt Peripatetici, an sex? ut Academici, an octo? ut alii.

alii. In genere & formis magnæ latent plerunque obscuritates: præsertim cum res in genere tantum dicitur, neque partes singulæ explicantur ut, cum dicunt Peripatetici officium Dialectici esse ea omnia præstare, quæ valent ad differendum de re quavis proposita, non explicant tamen quæ sint præstanda, quæ possent ex Topicis Aristotelis explicare: quo loco instruit Dialecticum ad disputandum: aut si prolixa videntur, quæ ab Aristotele traduntur, possent sic paucis comprehendere. Quoniam omne officium positum est in exercitatione, quot sunt exercitationes, tot sunt præstanda à Dialectico. Exercitationes autem Dialecticæ duæ sunt, quemadmodum docet Aristoteles de syllogismis disputans: una genesis, qua conficimus novos syllogismos: altera analysis, qua de confectis judicamus. Duo igitur iudicio Aristotelis sunt præstanda Dialectico: primum, ut conficiat opus novum, ut locum communem: secundum, ut de confecto opere judicet, quemadmodum facit Aristot. 1. Physico, Metaphysico, & de Animo, ac in omnibus fere suis libris: qui ita iudicat, ut aut aliena separet à propriis, ut cum dicit disputationem Parmenidis, & Melissi, item Platonis non esse propriam Philosophiæ naturalis, sed Metaphysicæ: & cum iis non esse disputandum Physico, quia negant principia Physiologiæ: sed aut Dialectico, aut Metaphysico. Aut explicet obscura: ut sententias Heracliti; aut ambigua distinguat: ut in disputatione contra Parmeni-

dem, id quod est, & unum: quæ voces sunt ancipitis significationis, aut falsa reprehendat: ut cum scribit ratiocinationes Philosophorum peccare in materia, aut in consequentia tollat: ut cum docet in forma argumentandi philosophos peccasse. Et hac explicatione partium quod obscurum erat in genere, perspicuum efficitur. Nec minor est obscuritas in syllogismis cum deest aliquid, aut superest. Deesse non dubitant, qui norunt Aristotelis brevitatem. Superesse unico tantum illustri exemplo demonstrabo. Capite de futuris contingentibus quæstio ponitur obscurissima: quæ fit multò obscurior propter prosyllogismos & prolepsis, quæ ad summptiones confirmandas accesserunt. Si quis tamen distinxerit caput, ut explicet duos syllogismos per se, qui totam disputationem continent, facillimum efficietur. Nam primus syllogismus est: si certa esset veritas futuri contingentis, res omnes ex necessitate evenirent: hoc autem perabsurdum est: quare non est certa veritas futuri contingentis. Propositionem hujus syllogismi explicat primum Aristot. exemplo, deinde duobus argumentis confirmat, postremò triplici prolepsi illustrat: Assumptionem probat tribus argumentis. Secundus syllogismus est: quæ natura rerum est, eadem enunciationum: res autem pleræque sunt ancipitis eventus: quare & enunciationes. Propositionem confirmat similitudine rerum. Hoc lumine adhibito quid apertius capite de futuris contingentibus? quod tamen vulgò obscurissi-

imum judicatur. In methodo verò quanta est obscuritas, si aliquid desit, si superfit, si non sit distinctum, si non ordine collocatum, si varium, si sparsum. Quam multa deesse Aristoteli observarunt sectatores illius studiosissimi! ut Porphyrius libro categoriarum explicationem quinque vocum: ut Gilbertus Porrethanus disputationem copiosiore sex categoriarum: Stoici libro *περί ερμηνείας* artem enunciationum hypotheticarum: ut Theophrastus modis syllogismorum quinque modos per conversionem: quanquam hi leguntur sparsi in Aristotele, & modum probandi conversionem negationis universæ: ut Stoici syllogismos hypotheticos apprimè necessarios: ut Hermogenes plures modos Enthymematum: Posterioribus verò Analyticis quam magnam accessionem fecerit Galenus quindecim libris de eodem argumento editis quis dubitat? Græci tamen interpretes pauca quædam addiderunt de methodis dividendi, componendi, & resolvendi: Topicis præposuit Theophrastus antetopica: Elenchis addidit Galenus demonstrationem fallaciarum quæ sunt in verbis: quæ ab Aristotele prætermissa fuerat: in Physicis disputationi de motu addidit Proclus libellum elegantissimum de motu: in quo multa theoremata diligentissimè persequitur. Libris de cælo videntur multi suam sphaeram adjunxisse. Libris de ortu & interitu accessit elegantissimus liber Alexandri de mixtione: quod existimaret Alexander, ut credo, hanc tractationem in Aristotele im-

perfectam esse: Meteorologicis multa addidit Theophrastus, quæ non tam expressa ab Aristotele, quam indicata solum videbantur; ut libros de aquis, de lapidibus, de metallis, & aliis etiam quæ ex terra fodiuntur. Multa etiam post Theophrastum Seneca apposuit: Stoici adjunxerunt libris de animo partem magnopere necessariam de animi perturbationibus. Libris de sensu addidit Theophrastus unum libellum de sensu, & alterum de coloribus. Horum exemplo quam multa addi possent Aristoteli, quæ nunc demum deesse à multis observantur non sine magna utilitate. Ut disputationi de nutritione, & accretione, & quarto Meteororum multa ex Galeno in variis locis. Et in Logica ratio diffiniendi & dividendi accuratior: & in Topicis exemplo. Ciceronis methodus inventionis diligentior. Quod Lovanienses in suis commentariis in Logicam Aristotelis fecisse videntur. Sed quid ista addet, nisi multum auctoritate valeat? Addet, addet, qui non hominum, sed rationem veritatis habebit. Verum multa supersunt: ut bona pars Priorum, quam ostentationis causa scriptam esse omnes confitentur: sed, ut ego sentio, utilitatis causa. Multa sunt quæ repetit inutiliter Aristoteles: ut disputationem de vitiis Dialecticis in Prioribus, Topicis, & Elenchis, ut rationem diffiniendi in Posterioribus, Topicis, & Metaphysicis, ut explicationem causarum secundo Physico, & quinto Metaphysico iisdem verbis expressam, ut disputationem de motu & infini-

to. 3. Physico. 5. 6. & 1. de coelo, & 11. Metaphysico, ut de principiis rerum naturalium. 1. Physico, & Metaphysico, ut de continuo in categoriis. 3. Physico. 6. Physico. 1. de coelo, & in Metaphysicis, sed ista defenduntur suis distinctionibus. Multa non sunt distincta: ut liber *περί ἐρμηνείας*, qui à Latinis temerè in duos libros à Græcis verò in quinque sectiones sine ratione dividitur. Qui apertius posset dividi in tres sectiones: Primam de elementis enunciationum usque ad caput quintum: secundam de duabus affectionibus enunciationum, nempe repugnantia, & consecutione usque ad ultimum caput: tertiam ultimo capite de quæstione quadam repugnantium inter se enunciationum. Ac prima pars dividitur in præfationem, & elementa: quæ sunt septem: nomen, verbum, oratio, enunciatio, affirmatio, negatio, & contradictio. Secunda pars denuò secatur in affectionem enunciationum absolutarum, & earum quæ modificatæ sunt. Repugnantia absolutarum tribus theorematis explicatur. Primo generibus repugnantiarum: secundo proprietatibus, & regulis earundem: tertio numero repugnantiarum. Consecutio duobus theorematis continetur *ἰσοδυναμία*, & regulis consequentiarum. Deinde modificatæ enunciationes in repugnantiam, & consecutionem dividuntur: quæ singula licet denuò parti dum ad individua veniatur. Sic etiam totus liber Topicorum, quem nec Græci, neque Latini appositè distinguunt, dividi-

tur in tres partes: Primam de quaestione usque ad caput decimum primi libri: secundam de inventione à capite decimo usque ad octavum librum: tertiam de dispositione, & exercitatione toto libro octavo. Tum singulae hae partes habent alias divisiones: ut totus Aristoteles memoriae confirmandae causa in tabulas conferri possit. Sed quid de ordine librorum dicam? de qua re solus Adrastus Aphrodisseus unum librum scripsit, in quo praeter alia multa docet post categorias sequi debere libros Topicorum & Elenchorum: neque mirum, nam videtur Aristo. 7. cap. 1. Topici categorias ad inventionem retulisse. Unde antetopica à multis Graecis nominantur. Elenchos verò conjunctos esse cum Topicis epilogus Elenchorum declarat: in quo tantum repetuntur, quae in Topicis, & Elenchis exposita fuerant. Atque hi sunt libri inventionis Dialecticae, reliqui tres *περί ἑρμηνείας*, Priorum, & Posteriorum sunt Analyseos, aut dispositionis, ut Rhetores loquuntur. Hoc modo demonstratio verè finis est, & extremum Dialecticae: hoc modo inventio verè prior est & ordine naturae, & doctrinae dispositione. Alii categorias à Logica separant, & à libro *περί ἑρμηνείας* Logicam ordiuntur: neque id sine ratione. Nam cum categoriae materiam suppeditent: Logica autem omni careat materia, videntur sub Logica non posse comprehendi: cumque liber *περί ἑρμηνείας* de iis disputet, quae sunt cum Grammaticis communia, meritò reliquis libris anteponitur.

Alii rejiciunt illi quidem categorias à Logica, sed à Topicis & Elenchis initium sumunt: & de cætero ordinem Adraasti sequuntur. At Perionius post librum *περί ἑρμηνείας* Topica & Elenchos collocat, postremo Priora & Posteriora: quia in categoriis, & libro de enunciatione elementa artis: in Topicis & Elenchis, inventio, quae prior est in Analyticis, judicium explicatur. Reliqui ordinem ferè vulgarem librorum sequuntur. De hac ordinis varietate judicare non est hujus temporis, neque loci, sed commentariorum quos in universam Logicam paramus. Item varietas magnam affert Aristoteli perturbationem. Nam cum verum plus uno esse non possit, necesse est aut nullam, aut unam tantum veram esse sententiam. In qua re judicanda acerrimo opus est judicio, & magna Dialecticae artis cognitione, ut cum multa argumenta afferuntur ab Aristotele ad eandem rem confirmandam, aut refutandam, videre quae necessaria, aut Analytica, ut Aristot. vocat, & quae logica, aut probabilia, & quae captiosa. Quod Aristot. facit. I. Posteriorum, disputans non esse progressum in infinitum in demonstrando. Tum videre qui gradus sint in argumentis necessariis & probabilibus, quod magis necessarium, quod probabilius. Cumque variae sint ejusdem rei definitiones, & divisiones, videndum quae sola perfecta sit, reliquae suis vitiis sunt notandae, ut cum sex definitiones Philosophiae afferantur ab Ammonio, solae duae constant genere, quae

à re subiecta ducuntur, reliquæ genere carent, nec quid res sit explicant. Nam duæ quæ ducuntur à fine non docent quid Philosophia sit, sed quales debeant esse mores Philosophorum: ut semper commententur mortem, & ut divina, non humana sequantur. Tertia, quæ assertur à Pythagora est explicatio nominis, & docet tantum quarum rerum cupidus sit Philosophus. Quarta explicat solum Philosophiam præstabiliorem esse omnibus artibus. At illa diffinitio Philosophia est cognitio rerum humanarum atque divinarum: non tradit quid sit, sed ex quot partibus constet. Quare de sex diffinitionibus hæc erit sola propria, cognitio rerum, quia res sunt. Quæ diffinitio hac methodo est investiganda: quæ tamen in omnibus interpretibus desideratur. Omnia quæ insunt in animo, qualis est Philosophia, aut sunt partes animi, aut symmetria partium, aut actiones. Philosophia non est pars animi: alioquin omnes nasceremur Philosophi: non symmetria: nam si secundum naturam, esset virtus, si præter naturam, vitium: Philosophia autem neutrum est, sed *ἀδίαφορος*, actio igitur. Porro actiones aut sunt singularum partium animi, aut symmetriæ. Philosophia non est symmetriæ actio, ut supra demonstratum est: ergo unius partis, non appetentis: nam posita esset in voluntate, & omnes continuo essemus Philosophi: quare est actio partis cognoscentis, quæ uno nomine cognitio vocatur. Quamobrem inventum est proprium ge-

nus, nunc differentiam à re subiecta quaeramus, cognitio aut rerum, aut verborum, non verborum, igitur rerum, rerum, non singularum, quæ infinitæ sunt, ergo universalium. Quare hæc erit propria diffinitio philosophiæ, cognitio rerum, quia res sunt, id est rerum universalium. Mitto varias sententias expositiones, methodos, quas cum per tempus explicare non liceat, in alium locum reservabo. Prætereo quæ sparsa leguntur in Aristotele, quæ utile esset uno loco colligi. Porro his omnibus obscuritatibus magnum afferrent adjumentum, qui adderent, quæ deessent, detraherent, quæ redundarent (quod audio fecisse nostrum civem Gildam doctissimum philosophum, & in Aristotele multum exercitatum) ex variis methodis, expositionibus, & sententiis meliores retinerent: quod facere Lovanenses in suis commentariis melius voluerunt, quam potuerunt. Porro autem in Aristotele omnes afferunt magna contentione vocis nihil esse falsum, nihil repugnans, nihil inconsequens. Mallem dicerent pauca esse falsa, pauca repugnantia, pauca inconsequentia, & Aristotelem hominem esse agnoscerent, qui errare sciret, & posset. Sed audiant, quæso, primum Alexandrum Aphrodyseum aliter de Aristotele judicasse: qui tamen primus illum sexcentos annos jacentem in situ & pulvere excitavit. Nam cum rogaretur quæ sententia Aristotelis illi magis placeret, respondit se solam sententiam de mundi æternitate respuisse, quod in

ea sola videretur Aristotelis sibi constare: tam inconstantem Aristotelem fuisse Alexander iudicavit. Sed quid Alexandrum commemoro? Nonne novimus categorias Aristotelis à Plotino reprehendi? quem divus Augustinus & Macrobius non verentur cum Platone comparare: & easdem à divo Gregorio Nazianzeno irrideri? librum secundum *περὶ ἐρμηνείας*, ut Latini dividunt, vel ab illius interpretibus studiosissimis præsertim extremum caput improbari? Mixtiones necessarij & absoluti, item contingentis & absoluti, à Theophrasto & Eudemo suis familiaribus refutari? à Chrysippo, quia negavit ex falso quod fieri potest sequi quod non possit fieri, accusari? in posterioribus illius inconstantiam de medio demonstrationis, sitne definitio subjecti, an attributi ab interpretibus animadverti? in Topicis à Cicerone & Rodolpho incertam methodum notari? à Galeno in verborum fallacijs vexari? in Physicis à Theophrasto, & Eudemo multa redargui? in iisdem à divo Justino duobus libris de ea re editis vehementer exagitari? Secundo Physico quod naturam fecerit principium movendi & in octavo negarit principium esse movendi in rebus naturalibus; nisi sint animatæ, ab interpretibus damnari? quarto Physico à Philopono de loco, & inani non probari? De tempore verò à Damascio, Straton, Plotino, Iamblico, & Proclo confutari? Septimo Physico de cognitione animi antequam corpus ingrediatur errorem ejus ab in-

terpretibus ostendi? Octavum Physicum, & primum de cœlo à Philopono & cunctis Christianis argui? libros de cœlo à Xenarcho Philosopho peritissimo labefactari? in libris de ortu, in disputatione de mixtione, sitne per substantias, an per qualitates & de materia prima sitne expers quantitatis, an particeps inconstantiam à multis judicari? In Meteorologicis multa à Seneca condemnari? Libros de animo à divo Gregorio Nazianzeno contumeliose tractari? & à multis sectatoribus illius studiosissimis contemni? Metaphysica, in quibus firmissimum præsidium Aristoteleorum est, à Plutarcho nihil utilitatis continere neque ad docendum, neque ad dicendum judicari? Ethica à divo Basilio propter corruptam opinionem de felicitàte vehementissimè exprobari? à Galeno refelli in origine nervorum, in somni ratione, in semine mulieris, in ratione videndi, in necessitate cerebri, in sede primi sensus, in numero ventriculorum, in sectione cordis, in operibus feminis, in ortu partium ex semine, in naturæ operibus, quæ diverso modo in animalibus & plantis exposuit, in actionibus organorum prætermisissis, in comparisonem maris & foeminæ, quod foemina sit imperfectior, in utilitate unguium, in tribus facultatibus unius naturæ, in nervorum explicatione, in qualitatibus primis sitne quatuor agentes, an duæ tantum? ac in alijs plerisque adeò damnari, ut aliquando se Dialecticam & artem demonstrandi in eo desiderasse pro-

nunciarit? Prætereo de industria multa quæ ab aliis reprehensa sunt, ut ab Academicis, Stoicis & Philosophis recentioribus, ne singula persequi, & Philosophorum principem in iudicium velle vocare videar: cui omnium artium inventionem deberi confiteor, ac præsertim Dialecticæ, ut publicè epistola quadam testatus sum. Sed hæc à me eo consilio dicuntur, ut excitentur omnes studiosi Aristotelis ad illum defendendum ab injuriis adversariorum: quod fecit Bessarion in Platone, & horum exemplo Aristotelem cum ratione reprehendi patiantur. Quare hæc diligentia adhiberi debet, ut omnes calumniatores Aristotelis in unum librum conferantur: in quo de illorum sententiis incorruptè & liberè, sine distinctionibus & perturbatione animi judicetur. Sunt tandem apud Aristotelem aliqua argumenta inconsequentia: ut extremo capite de enunciatione quintum argumentum. Nam qui quæso valet argumentum, si in enunciationibus, quarum attributo nihil est adversum, negatio adversa est affirmationi, idem futurum in iis, quæ habent adversum? cum quæstio non sit posita nisi de iis tantum, quarum attributo aliquid adversatur. Sed infinitum esset omnia velle persequi. De hoc igitur vitio judicandum quoque est. Hactenus de tractatione rerum differui: nunc de rebus ipsis, & de præceptionum usu, quàm brevissimè fieri poterit, disputabo. In quibus quanquam magnæ sunt obscuritates, maxima tamen omnium est, ignorare eos autores,

ex quibus mutuatus est sua Aristoteles: ut categorias ex Archita Tarentino: rationem inveniendi medium, & diffiniendi ex Philebo & Phædro Platonis: ut totum librum Elenchorum ad verbum ferè ex Euthydemo Platonis, & ex reliquis dialogis, qui scribuntur contra sophistas: ut methodum progrediendi à generalioribus ad specialiora ex Philebo: ut mutationes fieri ex contrariis ex Phædone: ut omnem ferè Physiologiam ex Timæo exceptis libris de animalibus: Politica ex dialogis de rep. & de legibus: Ethica ex reliquis dialogis moralibus. Nam quod vulgò dicitur facilius conciliari ignem posse aquæ, quàm Aristotelem Platoni falsum est, cum verbis solum inter se, non sententia discrepent: de quo argumento scripserat Porphyrius libros septem, qui perierunt: sed possumus ad eam rem uti opera Procli, & Græcorum interpretum, & Bessarionis, qui magnum huic rei adjumentum attulerunt. Sed multò major causa est obscuritatis, quod multa vulgò recepta sunt pro decretis Aristoteleis, aut ex aliis sectis philosophorum, aut ex opinione vulgi sine autoritate: qualia sunt hæc omnia Stoica, diffinitio artis, coacervatio ex multis perceptionibus ad aliquem finem utilem vitæ spectantibus, cum Peripatetici labefactent perceptiones Stoicas: tres partes Philosophiæ theórica, practica, & logica: cum Aristot. duas tantum faciat, cumque Stoici sub theórica solam philosophiam naturalem complectantur, Aristoteles verò etiam Mathe-

maticas, & Methaphysicam: Dialectica diffinita à Diogene Stoico ars discernendi verum à falso: cum multa præstentur à Dialectico quæ hac diffinitione non continentur: dissimilitudo Zenonis, quod Rhetorica copiosior sit, Dialectica angustior falso tributa Aristoteli à Cicero: cum in Aristotelis Rhetoricis non legatur, cumque Aristoteles demonstret majora, minora, plura, pauciora non mutare rerum species: inventio neglecta, & ad Rhetoras tanquam in exilium relegata. Mitto Platonica quæ pro Aristoteleis irrepserunt, duo dicam admirabilia. Sic vulgò omnes præcipimus. Omnis divisio, si fieri potest, debet revocari ad bimembrem: præceptum tamen est Platonis, ab Aristotele multis argumentis refutatum primo de partibus animalium: quod pro Aristotele venditamus. Illud etiam vulgò persuasum est ab Aristotele collocari ideas in Deo optimo maximo: quæ, sententia Platonis est, & æternitati mundi quam sequitur Aristoteles, è diametro repugnans. Eodem pacto Aristoteles refutavit primo Meteorologico ignem esse proximum globo lunæ: at nos dogma Aristoteleum esse arbitramur. Sic tria facimus genera bonorum animi, corporis, & fortunæ: cum in nullo autore hæc divisio legatur: quia bona fortunæ sunt communia bonis corporis, & externis, ut demonstrari potest ex diffinitione, quæ affertur ab Aristotele primo Rhetorico. Neque solum sententiæ pro Aristoteleis falso receptæ sunt, sed etiam integra aliquando dis-

putatio: ut. 7. Physico quatuor paginæ paraphraseos Themistii: quæ, quod nefas est dictu, pro verò Aristotelis textu ad hodiernum usque diem leguntur: atque etiam integri libri: ut Rhetorica ad Alexandrum: quam Anaximenis Lampfaceni esse constat: cum Quintilianus lib. 3. eandem divisionem Rhetoricæ Anaximeni tribuat, quæ legitur in Rhetoricis ad Alexandrum: cumque eam sententiam autor illius libelli sequatur de signis scientiam efficientibus, quam Aristot. disputans de enthymemate ad alios refert autores: ut libri falso ascripti Aristoteli de ut causa, qui liber est Procli: ut de intelligentia, de proprietatibus elementorum, qui libri non retinent phrasim Aristoteleam: de pomo, qui liber apertè aliqujus Christiani est. De proprietatibus vegetabilium liber est ab aliquo Arabe compositus: cum citet Arabicos scriptores. Libri duo de plantis aliquas voces habent Arabicas: ut benteli, ne nuphar quæ voces apertè declarant librum ab aliquo Arabe scriptum fuisse. De libello de mundo adhuc sub iudice lis est siue Aristotelis. Nam cum eleganti præfatione utatur, & Platonum generosum vocet, & mundum creatum esse asserat, sit ut Aristotelis non videatur esse. At divus Justinus martyr & magni nominis Philosophus Platonicus, illum Aristoteli tribuit: quem Joannes Picus, & Eugubinus sequuntur. De libro etiam de coloribus magna disceptatio est siue Aristotelis, an Theophrasti? Quam utile ergo esset hæc omnia

per se observari! Nec minor sedulitas necessaria est in sententiis Philosophorum examinandis verene, an falso ab Aristotele refutentur, ex variis fragmentis Philosophorum, quæ in variis scriptoribus leguntur. Quam partem Græci interpretes multum sua industria juverunt. Quin & illud admirabile est quod Aristoteles multis in locis quæstionem ponit, cujus contrariam sententiam sequi oportet: ut capite de relatis, dum disputat de sensu & re quæ cadit sub sensum sintne simul natura, & de scientia & re quæ cadit sub scientiam, ac demonstrat non esse simul natura, cum 2. Physico contrariam sententiam confirmet. Item extremo capite de enunciatione probat negationem magis esse adversam affirmationi, quam affirmationem adversi attributi: cum decimo Metaphysico contrariam sententiam sequatur. Id autem Aristotelem fecisse scribunt interpretes, ut crucem figeret posteris. Sed hac molestia liberavit nos Ammonius. Magnæ obscuritati resisterent, qui præcepta posteriorum, & Elenchorum Aristotelis sic cum illius operibus compararent, ut ille cum Philosophis comparat: qua ex re, vix dicendo exprimi potest, quam magni fructus caperentur. Exempla Aristotelis magnum facessunt negotium viris doctissimis: ut cogantur aliquando pronunciare vetus illud elogium, Exemplorum non requiritur veritas, aut sententias ineptissimas afferre, qualis est illa Simplicii capite de contrariis, Socratem positum esse ab Aristotele pro catulo, cum scribit de

Socrate

Socrate nondum vidente, sed nato ad videndum, utrumque esse falsum & videre, & cæcum esse. Et illa Philoponi explicatio de orichalco in posterioribus, genus est materiæ nondum inventum, cum sit æs mixtum cum cadmia fossili. Quam multa Arithmetica ignorata! ut quadratum, & altera parte longius quod Aristot. 4. capite. 1. Posteriorum numeris tribuit, ad figuras Geometricas translata: cum sint numeri figurati. Quam multa Geometrica negligenter explicata! ut quadratura circuli in categoriis & Physicis: ut diametrum non posse componi cum costa in prioribus ut duplatio cubi in posterioribus. Quam multa Musica! ut dies in posterioribus pro hemitonio minimo: *χρῶμα*, id est, color primo Topico pro eo genere Musicæ, quod mensuram brevem nominamus. Quam multa Astrologica! ut sol secundo coelo ab Aristotele positus. Quam multa Cosmographica corrupta! ut Parnassus mons primo Meteorologico ab Aristotele in Asia collocatus, & alia multa quæ in Meteorologicis leguntur. Quam multa, quæ ad Architecturam pertinent, depravata: ut *τρίγλυφοι* decimo Ethico, quos vetus interpres triscultos vertit, alii elegantius laquearia, sed utrique ignorata nominis vera sententia: Eustratius autem scribit ab aliis vocari *μέγλα*, quasi dicat, ut credo, mutulos; sed falso, cum mutuli sint in coronis, *τρίγλυφοι* in Zophoris: & eodem libro *ῥάβδωσι* vocat Aristoteles calumnarum striaturam, quasi virgationem, quem locum

D

Eufhratius non intelligens explicat de colum-
nis, quæ ad rectos angulos collocantur. Potuit
tamen ab Aristotele admoneri: qui in libris de
animalibus ostrea appellat *καβδωρα* quasi di-
cat, striata, pectinata aut virgata. Quam multa
exempla Physica ignorata! ut in Logicis de
ventriculis boum. Quam multa medica! ut in
categoriis disputatio obscurissima sintne valetu-
do & morbus adversa, quæ carent medio, an
quæ habeant medium? Quam multa Philolo-
gica! ut *μυα* posita ab Aristotele in postero-
ribus pro grano, cuius loco posita est à Lati-
nis uncia: quæ distat à grano quingentis sep-
tuaginta quinque granis, ut incredibile sit men-
dacii intervallum, ut similitudo spongiæ qua
utitur Aristot. in Meteorologicis, cum inquit
montes tanquam spongiam esse: nec tamen
explicat causam similitudinis: quæ in hoc po-
sita est, quod in montibus sunt venæ, fibræ,
commissuræ, ac plerumque cavernæ, in quibus
recipiuntur aquæ pluvix. Quam multa poetica
& Historica! ut 2. Ethico Circe pro Calypso
posita: in posterioribus Alcides pro Alcibiade
quæ omnia utinam viri docti ad Aristotelem in-
telligendum observarent, quemadmodum The-
on Mathematica separatim scripsit ad Platonem
intelligendum. Extrema difficultatis causa su-
perest explicanda. Hæc est quod aut usus ve-
rus præceptorum ignoretur, aut cognitus non
exerceatur. Quod quanquam à me in tota Phi-
losophia explicari posset, tamen in dialectica
tantum breviter explicabo. Nam quid, quæso,

utilius, quam exercere auditores in diffiniendo,
dividendo, & demonstrando, dum audiunt
voces Porphyrianas? & in inquirendis generi-
bus, formis, differentiis, proprietatibus, &
accidentibus cujusque rei? & in judicando sint-
ne vera genera ab aliis inventa, veræ species,
veræ differentiæ, vera propria, & vera acci-
dentia per diffinitiones & proprietates quinque
vorum? & in duabus vocibus propositis vi-
dere, quomodo una ad alteram affecta sit?
Quid fructuosius, quam in categoriis exerceri
in rebus distinguendis? & videre quæque res
cujus generis sit? quod ad diffiniendum plu-
rimum valet, ut facit Aristot. disputans de dif-
finitione animi, & judicare verene, an falso
ab aliis res sub quaque categoria collocentur?
Quid magis frugiferum, quam cum duo sint
judicia, unum singularum propositionum, al-
terum totius syllogismi, nosse ex libro *περί
ἀπομεινίας*, ex repugnantia & consequentia,
quæ propositiones veræ, & quæ falsæ sint? &
in judicandis alienis sententiis eadem methodo
uti? Quid salutaris, quam prima sectione prio-
rum exerceri in judicandis syllogismis ex for-
ma trium figurarum, & ex materia? quod
utilissimum est, & à multis neglectum, in mix-
tionibus tamen diligenter explicatum. Quæ res
majori usui est, quam quæ docetur ab Aristot-
ele secunda sectione priorum, & in Topicis?
instructum esse copia argumentorum ad quam-
vis rem confirmandam, aut refutandam & vi-
dere quæ argumenta quibus quæstionibus ma-

gis convenient? Quæ res majorem habet utilitatem, quam ex tertia sectione & 2. Priorum, & Elenchis, exerceri in explicando artificio omnium scriptorum? & in judicandis eorum vitiis? in iis præsertim locis, in quibus Aristot. aliorum decreta refutavit. Quid magis conducit, quam posteriora Analytica? in quibus docemur quæ sit vera demonstratio, quarum rerum sit, ex quibus principiis constet, qui sint gradus demonstrationum, quæ sit scientia altera certior, quæ demonstrationes communes multarum artium, quæ propriæ, quæ alienæ, quæ ratio sit diffiniendi, ex quibus partibus constet, per quæ fiat, ac tandem quæ sit methodus, qua omnes artes & inveniri, & doceri possint. Quibus rebus quid utilius excogitari potest ad artes omnes comprehendendas & tractandas? Quamobrem, magistri literatissimi, quid aliud jam restat, quam ut pro nostris discipulis, pro Academia Valentina, fidem vestram, & diligentiam obtester, & obsecrem. Discipuli omnes non sua culpa, sed nostra, à studiis Aristotelis deterrentur difficultate Aristotelea fracti & debilitati à Logicæ & Philosophiæ amore abducuntur. Itaque, magistri peritissimi, ut amore Aristotelis incenduntur, ut Dialecticæ & Philosophiæ studiis excitentur, ingenuam & generosam studiosæ juventutis indolem, difficultate Aristotelis afflictam, excitate, liberalium scientiarum adiutum patefacite, neque solum auditores supplices, sed multò magis Academiam moerentem,

& utraque manu auxilium vestrum postulantes, respicite. Quæ, si musis suis comitata, voce uteretur, nonne sic vos, vel pro suis summis meritis moneret, vel pro autoritate quasi matris in liberos hortaretur, vel pro magnitudine periculi oraret. Filii miserabilem parentem diligentia vestra sublevate: meum Aristotelem Græci interpretes doctis & sapientibus commentariis illustrarunt, commentarios Græcos mihi restituite. Philosophiam Aristotelis mei patroni à viris utriusque linguæ peritissimis doceri voluerunt, eam cognitionem linguarum mihi restituite. Ex conjuncto Dialecticæ & Philosophiæ studio magna mihi ex propriis, perspicuis, certis, veris, & consentaneis præceptionibus bona attulerunt, ea mihi bona restituite. Doctores variis scientiis præstantes, Mathematicis, Philologia, & multum in exercitatione spectatos instituerunt, eos mihi Doctores restituite. Malos doctores exterminate: qui, non comparatis inter se variis exemplaribus, Philosophiam perturbant, qui ingenia bona, polyonymis non expositis, confundunt: qui ambiguitate vocum perspicuam orationem obscurant: qui, ignorata proprietate sermonis Græci, Aristotelem non intelligunt: qui voces, quibus alii Philosophi utuntur, ignorant: qui neglecta varietate versionum, auditores perdunt: qui vocibus barbaris interpretum, quæ Latine respondeant, nesciunt: qui locis mutilis & depravatis Aristotelem contaminant: qui vocabulis artium & dictionibus Barbaris

miseros auditores repellunt: qui ignorantie Grammaticæ, quid desit, quidve supersit, & quæ sint hyperbata, non vident: qui quibus argumentis, qua forma syllogismorum, qua methodo utatur Aristoteles, non explicant: qui aliena argumenta, alienos syllogismos, alienam methodum in propria loca non transferunt: qui obscura argumenta, obscuros syllogismos, obscuram methodum non declarant: qui, quæ defunt in syllogismis, & methodo, non addunt, quæ supersunt, non detrahunt: qui perturbata & indigesta non distinguunt, neque ordine collocant: qui varia argumenta, varias sententias, varias expositiones, sine censura sectantur: qui sparsa, uno loco non colligunt: qui falsa argumenta à veris, inconsequentes syllogismos à consequentibus non separant: qui autores, ex quibus mutuatus est sua Aristoteles, non consulunt: qui aliorum philosophorum opiniones pro Aristoteleis recipiunt: qui sententias plebeias sine autore, & ratione mordicus tenent: qui disputationes integras, & libros Aristoteli falso ascribunt: qui sententias philosophorum, ab Aristotele refutatas, non examinant: qui in questionibus incertis, sententiam certam non pronunciant: qui præcepta Aristotelis cum exemplis illius non comparant: qui exempla Arithmetica, Geometrica, Musica, Astronomica, Cosmographica, Architecturæ, Physica, Medica, Philologica, Poetica, & Historica contemnunt: qui verum præceptorum usum ignorant, ac tan-

dem omnia bonarum artium studia insatiabili lucri cupiditate corrumpunt. Hæc Academia Valentina, si loqui posset, moneret, hortaretur, oraret. Nos verò, magistri doctissimi, nostræ parenti morem geramus, & partitis, distinctisque internis laboribus, his obscuritatibus Aristotelis medicinam aliquam faciamus, ut, qui utranque linguam perfectè norunt, de exemplarium varietate censeant: qui voces idem declarantes annotent, & nominum ambiguitatem distinguant, & vim sermonis Græci, & proprietatem declarent, & quibus verbis alii Philosophi utantur, doceant, & varietatem versionum comparent, & quæ voces Latinæ, quibus barbaris respondeant, observent, & textus mutilos & depravatos in pristinam dignitatem restituant, & vocabula artium, & distinctiones barbaras oratione aperiiori illustrent, & quæ defunt, in contextu Aristotelis addant, quæ redundant, detrahant, & hyperbata in rectum ordinem revocent. Logici quibus argumentis, qua forma ratiocinationum, qua methodo usus sit Aristoteles doceant, iidem aliena argumenta, alienos syllogismos, alienam methodum in sua loca restituant: iidem obscura argumenta, obscuros syllogismos, obscuram methodum aperiant. Si quid in syllogismis & methodo redundet, separent, & si quid desit, adiciant: iidem, quæ ordine carent, distinguant & ordine collocent: varia argumenta, varias sententias, variam methodum examinent: sparsa in unum locum

conferant: quæ falsa sunt, & inconsequentia, reprehendant. Philosophi sententias Philosophorum, ex quibus suam mutuatus est Aristoteles ostendant, alienas sententias, aut sine autore pro Aristotelis receptas, expellant: germanos Aristotelis libros ab adulterinis discernant: quas quæstiones posuerit Aristot. exercitationis causa, non veritatis, profligent: præcepta Aristot. cum ejusdem exemplis comparent: Mathematici exempla Arithmeticæ, Geometricæ, Musicæ, Astrologiæ, Architecturæ, explicent: Physiologi Physica exempla declarent: Medici medica explanent: Philologi Historica, Poetica, & Philologica exponant: Philosophi tandem fructus veros Logicæ & Philosophiæ diligenter, & accuratè demonstrent, ut, omnium artium & doctrinarum conjuncta opera, auditores nostri, parvo tempore, & exiguo labore, optatum finem logicæ, & utriusque Philosophiæ, non sine magna voluptate, consequantur.

Habita in Academia Valentina ad. 16. Calendas Septembris. Anno 1553.

ORA-

ORATIO

habita à

PETRO JOANNE

NUNNESIO

VALENTINO,

In Academia Valentina ad

PHILIPPUM III.

MARGARITAM RUSTRIACAM,

REGES,

ALBERTUM ET ISABELLAM

FLANDRIÆ COMITES,

Qui præsentibus scholis adfuerunt.

EA est vis, & natura humani ingenii, PRINCEPS EXCELLENTISSEME, &c. ut in causa aliena, vel si infimi ordinis sit, mirifico studio gloriæ & laudis capiatur. Hinc illa toto

D 5

orbe terrarum celebrata munera, spectacula, ludi, venationes, circenses. Hinc libelli sæpe & in Urbe editi, & in Provinciis magna civium, & peregrinorum approbatione missi. Hinc & aureola paria gladiatorum denunciata, & expressis imaginibus in tabulis penicillis simulata, ut frequentiores undique, acriori studio convenirent. Hæc genera ludorum, & Respublicæ clarissimæ, ut Attica, & Laconica; & Heroës, ut Iphitus, & Palæmon; & Imperatores, atque Reges potentissimi, instituisse, & vehementer probasse leguntur. Laudat Vitruvius, nobilis imprimis scriptor, unum e Ptolemæis Regem Aegypti sapientissimum, qui ludos Poeticos Alexandriae magnificentissimos dedisset, præpositisque quinque iudicibus sapientissimis, ipse ut iudex summus, inspectante universa Aegypto illis præfuisse. Domitianus item Imperator, qui & patre, & fratre Imperatoribus maximis se ornatum gloriabatur, cum ludos majorum Capitolinos ad equestria tandem & campestra spectare prospiceret, etiam Literarios, & Musicos, tanquam mitiores illis adjunxit, amplissimis ad id certamen præmiis propositis, quæ ille ipse, & præsens & libens victoribus efuse donabat. M. vero Antoninus idem, & Philosophus egregius, & Imperator invictissimus, scholas, & disputationes doctissimorum Philosophorum, sexti scilicet Cheronæi, & Musonii, & Rhetorum nobilium, musea, & Aristidis, & Herodis Attici sæpissime frequentabat: quin & Imperato-

riam Majestatem, & armis, & legibus, & sapientia probe munitam ad Grammaticorum etiam tabernas Apollonii, & Hæroclarii sæpe demisit. Memoriam autem nostram, omnium qui sunt, virtute, integritate, prudentia, religione, amplissimus Rex noster, cum filiam cum Serenissimo Duce Allobrogum ejus viro Barcinonem deduceret, una cum his, & reliquis liberis Serenissimis Theatrum Complutense, aut, ut verius loquar, *παμπλευτον*, ingressus, gradui Professorum sacrosanctæ Theologiæ non sine incredibili totius Gymnasii gaudio, & auditor, & spectator interfuit. Cujus vestigiis cum Tu semper a puero institeris, ejusque dictis, factis, consiliis, institutis, studiosissime sectandis, nos nostraque omnia prudentissime modereris, deesse Tibi non potuisti quin aliquando, ut Phoebus splendidissimus, cum Phœbe compari illustrissima, hanc Academiam Tuæ fidei, ut cætera hujus Urbis ornamenta, commissam collustrares: cujus ego beneficiis amplitudinis si gratias Tibi Tuisque meritas ac debitas non dicam referre, sed ne agere quidem, aut meo, qui Proxenetes illius sum, aut illius nomine vellem.

Οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ σώμα' εἴεν, possem. Quare reliquum est cum bona Tua venia, huic Academix amplissimæ, ejusque Patronis Purpuratis ornatissimis, hisque Doctoribus omnium Artium eruditissimis; Auditoribus studiosissimis, brevi gratulabor hunc diem faustum, & salutarem; jubeboque

in posterum bene de illa, cunctisque commodis
& ornamentis sperare. Adest λαμπρότατος Phœ-
bus ut tenebræ diurnæ pertimescendæ non sint.
Adest Phœbe φαεινότετη, ut vel noctu omnia
sint collustranda. Adest Mercurius ἑρμῆς ἰλθων,
& verus φάσφορος, ut etiam in crepera luce
de clarissimo lumine dubitandum nobis non sit.
Numeremus igitur, Doctores, & Auditores
egregii, hunc diem meliori lapillo, & quod
bene fauste feliciterque eveniat, his prælucen-
tibus tot tantisque luminibus, veterum &
priscorum vestigiis insistamus; caliginem, si
qua objecta, dispellamus; favillas tanquam cœ-
litus a Prometheo accensas cœcutientibus ad-
huc adolescentibus proferamus, ut æternam
illam lucem, ad quam omnia nostra consilia
spectare, tanquam ad cynosuram debent, cer-
nere tandem aliquando tuto valeamus.

BAR-

BARTHOLOMÆO
SEPHI PASCHALII
VALENTINI,
ORATIO

*De optimo genere explanandi ARISTOTE-
LEM, & de vi & usu Dialecticæ Artis.*

SI tantum ingenii, industriæ, & facultatis
haberemus ad dicendum auditores, quan-
tum in nobis inest voluntatis, studii, & curæ
ad docendum; speraremus profectò vobis om-
nibus meam hanc orationem gratam & jucun-
dam futuram. Nam ab eo tempore quo cun-
tis sententiis & suffragiis Doctor publicus sum
denunciatus, nihil mihi potius fuit, nihil prius
faciendum putavi, nihil aliud officii mei ratio
postulare videbatur: quàm ut & auditoribus
Philosophiæ prodessem, & aliorum studia ju-
varem, & huic scholæ subvenirem. Sed fateor
meum ingenium minimè esse voluntati par,
sentio meam industriam esse imminutam: in-
telligo me ea facultate qua rem illustrare disse-
rendo, animos audientium devincere volup-
tate, & inflammare, & quocunque res postu-
let, modò flectere possumus, carere ac esse
prorsus destitutum. Vester tamen hic conspec-

me jucundissimus me recreat multum, ac reficit. Vidi enim antea cum cognitum esset me esse dicturum, concursum audiendi causa, ex tota Academia factum, coronam multiplicem ac refertam. Nunc autem video cum surrexerim ad dicendum, omnium oculos in me esse conversos, & ad audiendum significatum esse silentium: ut sperandum planè sit, quemadmodum hætenus, sic etiam reliquo orationis meæ cursu, vos omnes tum crebris assensionibus, tum multis admirationibus, meæ dignitatis futuros esse fautores. Illud etiam me maximè ad dicendum commovet: quòd ea res mihi ad agendum est oblata, in qua cum nemini deesse possit oratio, non tam summa verborum gravitas spectanda, quam rationum pondera & momenta: non tam copia in verbis, quam pondus & delectus in rebus: non tam elegantia in dicendo, quam prudentia in existimando, nec tam desiderandum est accuratum & exquisitum genus subtiliter dicendi, quam humile & mediocre tenuiter differendi. Agendum est enim primum de optimo genere explicandi Aristotelem: tum de vi & usu Dialecticæ artis dicendum: & ad extremum cum peroraro muto tamen genere dicendi, aliquid de me ipso vobis omnibus pollicebor. Quòd si nullo tempore magna causa & disputatio, in hujus scholæ judicio ac potestate versata est, hæc profectò tanta est, ut omnis scholæ dignitas, omnium *Φιλολόγων* salus, utilitas, studium, & cognitio Philosophiæ, ex hac una

oratione pendere videatur. Quæ, quò majora sunt, auditores studiosissimi, eo vos ut rogamus majori diligentia, cura, & attentione, verba nostra audire oportebit: ut quoniam corpore adestis, aditis etiam animo. Nam si vos in hac re vestro munere fungimini, nos etiam in eo munere nostro fungemur, ut de iis quæ dicere institui, eodem ordine, non ea quidem omnia quæ dici possunt, quæ sunt innumerabilia, sed ea duntaxat, quæ dicenda videbuntur, quæque nobis in mentem venient, dicemus: si prius de re pauca dixerimus, de qua verè nos illud quasi præfari possumus. His, qui nunc primum curriculum Philosophicum interpretandum aggrediuntur, vel ad audiendum conveniunt, ante omnia cognitam esse debere dissimilitudinem omnium sectarum, ut ex his unam eligant, quam semper sequantur, cujus doctrina & sententiis acquiescant: ne per varias sectas, quæ in suo genere semper res complures dissimiles habent inter se, sua dogmata particularia, & peculiarem quampiam disciplinam vagentur, & incerti huc atque illuc trahantur, sed ad unum tantum finem spectent & referantur. Quod mihi hodierna die exemplo libelli Galeni de sectis ad eos qui introducuntur, faciendum putavi. Ac primum, Philosophorum genera & sectæ variae à Philosophis explicantur. Nam Simplicius in Categoriis septem sectas Philosophorum constituit. Hippobotus in libro de sectis (ut refert Laërtius) decem, alii undecim. Nos autem totam rem fa-

clius complectemur hinc sumpto initio. Cum Hebræorum Philosophia sit omnium prima, & longe antiquior, ut ostendant Philo Pythagoreus, Aristobolus Peripateticus, divus Clemens Alexandrinus, & alii multi, ne in his persequendis immorer. Peripateticorum Philosophiam, in qua princeps extitit Aristoteles, ex eadem dependisse, Clearchus Peripateticus testatur. Sed ante Aristotelem tres fuerunt successiones Philosophorum antiquissimæ. Italica quidem, quæ derivata est à Pythagora, Jonica, à Thalete, Eleatica, quæ à Xenophane. Aristotelis ferè tempore profecta fuit secta Cynica ab Anthistene, Cyrenaica, ab Aristippo, & Academia vetus à Platone. Post Aristotelem verò, Stoicorum à Zenone, Academia media ab Archefilao, Academia nova à Carneade, Pyrrhonica secta & Epicurea. His ita positis, postularer ratio ordinis, & ad Aristotelem accuratius intelligendum, plurimum conducere, ut Peripateticæ & reliquarum omnium sectarum dissimilitudines cognitae haberemus. Quod in omnibus libentissimè præstarem, nisi veritus fuisset, mihi ad maiora properanti satis temporis datum non fuisse ad rem tantam prodignitate tractandam. Quare prætermitto Pythagoram, qui suo quinquennii silentio, & argumento in artificiali αὐτὸς ἔφθ; morem differendi Peripateticorum de quavis quæstione in utramque partem, & tantam copiam argumentorum artificialium, de medio videtur sustulisse. Taceo Cynicos, qui universalia sustule-

runt. Mitto Cyrenaicos, qui præter pernitiones intimas, nihil putant esse iudicii. Academicos misso facio, qui etsi nominibus differentes, re verò congruentes à M. T. Cicero ne plerunque dicantur, tamen in multis distinguuntur, ut cum nomina significare natura dicunt, cum triplicem fingunt animum sedibus distinctum, cum in disputatione utuntur dissimulatione, quam Græci ἐρωγίαν vocant, cum sustinent assentionem, nec quicquam de rebus certò asseverant. Pyrrhonios relinquo, qui σκεπτικοί, ἐφεκτικοί & ἀπορητικοί (ut ait Au. Gellius) dicuntur, quod nihil affirmant, nihil comprehendi putent, nihil decernant, nihil constituent, sed in quærendo, considerandoque, quidnam sit omnium rerum de quo cerni, constituique possit, semper sint occupati. Ac ne videre planè quicquam, nec audire sese putant, sed ita pati, afficique sensum, quasi videant, vel audiant. De Epicureis nihil dico, siquidem Epicurus (ut ait M. T. Cicero pri. de Finibus bonorum & malorum) pene è Philosophorum choro est tollendus: cum in Phisicis totus sit alienus, & differendi artem nullam habuerit. De Stoicis tantum verba faciam, quorum monumenta cum ætate Simplicii magna ex parte dilapsa fuerint, & evanuerint, nescio quorum inscitia & ignorantia factum est, ut multa pro decretis Aristoteleis vulgò recepta sint, & defendantur: cum tanta sit inter has sectas dissimilitudo, ut non solum verbis, sed etiam universa re & tota sententia dissentire vi-

deantur. Nam primum verbis differre Stoicos à Peripateticis, nemo dubitabit, qui viderit à Cicerone novorum verborum opifices & architectos appellari: qui secundo lib. Acad. quæstio. *καταλήψεις* nomen à Zenone inventum legerit, & qui apud Laertium hæc nomina *ἀπροπρώσια, ἀνεκαιότητα, ἀνελεγχία καὶ ἀματαιότητα*, & alia multa ab Stoicis inventa & excogitata invenerit. Deinde qui observaverit eadem nomina diversis plerumque significationibus ab Stoicis usurpari: ut synonyma non eadem significatione diffiniri, *ἀξιώματα* appellari omnes enuntiationes, non prima principia, ut ab Arist. *λήμματα* vocari duas sumptiones, non principia demonstrationis: ut in Analyticis Aristot. Naturæ nomine significari Deum opt. max. *τὸ ἀγαθόν* bonis externis non accommodari, contra quam Peripatetici faciant. Virtutis nomine omnes artes intelligi. Ac solum honestum bonum appellari. Ac tandem qui cognoverit, à Cicerone Stoicorum genus dicendi exile & tenue appellari: Aristotelis verò fundens aureum flumen orationis. Stoicorum orationem astrictiorem aliquantoque contractiorem: Aristotelis splendidiorem & nervosiores: & Stoicos ad dicendum inopes judicari: Peripateticos verò incredibili quadam copia & suavitate dicendi abundare. Sed quid dicam de rebus & sententiis, in quibus ita dissimiles sunt, ut mirer tot dogmata Stoicorum pro Peripateticis irrepsisse? Breviter igitur seriem, formam, descriptionemque Stoicæ disciplinæ

explicemus: ne quis ignarus tantæ varietatis & dissimilitudinis, deserta & propè demissa Peripateticorum schola, inscius arcem Stoicorum defendat, & patrocinium suscipiat. Ac primum Dialecticam diffiniunt Stoici (teste Laertio) scientiam veri falsi, & neutrius: ex quo colligitur hanc alteram quæ à multis recipitur pro Aristotelea, artem discernendi verum à falso: Peripateticam non esse: Dialecticam verò dividunt (ut refert Cicero. 2. de Finibus) in inventionem & iudicium. Neque verò moveri quisquam debet ex eo quod Cicero initio Topicorum, postquam posuit illam divisionem, subjicit utriusque partis principem fuisse Aristotelem. Quanquam enim verum sit nullum esse autorem, ex quo possimus plura præcepta inventionis & iudicii accipere, quàm ex Aristotele (quo sanè modo Nicolaus Gruchius acutè & subtiliter interpretatur illa verba Ciceronis) tamen non statim efficitur illius esse hanc divisionem, aut hujus eum rationem habuisse in suis libris. Cum Aristot. unam fecerit discernendi rationem, scientiis accommodatam, quæ ex propriis principiis cujusque artis proficeretur, ad docendum ea, quæ rebus ad eam artem pertinentibus convenirent: alteram verò communem quandam & quacunque re discernendi facultatem: quæ sua ex communibus quibusdam & probabilibus duceret argumenta, hoc est Analyticam & Topicam. Sed mirum non est quæ à Cicerone de Dialectica dicuntur, non semper cum Peripateticorum doctrina

convenire : cum Stoicos in ratione differendi sequutus sit, & à Diodoro Stoico valente Dialectico à puero audierit, ut idem de se ait in Bruto, & 2. lib. Acad. quæsti. Et quanquam Stoici omnem vim differendi in duas tribuant partes, ut ait Cicero 2. de Finibus, tamen in sola judicandi parte elaborarunt : quemadmodum idem testatur in Top. lib. 4. de Finib. & lib. 2. de Oratore, ut nomine Dialecticæ nihil intelligerent præter scientiam quandam rectè collocandi quæcunque inveneris argumenta. In qua Stoici primum omnium de vocibus disputant, & vocem corpus esse dicunt, quod Peripatetici negant. Deinde à prædicamentis, quæ dividuntur in *ὅρθα*, *ὑπὲρ* & *ἑδέτερα*, contra quàm Arist. dividat. Tum de enunciatis, in quibus multa de ineptis enunciatorum fallaciis, de interrogationum laqueis & punctulis quibusdam, quibus solebant in disputando uti magna ex parte ad illaqueandum simplices, & incautos homines, quibus capiuntur, non secus ac feræ plagis & retibus implicatæ. Quæ omnia Sophistarum propria esse docuit Arist. Ac tandem de syllogismis solum hypotheticis verba faciunt, & iis qui ex probabilibus desumuntur. Nam Stoici non agnoverunt certam illam demonstrandi rationem, quæ in libro de Demonstratione traditur, quod apparet, tum ex libris Galeni de Placitis Hipp. & Plat. ubi contra Chrysippum disputans, eum reprehendit, quod ignarus Analytices, multitudine potius rationum contentus, quàm

veritate, omnes rationes undecunque ducerentur, accommodatas ad docendum existimaret. Tum etiam, quia ut ait Cicero 2. lib. Acad. quæsti. Zeno scire negat quenquam rem ullam, nisi sapientem : & hoc quidem Zeno gestu conficiebat : nam cum extensis digitis adversam manum ostenderet, visum inquiebat, ejusmodi esse, deinde cum paululum digitos constrinxerat, assensus hujusmodi, tum cum plane compresserat, pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat, cui ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antea non fuerat *κατάληψιν* imposuit : cum autem lævam manum admovebat, & illum pugnum arcè, vehementerque compresserat, scientiam talem esse dicebat, cujus compotem nisi sapientem esse neminem. Ex quo intelligi potest, nullam eos differendi rationem novisse, præter eam, quæ probabilibus contenta est. Tantum igitur abest, ut Analyticen, quam Aristot. 2. Metaphy. cap. I. in demonstratione & scientia versari dicit, agnoverint. Ut etiam ipsi eam de medio sustulerint. Et præter disputationem de syllogismo probabili, de contortis & aculeatis sophismatis, & de syllogismorum fallaciis disputarunt, cujusmodi sunt *ἀδιάλυτον*, *σφαιρῆς ψευδόμενον* & alia multa, de quibus Laërtius. Hinc Stoici, qui tam breves, concisi, & jejuni fuerunt in differendo, Dialecticam pugno, Rhetoricam palmæ comparabant : quæ distinctio Peripateticis, qui sibi cum Oratoribus cognitionem esse dicunt, accommodari non potest.

Hinc Stoici putant se duas contrarias sententias obtinere, ut refert Tullius. 4. de Finibus: quod falsum esse Arist. docuit. Hinc Stoici Philosophiam dividunt, in naturæ obscuritatem, differendi subtilitatem, & vitam & mores, ut Cicer. 4. de Finibus, & Laertius docuerunt: cum Arist. non existimaverit Dialecticam esse Philosophiæ partem, sed instrumentum. Hinc Stoici id solum percipi posse dicunt (ut ait Cicero. 2. Acad. quæst.) quod ita verum est, ut falsum esse non possit: & sapientem nihil opinari, contra quam Peripatetici doceant. Hinc tandem Stoici postquam infinitos modos concludendi & simpliciter & ex conditione persequuti sunt, universam se Logicam absoluisse existimabant. Ex quo perspicuum est, quam vanus sit eorum labor, qui volunt Aristotelis libros ad Stoicorum decreta & sectam alioqui repugnantissimam accommodare. Sed quid in iis diutius immoror quam par est? cur in tantas angustias & Stoicorum dumeta nostram orationem compellimus? cur vos omnes Stoicorum illecebris irretitos teneo? ut his tanquam fundamentis positis recte nostra procedat oratio, & ut intelligatis Arist. ne intelligi quidem posse, tantum abest doceri, hac dissimilitudine sectarum neglecta & ignorata. Siquidem cum quæstio an est, præcedat quæstionem quid est, supervacaneum esset quærere, quomodo sententia aliqua Arist. intelligatur, quam dubites sitne Arist. necne. Quare ostendendum est nobis, & in hoc maxime

elaborandum, ut prius quæ fuerint decreta Aristotelea, ex comparatione & dissimilitudine sectarum omnium intelligatur. Quod cum confiterit, adhibenda est recta ratio explicandi, qualem, ut credo Galenus in optimo quoque interprete in lib. *περί τῆς ἐξηγήσεως* desideravit, & nos ex varia lectione & observatione veterum interpretum, hac methodo describemus. Locus Arist. quem interpretandum suscepimus, aut facilis est, aut obscurus: si facilis, non egebit explicatione, si obscurus, aut per se, aut propter tractationem: si per se, aut est obscuritas in verbis, aut in rebus: si propter tractationem, aut quod prolixius quam oporteat: aut quod brevius quam par sit, rem explicet: aut certe præter ordinem. Quare hæc erunt officia optimi interpretis & explanatoris, primum, quæ præter ordinem leguntur, ad certum ordinem revocare, deinde, quæ desunt, addere tum, quæ supersunt, detrahere, & brevius explicare: adhæc, ambigua distinguere, ac tandem, obscura explicare. Primum igitur ordo librorum Arist. diligenter considerandus est: ut num Categoriae sint toti Logicae præponendæ, ut sensit Alexander Aphr. an libris tantum Top. ut voluit Adastrus Aphr. & num Analytica pars præcedat Topicam, an vicissim. Et in Physicis, num libri de Anima (ut Theodorus Metochita iudicavit) sequantur libros Physicorum, an potius libros de ortu, & num quartus Meteororum sit libris de Ortu & Interitu conjunga-

dus, ut Alexander vult, an reliquos libros
 Meteororum consequatur, ut Olympiodorus
 & Philoponus tradunt. Quam disputationem
 Franciscus Caballus memoria patrum nostro-
 rum, libr. edito de ordine & numero lib.
 Arist. melius voluit, quam potuerit explicare.
 Ego, etsi non ausim affirmare Arist. eodem
 ordine disposuisse suos libros, quo nunc legun-
 tur, libenter tamen sequar in libris Logicis
 eum ordinem, qui ad nostram usque viguit
 ætatem: & Aristoteli consentaneum esse de-
 monstrabo, sumpto initio ab iis rebus, quæ
 ab omnibus conceduntur. Primum igitur posi-
 tum sit ex Topicis & Elenchis unum fieri cor-
 pus, ex prioribus verò Analyticis & postero-
 ribus alterum. Quo constituto, partem Analyti-
 cam priorem esse Topica, ratione & exemplo
 Aristotelis demonstrandum est. Nam si iudicio
 illius, prius de syllogismo disputandum est,
 quam de demonstratione, quia demonstratio
 est species syllogismi: eadem planè ratione
 cum syllogismus Dialecticus, de quo disputa-
 tur in Topicis, sit species syllogismi, prius de
 parte Analytica, quam de Topica agendum
 erit. His ita constitutis, quia ad præcepta syl-
 logismorum magnum adfert adiumentum, nosce
 naturam enunciationis, & ejus proprietates,
 ante Analytica, lib. de Interpret. legendus est.
 Et Categorizæ toti Logicæ præponendæ sunt,
 quia earum cognitio in omnibus libris Logicis
 postulatur. Ad quas intelligendas, cum scriptus
 sit lib. quinque vocum methodo introductio-

nis, ab hoc necessariò sumendum erit initium.
 Porro autem in libris Physiologicis eundem
 ordinem, quem Arist. indicat in exordio Me-
 teororum, vehementer probamus, sequimur;
 amplectimur. Deinde, quæ desunt, addenda
 sunt, quod faciendum esse declaravit Arist.
 qui interrogatus proximus morti quid ægrius
 ferret: respondit, quòd totam Philosophiam
 non absolvisset, (tantus in illo erat amor li-
 terarum) sed sperabat fore, ut paucis additis
 perfici posset. Quo consilio factum est, ut ve-
 teres illi Peripatetici, qui Arist. in Lyceo suc-
 cesserunt, Theophrastum dico, Eudemum,
 Stratonem, & Critolaum, in eum commenta-
 ria non ediderint, sed ea solùm adderent,
 quæ in eo desiderarentur: ut Theophrastus li-
 bro Aristot. *περί επ.* addidit lit. de affirmatione
 & negatione: in quo multa addit, quæ in
 Arist. non legebantur, ut ait Boëtius. Eude-
 mus addidit librum de elocutione, quem Ga-
 lenus commentariis illustravit: in quo etiam
 multa explicat, quæ ab Arist. prætermis-
 sã fuerant; quale est hoc, quomodo in enunciatio-
 ne una multæ aliæ comprehendantur. Syrianus
 Philoxenus addidit librum de multiplicatione
 enunciationum. Alii veteres Peripatetici addunt
 disputationem de recta nominum impositione:
 quæ disputatio propria est Dialecticæ artis: ut
 docuit Gal. primo Methodi: quemadmodum
 enim diffinire commune est omnium artium,
 tradere autem præcepta diffiniendi, proprium
 est Dialecticæ, sic etiam imponere nomina re-

bus, commune est omnium artificum, tradere autem præcepta ejus rei proprium est Dialecticæ: & post Categorias in lib. *περίερ.* necessario tradenda, quia tunc cuique rei nomen imponitur, cum constiterit cujus generis rerum ea sit, & qui differat ab aliis, ut Gal. prim. Methodi, & in libro de rectitudine nominum declarat: & Arist. prius docuit avem diversam esse à re quæ habet alas, deinde nomen alati imposuit. Nomina autem rebus novis imponi debere & posse, constat testimonio Arist. cap. de relatis, & exemplo omnium veterum, qui multa nova nomina fecerunt, ut Platonis in Theæteto, qui prius nomen qualitatis in scholas Philosophorum invehit. Quare qua methodo & ratione nomina sunt imponenda, breviter explicemus. Cum res per nomina significantur, illud potissimum enitendum est, ut utamur, si fieri possit, nominibus usitatis ejus linguæ, qua scribimus, ac præsertim apud veteres & optimos scriptores. Quare reprehendendi sunt Stoici, qui cum in rebus Philosophiæ nominibus usitatis uti potuissent, multa contra consuetudinem cujusque linguæ novaverunt. Cum usitatis non licet uti, proximum illud est, ut per translationem iis utamur, quod fecit Arist. cum partes propositionis syllogisticæ terminos vocavit. Quod si necessario nova facienda sint, aut componenda sunt ex usitatis, ut facit Aristot. in nomine *ἐντελεχίας*: aut duo nomina usitata pro uno usurpanda, ut facit idem in nomine infinito: aut

ex usitatis derivanda sunt, ut idem capite de relatis locupletissimus est testis. Eadem ratione libris priorum Theophrastus & Eudemus syllogismos Hypotheticos adjunxerunt. Libris vero de demonstratione addit Eudemus sua Analytica, & nos adjungendam putamus lectionem alicujus libri Euclidis, ut comparatis præceptis demonstrandi Aristoteleis, cum exemplis Mathematicorum, perfectè scientia demonstrandi comparetur. Cum constet Arist. nihil aliud fecisse, quàm suo divino ingenio ea in artem redigere & revocare, quæ Eudoxus Gnidius & Theætetus Atheniensis præceptores sui exemplis tantum confirmaverant. At Euclides multa (ut Proclus Diadochus scripsit) ab Eudoxo collecta in ordinem luculentum composuit, multaque à Theæteto inchoata perfecit, quæque mollius ab illis demonstrata fuerant, ad firmissimas & certissimas apodeixes revocavit. Libris Top. disputationem de interrogatione & responsione Eudemus addit, quibus libris dialogus aliquis Platonis lucem maximam afferret, cum per interrogationem & responsionem tradantur. Libris verò Elenchorum adjunxit Eudemus libros de Elenchis Sophisticis: quorum meminit Galenus libro de Sophismatibus. Sic etiam in Physicis disputationi de motu, addidit Proclus libellum elegantissimum de motu: libris de Cælo; spæræ explicatio addenda. Libris de Ortu & Interitu, addendus liber elegantissimus Alexandri de mixtione: & Meteorologicis addenda est Theophrasti dispu-

tatio de aquis, de lapidibus, de metallis. Neque verò satis est singulis libris integras disputationes addere sed etiam singulis disputationibus, plerunque argumenta ad illas confirmandas addenda sunt, quod semper fieri non potest (ut ait Galenus libr. de fracturis) sed aut cum ita obscura disputatio fuerit, ut non satis sit argumentis auctoris acquiescere, ut fecit Alexan. primo lib. de Cœlo, ad disputationem de mundi æternitate confirmandam, quæ iudicio Procli obscurissime videbatur: aut cum inciderit ejus sententia, cujus contrariam sententiam vulgus comprobarit: ut Aspasus in Ethicis, & Alexander in Top. multa argumenta addiderunt iis quæ ab Arist. tradebantur, quia eorum ætate Stoici vigeant, & iudicio vulgi magis probabantur: aut certè, cum contrariæ sententiæ auctor fuerit gravissimus, ut Alexander Aphro. quotiescunque incidit in locum Arist. quo Platoni repugnat, facere consuevit. Ac tandem propositionibus generalibus, quæ maximæ vulgo vocantur, addendæ sunt determinationes quibus explicentur & describantur, ne quæ lateant ambiguitates, harum fructus est indicandus; & multò plura sunt colligenda: quia hæc fuit veterum consuetudo, ut paucis verbis plura complecterentur: quam rationem interpretandi probat Gal. libr. de fracturis, & in Hippocr. libr. de elementis exercet. Sed hoc verissimum esse intelligetur hoc posito axioma, contrariorum eadem esse scientiam: quod etsi in scholis Philosophorum tritum &

celebratum est: tamen nisi cautè intelligatur, plura sequentur absurda. Tribus enim modis intelligi potest, ut M. Antonius Muretus in suis variis lectionibus adnotavit, aut de vi ea, quæ inest in ipsis contrariis, quam appellant vim insitam: aut de ea qua contraria apprehenduntur, quam nominant vim percipientem: aut de ea qua efficiuntur, quam vim efficientem vocant. Quare si de vi insita quis loquatur, non eadem est vis ac potestas contrariorum, imo verò contraria exempli gratia, non eadem est vis insita frigori, ac colori, cum frigus contrahendi vim habeat, laxandi color. Quod si agatur de vi percipiente, tum simpliciter & absolute dici potest, eandem esse vim contrariorum; etenim album & nigrum eadem facultate cognoscimus. Ubi autem sermo est de potestate efficiente adhibenda quædam distinctio est, nam causa efficiens contrariorum, partim eadem est, & partim diversa, nempe eadem quidem genere, sed non eadem specie, ut temperatio quatuor humorum efficit sanitatem & morbum, sed illam, bona temperatio, hanc, mala. Quod si una eademque specie, aut numero res, potestatem efficiendi contraria in se continere dicatur, id necesse erit contingere, aut in diverso subiecto, aut in eodem: aut non eadem ratione, nec eodem instrumento, ut idem ignis astringit & resolvit. Nec minori diligentia cætera axiomata, quæ & in Arist. passim leguntur, & ab aliis Philosophis usu confirmantur, ex-

plicanda sunt. Optimi etiam interpretis esse putato, ea demere, quæ supersunt. In Arist. autem (ut verum fatear) nihil superesse iudico, sed omnia utilissima & necessaria esse credo, præter ea quæ ex margine in contextum irreperunt, & quæ à posterioribus inconsiderate, & inutiliter adduntur, ut in quinque vocibus, prætermittendæ sunt quæstiones de rebus universis, de toto & partibus, quæ sunt alterius instituti. In Categoriis, subtilis & accurata disputatio, qualis à multis interpretibus desideratur, expectanda non est: quia in Categ. *τιπῶν* omnia docentur. Sic præter rationem interpretes numerum Categoriarum demonstrare conantur, cum hoc ponendum esse & postulandum, docuerit Porphyrius cap. de specie, & sola inductione probari possit, ut cætera principia. Eadem ratione omnes quæstiones & dubitationes ab interpretibus additæ, quæ *εὐλογαί* non sunt, prætermitti commodè & sine reprehensione possunt. At nihil eorum quæ in Aristot. leguntur, prætermittenda censeo: sed quæ fuerint suspecta, indicanda sunt: ut post prædicamenta, ab Andronico Rhodio Aristotelea non judicari: septimum Physicis ab Eudemo prætermitti, quæ dogmatica non sunt, sed elenctica, cautè legenda sunt: ut cum invehitur contra veteres Philosophos: quæ prolixè explicantur, brevius comprehendendi possunt, ut disputatio mixtionum & libri Top. Ac tandem quæ ab Arist. repetuntur, sunt indicanda: ut disputatio de vitiis Dialecticis, quæ in Priori-

ribus, Topicis & Elenchis explicatur: ratio diffiniendi, in Posterioribus, Topicis, & Metaphysicis. Explicatio causarum, secundo Physicis & quinto Metaphysicis. De motu & infinito, in Physicis, primo de Cælo, & undecimo Metaphysicis. De principiis rerum naturalium, primo Physicis & Metaphysicis. De continuo, in Categoriis, in Physicis & primo de Cælo. De elementis, in lib. de Cælo, de Ortu, & Meteoris. Quæ omnia nec prætermittenda sunt, quasi inutiliter repetantur, nec defendenda sunt commentitiis distinctionibus: sed pro ratione instituti & consilii breviter sunt explicanda, & tantæ variatatis ratio est inquirenda. Quod uno subiecto exemplo indicabo, disputatio de elementis, ut Olympiadorus ait, triplex est, triplicique loco ab Arist. tractata: una est eorum quatenus sunt sempiterna, in libris de Cælo explicata: altera eorum, quatenus oriuntur & intereunt, & vicissim commutantur, in libris de ortu & interitu: tertia ut aliter atque aliter afficiuntur, quæ Meteorologia dicitur. Porro autem non minorem lucem affert ambiguitas vocis benè cognita ad Aristot. intelligendum, cum in hoc, ipsum habeamus ducem, quem sequamur, qui librum quintum Metaphysicis in distinguendis significationibus consumpsit: qui prim. Top. distinctionem ambigui, instrumentum facit rationum Dialecticarum, qui (ut scribit Gal. tertio de differentiis pulsuum) omnium peritissimus fuit in distinguendis significationibus. Et præter Arist. habemus

etiam Gal. qui nos ad hanc rem vehementer hortatur, libro edito de recta nominum ratione, & libro de nominibus Medicis. Sed hoc quantum valeat ad Aristot. explanandum & intelligendum uno, aut altero exemplo indicabo. Arist. initio Metaphy. ait *σχεδόν δὲ καὶ χαλεπωτάτα γνωρίζειν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τὰ μάλιστα καθόλου*. Primo verò Phys. τὸ γὰρ ὅλον κατὰ τὴν αἰσθησιν γνωριμώτερον, τὸ δὲ καθόλου, ὅλον τί ἐστὶ. Quæ vera esse, nec sibi repugnantia, cognita significatione universalis intelligitur. Quia universale & primum aliquando distinguuntur, aliquando pro eodem sumuntur. Sic etiam Arist. interdum dicit in coelo esse materiam, interdum negat, quia subjectum & materia plerunque pro eodem sumuntur, plerunque distinguuntur. Quas significationes utinam complexus fuisset Justus Velsius Haganus, in lib. quem pollicetur editurum de vi & usu vocabulorum Philosophicorum: multum enim nostra studia juvasset. Quòd si aliquis vestrum in his colligendis se velit exercere, sciat hanc esse methodum observandam ex judicio & præscripto Aristotel. 13. cap. 1. Top. Primò varix significationes sunt colligendæ, deinde singularum ratio est reddenda: tum, quæ sit significatio potissima: ad hæc, quemadmodum cæteræ ad eam referantur, & postremò, quæ illi convenient. Sed quoniam ultimum officium optimi interpretis est obscura explicare: tanta animi contentio adhibenda est Arist. explicando, ut cognitionem Arist. multis obstruc-

obstructam difficultatibus & involutam obscuritatibus, auditores se consequi posse, nunquam diffidant. Arist. autem non occultavit suam Philosophiam ænigmatibus, symbolis, & allegoriis, quemadmodum Aegyptiis notis hieroglyphicis, unde Appollo Pythius *λόγιας* dicebatur: non numeris, aut fabulis, ut Pythagorei & Platonici: cujusmodi sunt apud Platonem, in Phædone, fabula Tartari, in Protagora, Promethei & Epimetei, & fabula belligesti inter Atlantique & Athenienses, & in Theæteto, fabula Iris & Thaumantis. Nam cum in ea sententia fuerint omnes antiqui Philosophi, ut magnum se facinus admittere existimarent, si naturæ arcana in vulgus temerè protulissent, illis integumentis ab aspectu imperitæ multitudinis removerunt. Arist. autem cum eorum propositum negligeret, illam celandi rationem improbare, & operosa illa figmenta repudiasset, nunquam fabulis est usus, nunquam ænigmatum, aut allegotarum difficultatibus homines à sua lectione deterruit: sed omnes suas, disputationes locutione Grammatica & eleganti, dictione Rhetorica & ornamentis insigni, ratione Dialectica, id est, argumento stabili, enunciatione certa, syllogismo constanti, methodo distincta, & illustrata tractavit & exposuit, ut ejus disciplina omnibus temporibus floruerit, & excellentissima ingenia non defuerint, quæ in libris suis percipiendis & explanandis omnem suam operam, omne studium, vitam denique omnem collo-

carent. Neque verò hæc à me ideo dicuntur, ut Arist. ab eorum injuriis & convitiis vindicaream, qui illum sphingam & alchemistam nescio quem nobis effingunt, de industria res obscurantem, & veluti velamento obscuritate utentem, quo tardos & hebetes à Philosophiæ sacris aditis repellat, ad eadem ingeniosos & industrios excitet. Scio enim Arist. partim multitudine exemplorum Mathematicorum difficultatem asferre, quæ faciliè ab his superari poterit, qui in Mathematicis artibus diligenter fuerint exercitati: & eandem sustulisse videtur Petrus Cathena in libro quo universa loca Aristotelis ad Mathematicas disciplinas pertinentia, separatim explicantur: partim proprietate loquendi, & genere docendi, suam omnem Philosophiam obscuravit. Nam cum duo sint genera librorum conscripta ab Aristot. unum *ακρωματικόον*, alterum *ἐξωτερικόν*, duplici quoque genere orationis & scribendi utebatur, opinabili, & illo quod *ἐπισημονικόν* vocant. Quod etiam ante Ari. Pythagoram observasse constat. Cujus cum duplex fuerit conjunctio & consuetudo cum familiaribus, quosdam *αἰνσμάτικους* quosdam Mathematicos qui sincere & germanè attingebant Philosophiam: & post Arist. Gal. aliquos libros scripsit *πρὸς τὰς παιδαγωγμένους*: aliquos verò *πρὸς ἀπαιδευτάς*. Hæc autem omnis obscuritas tolli potest, si Aristot. ex Arist. interpretemur: quæ una ratio Arist. interpretandi auditoribus Philosophiæ idonea semper visa est, & mihi vehe-

menter probata. Quod quo modo fieri possit, hinc intelligitur: aut eadem sententia multis in locis repetitur, aut unico tantum exprimitur, si repetatur, aut iisdem ferè verbis, aut mutatis & diversis. Si mutatis verbis & oratione, eadem sententia exprimitur, tunc fit *μετάληψις*, & ex comparatione locorum inter se, sententia tota intelligitur: & verba quæ inter se respondent paria esse cognoscetur: ut hic locus undecimi cap. primi Top. quæstiones alias esse Physicas, alias morales, alias Logicas: intelligitur ex alio loco, octavi cap. ejusdem libri, quæstiones Philosophiæ, aut pertinere ad expetendum & fugiendum: aut ad cognitionem veritatis, aut ad utrumque adferre adjumentum. Quod si sententia, aut non exprimitur alibi, aut certè iisdem verbis, ut neuter locus sit altero illustrior: adhibenda sunt præcepta & regulæ Dialecticæ: nullus enim locus est tam difficilis, qui ex comparatione præceptorum cum exemplis, facillimus non reddatur, ut caput de futuris contingentibus, quod alioqui difficillimum est, si per interrogationem & responsum tractetur, adhibitis præceptis octavi Top. facillimum reddetur. Sed ut tota disputatio de optimo genere interpretandi Arist. facilius intelligatur ad vim & usum Dialecticæ artis explicandum, quod alterum est caput institutæ disputationis, nostra convertatur oratio. Hujus enim tam latè patet usus, ut per omnes fundatur artes, tanta est utilitas, ut sola virum planè divinum fecisse dica-

tur: tam maximus est fructus, ut mensuræ libræque comparetur. Nam sicuti frumento mensurando ponderandoque mensura opus est, & libra, notitiaque earundem: sic Dialectica veluti libra & examen eorum quæ dici possunt adhibeatur, qua ignorata non modò certam rerum cognitarum rationem non tenere, sed ne res ipsas quidem distinctè apteque scire, aut docere possimus. Quemadmodum in frumenti acervo scimus quidem frumentum esse, ejusque permagnam copiam: quantum verò sit ignoramus: ita qui res solùm ignorata Dialectica norunt, eas profectò confusas, & quadam veluti caligine involutas habent, multaque in his aut ignorant, aut non animadvertunt, aut prætermittunt etiam: tum autem re ipsa, illa assequuntur, tenentque perfectè, cùm Dialecticam rebus quasi normam applicuerint. Quo circa ut omnes eam alacri animo prosequantur, & sedulò tractent, breviter aliquem usum ex multis indicabo. At quis quæso major fructus est, quæ major utilitas, quàm ad auctores omnium artium intelligendos? quod cùm in omnibus fuisset infinitum persequi: sumam exemplum ex Arist. ut simul & usum Dialecticæ artis, & rationem interpretandi Arist. ex Arist. intelligatis. Porphyrius in explicatione quinque vocum, varias significationes vocum affert, probabilibus argumentis utitur, & similitudines & communitates vocum addit: quia præcipit Arist. primo Top. instrumenta rationum Dialecticarum esse distinctionem am-

bigui, similitudinem & dissimilitudinem. In Categoriis non affert demonstrationes, quia Arist. secunda sectione primi priorum præcipit nihil de Categoriis posse probari, nisi ex opinione. Primò de demonstr. cap. vigesimo probat demonstrationem universam meliorem esse particulari, ex hoc loco comparisonis tertii Top. quod diuturnius est, id est magis tale: & similibus. In omnibus libris Physiologicis veterum sententias persequitur: quia idem præcipit undecimo cap. primi Topi. ex scriptis veterum colligendas esse sententias, & propositionum copiam esse parandam. Primo cap. primi Physi. scribit Arist. principia esse quærenda usque ad elementa, & cap. tertio, secundi Physi. multis exemplis confirmat: sequuntur præcepta Analytica cap. secundi, primi post. non esse conquiescendum, nisi in primis principiis & in demonstrabilibus, & cap. noni, in scientiis Apodicticis faciendam esse resolutionem usque ad prima principia: in Dialectica verò non. Capite secundo ejusdem libri ait, non esse respondendum rationibus Parmenidis & Melissi, quia recordabatur Arist. præceptum à se positum cap. nono primi posteriorum: non esse cum eo disputandum, qui alienas propositiones à sua arte proposuerit, nec ei respondendum, qui principia artis negarit. Ultimo cap. primi de Cælo, probaturus quod genitum est, esse mortale, & quod ingenitum, immortale: utitur argumentatione ex recipro- catione terminorum, quam explicat secundo

prio. In libris Meteororum unam facit scientiam eorum, quæ in sublimi regione aeris fiunt, & eorum quæ intra terram nascuntur: quia ab eodem in præceptis Logicis positum fuerat primo post. unam scientiam esse unius subjecti, unum autem subjectum esse, cujus eadem sunt prima principia: sic rerum quæ in sublimi regione fiunt, & intra terram nascuntur, principia sunt, duplex exhalatio, calida & humida, & calida & sicca. In iisdem libris utitur multis demonstrationibus ex causis reciprois, ex quibus fieri syllogismos circulares, idem docuit cap. quinto, secundi Prio. & cap. decimo septimo, secundi Post. Primo libr. de ortu & interitu, reprehendit eos Philosophos qui sensum & scientiam idem faciunt: ex præceptis positis cap. 4. primi Post. Sed quid in his commemorandis multis immoror? cum sit nullus in Aristot. locus, qui regulis methodi & artis Dialecticæ non nitatur? Cum Gal. sæpiissime acerrimè invehatur in eos, qui ignorata arte Dialectica, in aliis facultatibus sperant se magnos progressus facturos? Cum præter hunc fructum, qui omnium maximus est, sint etiam duo alii usus admirabiles, unus generalis totius artis, ad artes constituendas: alter particularis & proprius singulorum librorum? ut quinque vocum usus est, ad diffiniendum, dividendum & argumentandum. Categoriarum, ad cognoscendum cujus Categoricæ res quæque sit, ut docuit Arist. secundo de Anima, quærens animum cujus Categoricæ sit:

in qua etiam re solitos fuisse exerceri veteres Peripateticos, declarat li. Eud. de Angulo, ubi quærit siue angulus categoricæ quantitatis, an qualitatis. Librorum de interpretatione usus maximus est, ad demonstrandum & judicandum ex sententia Gale. lib. secundo de decretis Hipp. & Plat. Librorum de syllogismo ad syllogismos colligendos ex auctoribus, & ad parandam materiam. Posteriorum Analyticorum ad lib. Mathematicorum, qui arte demonstrandi traduntur, intelligendos. Topicorum ad gymnasiam, ad inventiendæ argumenta, ad disputandum de quacunque thesi in contrarias partes, ad prima principia artium confirmandæ. Elenchorum ad Sophistas coarguendos, ut fecit Arist. disputans contra Parme. & Melissum, cum docet eorum rationes peccare in materia vel forma. Ut taceam infinitos alios, ac penè innumerabiles usus horum librorum, ut infinita genera exercitationum prætermittam. Quæ in lib. Sebastiani Foxi Hispalensis de vi & usu Dialecticæ artis continentur, & in lib. de variis generibus exercitationum Dialecticarum à doctissimo & celeberrimo cive nostro P. J. Nunesio sedulò tractabuntur. Quem honoris causa nomino, quem tantifacio, quantum possum & debeo. Cui hæc florentissima Academia plurimum debet, & ego in perpetuum ita devinctus sum, ut quicquid in me bonarum literarum sit, ei acceptum referam. Et hoc solo nomine gloriior, semperque gloriabor, quod is contigerit mihi magister, qui in dicendo

suavitatem Isocratis, subtilitatem Lysiae, vim Demosthenis æquaverit: in Dialecticis & Philosophicis quasi alumnus Aristote. Peripateticæ disciplinæ, seriem, formam, & institutionem, quæ in ipso Arist. aurea, in Theophrasto divina, in Stratone eloquentissima, in Lyeone & Phalereo dulcissima fuit, mirabiliter expresserit. Agite igitur viri Philologi & bonarum artium studiosissimi, politissimam illam & antiquissimam rationem interpretandi Arist. ex Arist. retinete, usum Dialecticæ artis, optimum dicendi artificem fixum in animis vestris tenelote, hanc hanc omnium artium maximam & seminarium reliquarum diligentissimè comprehendite. Polliceor enim & profiteor in toto curriculo Philosophico perlegendo, Deo favente, me omnia tanta diligentia persequuturum, quanta vel in homine studioso inesse, vel à vobis desiderari poterit. Recipioque me inter legendum, Arist. ducem optimum & doctissimum sequuturum, dogmataque & consulta aliorum Philosophorum separaturum, optimam illam rationem explanandi Arist. ex Arist. observaturum, fructusque admirabiles & usus Dialecticæ singulis libris indicaturum, ut auditores mei charissimi & amicissimi exercitatione & usu perfectam Dialecticæ artis cognitionem consequantur. Nihil enim magis in votis habuimus, nihil unquam magis expetivimus, nullo alio majori premio adducti: aut spe gloriæ ad hanc provinciam suscipiendam excitati fuimus, quàm ut multis prodesse possemus.

Quamobrem quod à Deo opt. max. ab eo tempore quo hoc munus mihi impositum fuit, semper precatus sum, id nunc in fine hujus orationis precor, ut quoniam docendi ratio est, quæ penè sola multis atque innumerabilibus eodem tempore prodesse possit: menti meæ publicam salutem procuranti veritatis & utilitatis lumen præferat, ut totum curriculum Philosophicum sedulo auspicari, officiosè persequi, & diligentissimè percurrere valeam. Eosque omnes qui futuri sunt mei discipuli, Solonis exemplo, & nunc hortor, & moneo, ut senescant multa in dies addiscentes, ne unquam, quanquam natu grandiores discere pudeat, nec Doctorem suum consulere, rogare & interpellare vereantur: & postea semper eos ultrò vocabo, monebo amicè, invitabo benignè, erudiam liberaliter, & ad discendum semper officiosè, & per amanter hortabor: ut omnes intelligant, nec mihi in suscipiendo hoc labore voluntatem, nec in conficiendo constantiam defuisse. Dixi.

*Habita in Academia Valentina, tertio Non.
Sept. 1565.*

O R A T I O

P R O

CREPITU VENTRIS

habita

AD PATRES CREPITANTES

A B

EMANUELE MARTINO

ECCLESIAE

ALONENSIS DECANO.

Cum semper Crepitum Ventr̃is ab urbe exfulantem & profugum, atque à confortio & hominum consuetudine ejectum expulsumque, ægerrimè tulerim; hoc præcipuè tempore, PATRES CREPITANTES, in

quo ἀσπρίοθαι ταραχῶσιν de more celebramus, & gravius visum est, & Reipublicæ incolumitati perniciosius. Quid enim tam acerbum, tam deplorandum, ac ne oculis quidem ferreis aspiciendum, quàm delicias populi, publicæ libertatis conservatorem, vel, quod dicere vereor: dicam tamen; salutis aram, ab urbe, à Republica, ab hominum conventu eliminasse, explosisse, exhibuisse? Aliis in urbe pestibus grassari impunè licet; optimo civi, atque optimè quidem de singulis merito, patriâ perfrui aurâ non licet. Siquidem eò infantiæ atque vecordiae hominum devenit audacia, ut nisi vobis, *Patres Crepitantes*, aut cura aliqua Crepitûs conservandi, aut libido fuisset, jam de ejus nomine vel incolumitate actum videretur. Rem sanè omnium difficillimam agnosco, ea quæ communi hominum arbitratu atque sententiâ inveterata sunt, vel funditis evellere, vel aliò quàm infixa mentibus opinio permittit, detorquere. Sed cum sæpe vel ignorantia, vel cæco eorum qui suggerunt livore, sententiæ huc illuc facile distraherentur; ingentem animo fiduciam haud temere concepi, à me, si receptam vulgò de Crepitu opinionem diluerim ac debellarim, revocatum iri ac restitutum. Quod haud equidem ambigo mihi ex animi sententiâ eventurum, si ejus ortum, educationem, liberalium disciplinarum peritiam, animi dotes, virtutis splendorem, dignitatem, auctoritatem, reique quæ publicæ, quæ privatæ

utilitatem demonstrâro. Necnon malè feriatæ-
rum capitum calumnias, & convitia in eum
jacta veritate duce, ac fortuna comite dissipâ-
vero. Ac primum, *Patres Crepitantes*, de ejus
antiquitate mihi dicendum judico. Crepitum,
quis tam rationis expers, tam plumbeus, esse
possit qui non origine, hominis æqualem fa-
teatur? Statim enim ac supremus rerum con-
ditor vitalem illum spiritum inanimi atque iner-
ti moli insufflavit, virtusque illa infusa, na-
turalia munia exercere occœpit; quis credat,
munus illud tantopere necessarium, aëra in-
clusum atque interceptum, naturæque ipsi adeo
perniciosum, foras ejectandi, vel ignorâsse,
vel omisisse? Præsertim verò cum ipse huma-
ni exordii parens, & ruboris & urbanitatis
infcus, nec illum exsultantem ac erumpere
gestientem, vel compresserit, vel jugulârit.
Sermone antiquiorem fuisse, priusque Crepi-
tum invaluisse, quàm verba homines profer-
rent, vel ex Aristophanis *Ranis* addiscere pos-
sumus, quando nihil sciebant, nisi

Προσπαρθεῖν γ' ἐς τὸ σόμα, καὶ μιν θῶ-
σαι τὸν ξύναϊον (a)

Quod ad genus attinet, haud obscuræ con-
ditionis parentes fortitus est. Mitto eorum nu-
gas, qui à Jove stercoreo, sive (ut cum Or-
pheo) εἰλυμένω κόπρω (b) originem ducere
arbitrantur. Parentes quidem habuisse, tum

(a) In os oppedere, Et merda sodalem sedare.

(b) Fimo delibuto.

apud omnes auctoritate, tum generis splen-
dore ac nobilitate præstantes; omnibus in con-
fesso est: quamvis & nonnihil si qui nobis
tradiderunt, vel aberrent, vel discrepent. Aris-
tophanes quidem in *Philo* pultis filium facit;
nam cum dixisset:

Καὶ γὰρ ἴοτ' ἤδη τῆς αἰθάρης πολλὴν
ἐφλυν. (c)

Subjungit postea: — — μέγα πάνν
Ἀπέπαρδον. ἡ γὰρ γὰρ ἐπεφύσητό με (d)
Si Chamæleonti Pontico poetæ fides adhiben-
da, Fabæ filium appellabimus, qui refert Asi-
num cum quendam fabas comedentem aspe-
xisset, adeo illarum desiderio affectum fuisse,
ut ad crepitus ejectandos provocaretur. Tele-
machus etiam Acharnensis ut illos in numera-
to haberet, diuturno fabarum alimento confo-
vebat. Rapis Diphilus Siphnius medicus hono-
rem hunc tribuit. Si Zenonem Stoicorum
Principem audire velimus, Lupinorum filium
reperiemus, qui ut eam quam de Crepitus li-
bertate legem promulgaverat, reapse statueret
atque obfirmaret, iisdem vesci consueverat.
Ego tamen ne tot tantorumque virorum aucto-
ritati adversari videar; ejus parentes haud te-
mere appellare audeam allia, cepe, lupinos,
fabas, rapa, pultem, aliaque id genus πνευ-
ματικά.

Habetis genus *Patres Crepitantes*, nobilif-

(c) Ego tum bonam partem pultis absorpsi.

(d) — — Mirum in modum

Pepedi: nam venter meus intumuerat.

simamque tanti herois prosapiam intuemini, ut si qua labes nequam fortassis hominum perfidia atque improbitate in honestissimam familiam irrepsisset, iudicii nostri spongia penitus abstergeretur. Nam quod aliqui obijciunt de Crepitu illo polentario, ex eadem familia, qui à Plauto ignominiosè, ut ipsi arbitrantur, in theatrum adductus est, quum *Curculio* sua ageretur; plenum quidem dedecoris & probri videri posset; nisi id ipsum olim fecissent Cypriorum Reges in apparatusissima illa Alexandri Magni pompa in Phoeniciam regressi. (testante Plutarcho). Et Nero atque Helioabalus Impp. alique principes viri. Quid? Nonne Augustus aliquando respondit, *immunes verberum histriones*? Quin & Histrioniam non fuisse pudori in Græcia, Livius tradidit. Quid? in Græcia? immo nec usquam gentium qui in scenam prodibant olim inter turpes habitos, Macrobius in Coenis comprobavit. At demus obscuros esse, & Censoria notâ inustos. Illi sane ignominia & dedecoris notâ urendi, qui ultrô in scenam se sisterent, ac Histronicam artem atque institutum sectarentur: non verò Reus noster, qui attractus, & quasi per vim in scenam detrusus à spurcissimæ conditionis homine, helluone, gurgite, mensarum affecula, & scurra è trivio, parasito scilicet Curculione.

Illa difficilis admodum est, tantopere exagitata quæstio, cujusnam sit ille coloris, quâ facie, quâ corporis habitudine. Quæ ut diluerentur, gallus gallinaceus advocari oporteret,

qui... quanto magis hunc, qui crassissimo nidore (absit verbo invidia) prætextatus incedit. Nihilominus, si in re adeo perplexa vel conjecturis uti licet; corporis staturâ macilentum esse & gracilem, vel ex angustissima arcissimaque propriæ domus janua, quâ sibi exitus patet, intelligere possumus. Cujus rei testimonium accersire profectò possem Catullum festivissimum scurram, ac nasutissimum sannionem, qui acutissimâ illâ quâ pollebat oculorum acie, videre potuit.

Subtile & leve peditum Libonis.

O Veronensium beatissimum, qui tantum heroa de facie noscere meruit! Haud nobis, vili popello, & inglorio ita contigit. Quid? nobis? immo nec mortalium ulli post hominum memoriam, tantus honos à Diis tributus perhibetur.

Ejus idioma sive linguam *Patres Crepitantes*, omnes audivimus, intellexit nemo. Ubi cumque enim terrarum illum audiveris, exotica dialecto, atque ab hominum captu penitus remotâ, loquentem admirabere. Sterpsiadem tantummodo Aristophanæum, quocum ille familiarissimè versabatur, ex diuturno frequentissimoque usu atque colloquio, vel prorsus intellexisse, vel assequutum penè judicavero. Ait enim in *Nubibus* (e):

(e) *Et iusculum, uti tonitru, strepit intus: tum fragor editur ingens:*

Primo sensim pappax: mox inde infert sonitum papappax.

Et quando caco, tum demum papapappax.

Χ' ὥσπερ βροντὴ τὸ ζυμίδιον παταγεῖ.
καὶ δεινὰ κέκραγεν.

Ἀτρέμας πρῶτον παππὰξ. καὶ πειτ' ἐπά-
γει παπαππὰξ.

Χ' ὥταν χέζω κομίδῃ, βροντὰ παπαππα-
πὰξ.

Quæ quidem verba non apud fungos aliquos aut bardos Strepsiades protulit, sed coram sapientissimo illo Socrate. Habemus igitur *Patres Crepitantes*, suam Crepitui dialectum & loquendi normam prorsus inesse; ut falsò qui invidiam illi apud omnes conflare magnopere student, tam arguti Rei incomptam garrulitatem, torporemque nobis objiciant. Oblaterent nunc *Patres Crepitantes*, obganniant qui Crepitus hebitudinem & blæsum obtusumque linguae torporem gravissimis verborum protelis infectantur. Loquitur ille me hercule, immo triplici sermonis dialecto utitur. Nam aliquando *pappax*, qui adultiore sunt ætate *papappax*; qui virili *papapappax*.

Haud parvum negotium facessere arbitror *Patres Crepitantes* ad causam Rei nostri tuendam; & honestam, & pudicam ejusdem educationem, moresque educationi ipsi animi integritate respondentes. Non enim in mediis civilium negotiorum tumultibus & fastu, sed in secessu, & remota ab ambitu aulaeque strepitu solitudine, versari consuevit ac degere

Forumque vitat, & superba civium

Potentiorum limina.

Noverat enim haud aliter civile odium, cæteraque

raque imminenti discrimina tunc declinanda; quam si privatam nactus vitam, non potius quam cæteris vivere studeret; atque ita se potius (quod potenti instar est) majorem Reipublicæ utilitatem fore allaturum, si vitæ a se abtæ testes procul amoveret; ac civium aures pro viribus declinaret. Hinc enim factum est, ut in secretioribus adium recessibus, in balneis; in privatis cubiculis vitam transigat; ac denique, sub stragulis, ut Crepitus adolescentis Aristophanæi, quem Strepsiades fuisse ait, ἐν πέντε στρώμασι ἐγκυκλωδολιμένον (f). Quid si mores spectemus? nonne charitate in cives maxima semper enituit? Minus facis singulari benignitate, in omnes collas beneficia. Quis enim vestrum *Patres Crepitantes* tam ingrati animi reus videri possit, tam beneficiorum immemor, tam deses, tamque impudica fronte, qui non maxima ejus in vps, in conjuges, in liberos, in familiam, in Rempublicam, in universum denique hominum genus, merita fateatur? Tum late patent ejus beneficia, ut non gentes, modo licet remotissimæ & barbaræ, non hujus sese charitate adstrictæ faciantur; sed & ipse bruta animantes naturali amore prosequantur. Sus enim audito ventris crepitu, statim accurrit, mox stercore exceptura, ut illi, ἀφ' οὗ καὶ τὸ πρῶτον ἐκτείναντο. At quamvis tanto solitudinis capiatur amore, nonnunquam tamen, animi laxandi causâ, (f) *Quinque stragulis involutum*, oblectatur.

sâ, lætitiæ & risûs patiens, immò & auctor, in publicum hominum confessum prodire haud erubescit. Ubi inter cachinnos versatur liberè ac discurrit, ipsoque risu apprimè delectatur, ab eoque sæpè evocatus foras erumpit. Quare haud temerè arbitror, Democritum, mortali-um omnium γελασμάταλον, in hac Crepitu-um facultate plurimum valuisse.

Libertatis amantissimus semper extitit, ut Brutus, ut Cicero: nam si quando servituti, & carceribus mancipatur, nullum non lapidem movet, ut repagulis, vinculis, & compedibus quibus detinetur, spretis; laxatisque postibus, dilabatur.

Si Crepitu-um itidem dotes, & literarum ornamenta prosequi velimus; inveniemus profectò in omni scientiarum, ac liberalium disciplinarum genere instructissimum. Ac eloquentiâ quidem plurimum valuisse, vel unico exemplo comprobabimus. Cum enim Metrocles Hipparchiæ frater, ac Theophrasti discipulus, aliquando meditaretur, inter ea nescio quomodo crepitu ventris emisso, adeò erubuit, ut præ animi moerore domi se incluserit, à vitâ per inediam discessurus. Quod cum Crates accepisset, domum ad eum advocatus accessit, cum lupinis deditâ operâ se prius ingurgitasset. Ac monebat illum verbis, nihil ut gravius in se admitteret: quippe portenti simile futurum, nisi secundum naturam spiritus secernere liceret. Ad extremum verò ipse quoque ventris crepitu emisso, similitudine facti illum conso-

latus, confirmavit. Ex eo tempore ipsum audivit, atque in philosophia plurimum profecit. O linguam disertissimam facundissimamque! O facinus, dignum me hercule quod immortalis gloria prosequatur! Noverat profectò Crates, ejus verba nullius ponderis futura, nisi potentissimam Crepitu-um facundiam tantæ rei comitem ascisceret. Quis ambigat, egregium Philosophum se gravissimo sententiarum robore præmunisse, tantum negotium aggressurum; incassum tamen, nisi orationi languidæ atque enervi suppetias Crepitu-um ivisset. Persuasit nempe unico verbo, quod Crates vastissimo sententiarum ambitu minime potuisset.

Musices itidem peritissimum fuisse, nemo inficiabitur qui Augustini Hipponensis Antistitis libros de Civitate legerit, ubi ait, Nonnullos ab imo sine pedore ullo ita numerosos præ arbitrio sonitus edere, ut ex illa etiam parte cantare videantur. Talis fuit Germanus quidam in comitatu Maximiliani Cæsaris & Philippi ejus filii, cum in Hispaniam advenissent: nec ullum erat carmen, quod non ille Crepitu-um pedicis redderet. De Turture ab Aristotele memorite proditum est, dum canit, ventris crepitu-um frequentissime ejectare. Namque illis τὸ τῆς αὐτοῦ σπινθὸς τὸ αἰὶνόν ἐστιν. Arque inde originem traxisse proverbium illud arbitror: Turtur canit, in eos nempe qui imâ parte sonabant. Appositissime etiam dici-

tur à Nicarcho πορρὴ τραυλὸν εἶσα μέλος (g).

Omnia hæc *Patres Crepitantes* nullius essent prorsus momenti ad magnum heroa constituendum, si virtute illa quæ mores gubernat, humanarum actionum moderatrice, destitueretur. At Reus noster ita undecumque egregiis animi dotibus, virtutisque ornamentis semper excelsit, ut portenti similis videatur. Primò quidem grati animi exemplar mihi proponitur. Eum quippè qui ipsum libere vagari permittit, nec minimum offèdissè unquam reperitur; adeò est iustitiæ amans, ac memoriæ beneficiorum tenax: immò a molesto torimine, atque intestino tumultu, quod ad exitium conjurabat, quasi Apollo alter ἀλεξίκακος, incolumen defendit.

Quis nescit Religionem, Virtutum cæterarum stirpem atque parentem, in Crepitu nostro imprimis commendandum? Telemachus Acharniensis quò eum in promptu haberet, gratissimo alimento confovebat; fabæ nempe ollâ diuturnâ, quâ vitæ curriculum transigebat; haud alia scilicet de causa, nisi ut anniversariam τῶν πρὸς θεῶν solennitatem cum Ventris Crepitu celebraret. O religiosum facinus! O Phum! Sed quid Telemachum dico? Athenæ ipsæ Atticæ nulla in Apollinis honorem thymiamata, aroma nullum tanto numini vel gratius, vel acceptius excogitare potuerunt, quàm

(g) *Crepitus balbum melos emittens.*

suavissimum Crepitûs odorem. Quare severissima religionis lege cautum fuit, ne alio alimenti genere quàm leguminibus victitarent.

Unde & Crepitûs frugalitas conspicienda se offert: cum vilibus atque abjectissimis quibusquam contentus, alliis, lupinis, rapis, cepe, faveolis, aliisque id genus præcipuè gaudeat ac nutriatur; luxu autem & opulentiâ vel pereat vel langueat, roburque amittat: unde fit ut lautitias penitus aspernetur.

At quò Reus noster æqui rectique tenacior est, ac jus suum unicuique tribuendi; eò injuriarum vindex & acrior & severior. Eos siquidem qui comprimere, frænare, & exire conantem frustrare solent ac decipere, tanto prosequitur odio, tam vindictæ & cædis avidus laceffit & torquet, ut ad internecionem usque defæviat. Cujus rei quia nec pauca nec obscura exstant exempla *Patres Crepitantes*, satius me molestiæ & fastidio vestro facturum existimavi, si ea silentio prætermitterem. Quòd si mitius agat, leniori quodam poenarum genere de injuria sibi illata vindictam sumit. Nam cum aliqui diu ipsum compresserint, atque exire reluctantem foribus clausis detinuerint, ipsique pugilicè invadenti feliciter obstiterint: dum tamen Crepitûs vim erumpere gestientis, atque huc illuc discurrentis incursus evadere conantes, tantillum fores laxant; vel ab eo commissi clam facinoris produntur, vel attracto secum involucre conspurcantur & demerdantur, vel utrumque simul. Auctoritatem

itidem dignitatemque adeo affectat & sustinet, ut si alicui vel irrisioni vel contemptui fuisse animadvertat, in furorem quasi versus, mirum in modum excandescat, dum irrisorem ipsum poena talionis afficiat. Exemplum vobis præbet *Patres Crepitantes* mirabile illud facinus quod à Frederico Dedekindo ita describitur (b):

*Missus ad externas orator maximus oras
Nuper erat, lingua consiliisque valens.
Virgineo in coetu, dominaeque ante ora potentis
Debuit eloquii tela cedere sui.
Utque in conspectu dominae data copia fundi,
Sollicitus graviter lumina figit humi.
Jamque soluturus facunda viriliter ora,
Ut solitum fieri, flectit utrumque genu.
Sed quia se nimium miser incurvabat in auras,
Edidit ingratum ventre crepante sonum.
Nil tamen hoc facto perterritus, absque rubore
Prosequitur causse coepta severa suae.
Dissimulant omnes crepitum audivisse, sed una
Non bene quæ risum Virgo tenebat, erat.
Dumque sibi indulget nimium ridere loquentem,
Ab! malè virgineas claudit inepta nates.
Et tenuem ventris crepitum subtiliter edit:
Audieris, lyricum dixeris esse sonum.
Tum memòr admissi Rhetor sua cæpta relin-
quens,*

*Virgineum alloquitur verba per ista chorum.
Pergite sic ventos ex ordine, pergite Nymphae*

(b) Lib. 3. c. 7. de Simplicitate morum.

*Mittere, quos longum continuïsse nocet.
Inde ubi me rursum quoque mittere jusserit ordo,
Officii peragam munia cuncta mei.
Illicò virgineas perfusa rubedine malas
Dejicit ab oculis moesta puella suis.
At reliquæ ingenti risu quatiuntur, & illo
Solvitur actutum concio facta modo.
Videtis Patres Crepitantes, Virginem illam tam
procaciter insultantem atque iridentem, ab eo
dignissimo supplicio multatam.*

Fortitudinem ejus, virtutem, atque animi præstantiam quis non in privatis rebus expertus est? Statim enim ac sodalem metu trepidantem advertit, quasi ignaviz illum pudeat, nihil non molitur, ut inertem, vecordem, ac remissum sodalem e vestigio relinquat, ne & ipse pusilli atque abjecti animi vitio laborare, pariter videatur. Quod anicula illa Aristophanica experta est in *Pluto*.

ὕπο τῷ δέξας ἑδέξατο δριμύτερον γαλήης (i).
Et ille apud Lucianum (k) qui ὑπέβουλλε
ὕπο τῷ δέξας (l). Aratum Sicyonium cum
instante prælio timore percussum ac titubantem
vidisset, deferere maluit, quam propriæ existi-
mationis jacturam pati, testante Plutarcho in
ejus Vita. Sed hæc minoris sunt momenti *Pa-
tres Crepitantes*, cum & ipsum numen Pri-
apum quod perterritum ob veneficarum qua-

(i) Ex metu pedens quævis sese acerbior.

(k) In *Lexiphane*.

(l) Ex metu visibat.

rundam aspectum vidisset; è societate sua ac contubernio deiecerit; testante Horatio:

Nam, displosa sonat quantum vesica; pepedit.
Ejus præterea in Republica utilitatem agnovit profectò Claudius Imperator, ac civium incolumitatem detrimentum passuram, nisi Crepitum Ventris dudum relegatum civitate iterum Romana donaret, & veluti postliminio restitueret. Nec restitueret modò, sed publico convivio, atque epulis optatum exciperet: quod diu meditatus fuerat, edicto de ea re concepto, quo veniam daret flatum Crepitumque Ventris in convivio emittenti. Qui quidem honor, exsulem per edictum adsciscendi, ante illum tributus est nemini. Sed cum consultissimo Romanorum Imperatori, conceptam pro tanto facinore animo gloriam, extrema dies arripuisset; à consortio & societate hominum ejectus, itidem exsulare coactus est, cum maximo humanæ salutis dispendio: qui quidem *Patres Crepitantes* si in viscera, (ut ita dicam) ac Reipublicæ familiaritatem fuisset revocatus, nunquam in tot misérias incidissemus. Impulerant nempe rei ac salutis publicæ parentem & conservatorem Claudium tot civium clamores ac pericula, quibus consultum iri, munus præcipuum existimavit. Tam arctè denique ejus necessitudine usus est; tam optimè in illum fuit affectus, ut prius vocem amiserit, quàm ab ejus consuetudine, & familiaritate desciverit, nam testante Seneca in *Ἀποκολοκυντῶσει*, ultima vox ejus inter homines audita est, cum

maorem sonitum emisisset illa parte qua facilius loquebatur, & omnia concacavit. Nonne ipse est aura illa vitalis, qua respiramus? aura siquidem quam Cephalus venator sub arbore recubans, tantopere deperibat. Non enim Zephyrum illum flores blandientem, ac caloris æstus mulcentem Cephalus invocabat; sed ærem exercitio atque agitatione ventre conceptum foras avocare, quàm precibus, quàm blanditiis vehementissimè studebat; cujus Zelotypiâ Procris medullitis torquebatur. Quid? reluctamini *Patres Crepitantes*? Ambigitisne de Crepitus utilitate? Periculum facite. Retundite ejus impetum, exitum referate, præcludite viam. Experiemini, me hercule, vel eo maxime propitio ac sospite hominem indigere. Non de illo tantum intelligo strepero ac vocali, sed de illo etiam qui tacito ac sensim subterlabitur. Quis vestrum *Patres Crepitantes* vel unius diei curriculum traducere sospes potuisset? Illi conjugum incolumitas, liberorum salus, familiæ denique indemnitas ac valetudo penitus referenda. Multa demum sunt *Patres Crepitantes* quæ nisi grati animi indicibus accepta referamus, turpissimum animi vitium contraxisse merito videamur. Quid referam tot tantæque commoda quæ ab ipso in vitæ privatæ usus derivari cernuntur?

Vulgatum est ex Strepfiade Aristophanæo, festivissimo scurra, in *Nubibus* effatum illud:

Σάλπιγξ ὁ πρῶτος ἐστίν (m).

(m) Tuba podex est.

Rogo, *Patres Crepitantes* nonne frustra esset, ac nullius usus tuba illa, absque deterrimo suavisissimoque tibicine Crepitu? Nisi Crepitus inflasset, quorsum tuba? Quendam audisse vidisseque memini gibbum, qui quoties libuerat, adeo in numerato habebat crepitus, ut non solum innumeros eorum, vi nullâ adhibitâ, ejectaret; sed eos canentium more inflecteret, acueret, deprimeretque; ita ut veluti classico quodam, aut tubâ, lituove, nunc signum pugnae daret, nunc receptui caneret, quasi agmen vel ad certamen impelleret, vel ab hostium congressu revocaret.

Quid homini utilius *Patres Crepitantes* quam victus, atque ejus quærendi institutum & ratio? Hoc itidem beneficio Reo nostro quamplurimi sese devinctos fatentur. Cujus rei specimen ut præbeam, exemplum quoddam *Patres Crepitantes*, sub hujus ordinis aspectum proponam. Fuit Antverpiæ Tabellio quidam Amsterodamensis, qui hebdomatim ultrò citroque commeabat. Hunc ita expeditum in emitendis bombis istis crepitantibus memorant qui aliquando in illius contubernio fuerunt, ut ad quemvis nutum etiam sonum illum absque ulla verecundia ederet. Accidit autem ut de vase cerevisiæ præstantioris persolvendo, pacisceretur cum quodam hac lege, ut qui in ascensu turris Marianæ, quæ ibi altissima, plures emitteret crepitus, præmium acciperet. Eunt ascitis arbitris, & ecce Tabellio in quolibet gradu, qui sexcenti & viginti tres numerantur, cre-

pitum expeditè edebat. Idem in descensu facturus, si de altero vase decertatum fuisset. En, Rei nostri auxilio necessitati ac siti subventura est, quo forsitan si destitutus fuisset Tabellio, siti & æstu, rei pecuniariæ defectu laborasset. Novi quendam mendicum, ferreæ frontis hominem, qui haud aliter ac si musicos proferret modulos, iis Musarum deliciis invitabat, atque ita nimium curiosis pecuniam emungebat. Sunt etiam qui Crepitu nostro pro flabello usi memorantur. Vir quidam nobilis cum ministri abessent, inter prandendum iussit quendam suam contubernalem sibi ventum facere. At ille: Nescio id vestro more. Ergo tuo modo facito, inquit. Igitur ille, elato dextro orure, ventris crepitum edidit. Eo pacto se ventum facere solere, dicens.

Quodnam *Patres Crepitantes*, adversus maleficia, carmina, philtrea, amuletum eo præsentius atque efficacius? Nihil magis, strigas, sagasque, ac veneficas ita & fugat & terret, quam illius vel strepitus vel sonus. Testes advoco Canidiam & Saganam apud Horatium, quæ cum in horto coram Priapo Manes cicerent, ac veneficia & incantamenta perficerent, cum Priapus ipse metu concitus, quasi vesicâ dispolosâ pepedisset; illæ re infectâ

currere in urbem.

*Canidia dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere, atque herbis, atque incantata lacertis.*

Vincula; cum magno risique jocoque videres.

Experientiâ ac longo sæculorum usu comper-
tum est *Patres Crepitantes*, eos maximè qui
Crepitus contubernio arctaque necessitudine usi
sunt, quique apprimè cum eo versati perhiben-
tur, longissimum vitæ curriculum exegisse.
Nam Zeno quidem ille Cyprius Stoicæ sectæ
conditor, quique illud decrevit; *Crepitus sci-*
licet Ventris, haud aliter quàm ructus, liberos
esse oportere; septuagesimum secundum ætatis
annum sine morbo attigit, diu victurus, nisi,
quòd corpus lapsu attrivisset, se ipsum stran-
gulasset. Crates Cynicus, qui Metroclen item
Philosophum. Crepitibus Ventris solabatur, se-
nio confectus decessit. Et quidem Metrocles
ipse Hipparchiæ frater, qui inter meditandum
aversa illa parte plurimum garriebat, ut tra-
dit Laërtius, mortuus est cum se ipsum ob
senectutem suffocasset.

Jam dudum *Patres Crepitantes* actum esset
de bajulis, aliisque qui onera ultrò citroque
deportant, nisi Crepitûs auxilio reficerentur,
atque ad onus sustinendum denuò se erige-
rent. Xanthias ille Aristophanis in *Ranis* oneri
profectò succubuisse, nisi vocatus ab eo Crepi-
tus, suppetias ivisset, quum dixit:

Μηδ' ὅτι ἰοσέλον ἀχθος ἐπ' ἐμαυτῷ
Φέρων,

Εἰ μὴ καθάρσεις τίς ἀποπαρήσομαι (n).

(n) Neque quòd tantum onus feram,
Ut nisi me aliquis jam sublevet, crepitum
emittam.

Petronianus Corax mercenarius, cum oneri
ferundo se imparem agnosceret, advocato Cre-
pitu, ut lassitudini vires suppeditaret, *tollebat*
subinde altiùs pedem. Et *strepitu obscuro simul*
atque odore viam implebat. Nec primus sum
Patres Crepitantes qui de illius utilitate disse-
ruerim, cum & id ante me viri famosi præ-
stiterint. Ut fecit olim Symmachus apud Mar-
tialem:

Pedere te mallem: namque hoc nec inutile dicit.

Symmachus, Et risum res movet ista simul.

Illud denique subjungam, quod olim Nicar-
chus protulit: *πρεπὴ καὶ σωζει* (o). Ut non
immeritò, *Patres Crepitantes*; quod Græci di-
cere solebant, cum quis sternutabat: *ζεῦ σώ-*
σον; dicere nos potiori jure debeamus cum
quis ventris torminibus, atque intestinorum
volvolo laborarit, *πρεπὴ σώσον* (p). Por-
tenti igitur simile est *Patres Crepitantes* non-
nullorum odium ac livor, ab eoque animi
aversio, qui cum ab illo non nisi beneficiis
affecti sint, quibus devinci magnopere debui-
sent, nescio quo sinistro Crepitûs fato, non
ipsum tantum, sed ejus nomen (pro Dii im-
mortales)! diris devovent, atque aspernantur,
& plusquam Vatiniano odio persequuntur: vel,
si ejus nomen proferunt, non nisi honore præ-
fato id faciunt. In qua urbe vivimus? *Patres*
Crepitantes ubinam gentium sumus? Flagi-

(o) *Crepitus servat.*

(p) *Crepitus serva!*

tium in re esse dicunt, flagitium itidem in nomine, ac turpitudinem. Turpiores ipsi, mediis fidiis, & humanæ incolumitatis, libertatisque publicæ hostes. Tullius, Romanæ eloquentiæ parens, ac facile princeps, libertatem loquendi verecundiam appellavit: atque eam & sibi & Zenoni placuisse asseverat. Stoicorum institutum fuit, suo quamque rem nomine appellare: unde illud illud ejusdem Scholæ effatum: *ὁ σοφὸς ἐὺ θυρῶν ἡμῶν ἐστί.* Adferbant enim (nec injuriā) nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu. Insaniunt igitur, atque ineptiunt isti Crepitemastyges, qui tectis verbis quam apertis eloqui malunt. Stipites istos & blennos, quam Stoicos sequi malimus? ne Dissint. Quid etiam de iis dicam, qui cum Ventris Crepitum æquo animo ferunt; Visium tamen, germanum ejus fratrem, immo & uterinum, convitiis plaustris orientant, diris deovent, ac maledictorum jaculis confodiunt? eā scilicet de causa, quod mares potius quam aures percutiat, atque invadat, & tacitus, sicciorum more, profectat; quoniam ad sit contra illum se muniendi facultas. *Ἐὶ δὲ λέει* Græci illam vocant, seu *Ἐὶ δὲ λέει*, ut à sonoro illo & crepitante discernant, cui *κρητὸν* nomen indidit. Qui hæc in Visio aconant *Patres Crepitantes*, haud aliter se gerunt, quam qui modestiam, silentium, taciturnitatem criminantur: quam veteres Philosophi adeo coluerunt atque amplexi sunt. O mores! o tempora! in quibus vel ipsa virtus vitio vertitur. Dignissimum

laude facinus, atque reverentiam, urbanitatemque laceſſunt. Quid enim immodestius, impudentius, ingenuo Crepitu æſſet indignius, quam colloquia & sermonem inter æſtantes collatum atque fluentem repentino aliquo strepitu irreverenter obſidere, ſcurriliter invadere, atque interrumpere? Huncce (prò facinus)! inurbanum appellatis ac ruſticum? immo lepidum atque facetum! Quid tandem ſi illorummet ſententiā atque ſuffragio Rei noſtri calumniam vindicavero? Nonne ipſi ejus mores, naturam, vitam, velut impudicam, inhoneſtam, ſordidam atque inviſam diris omnibus infectantur? Prudentiſſimè igitur eorum opinionem obſecundare Viſium mihi videtur, ſi verum eſt illud Biantis effatum: *Apprimè decorum illis eſſe ſilentium, quibus indecora impuraque eſſet vita.* Dicebat quidem Pythagoras: *Aut ſile, aut effer meliora ſilentio.* Quid ergo loquatur ille ſilentio commendatus? Quod ſi graveolentiam, ac moleſtum, tetrumque illum ſtatum nobis obſcijant; dicam, e Parthorum eſſe genere, quibus oris graveolentia peculiaris. Vel reſpondere ſane ipſe poſſet quod Eurypides olim Decamnichō obſcipienti ſibi oris graveolentiam *ὅτι πολλὰ ἐν αὐτῷ ἀπεργηὰ ἐγκτεσάων.*

Audaciæ ac temeritatis notam incurram, proſectò *Patres Crepitantes*, ſi omnes tanti herois laudes proſequi tentavero. Ea quippè fuit apud veteres de eo exiſtimatio, ut nullum ad amicitiam adumbrandam commodius aptiusque ſym-

bolum vel repererint, vel excogitarint. Unde Martialis:

*Nil aliud video, quo te credamus amicum,
Quam quod me coram pedere Crispe soles.*

Haud ineptè divitiarum quoque Symbolum veteres constituerunt. Unde apud Græcos *ἑδρῆν* & *πέρδειν* pro opulentiam ostentare vel simulare accipiuntur. Quod confirmatur etiam paroemia illa: *νεκρὸς κείται ἑδρῶν*. Intellexit optimè Chremylus in *Pluto*, dum de Argurio Atheniensi viro prædivite ob eximias opes potius solutissimi, dixit:

Ἀργύριος δ' ἔχ' διὰ τῶν πέρδεται (q); Cum Nicarchus vetus Epigrammatistes elogium aliquod Crepiti dignum posteritati mandare instituisset, nihil ejus dignitate, magnificentia, auctoritate dignius invenire potuit, quam ut Regi, Regiæque majestati comparasset. Sic enim cecinit:

*Πορδὴ ἀποκτείνει πολλὰς ἀδιέξοδος ὄσας.
Πορδὴ καὶ σώζει. Ἰσραυλὸς ἰεῖσα μέλος.
Οὐκ ἔν' εἰσάξει καὶ ἀποκτείνει πάλι πορδὴ.
Τοῖς ἑσθιλεύσιν ἴσθι πορδὴ ἔχει δύναμιν* (r). Et Cario ille Aristophanæus, cum Deum suum salutare vellet, dignius numine existimavit quam verbis, Crepiti salutare. Ait enim ille:

(q) Nomen Argurius harum causa (nempe, divitiarum, crepiti emittit).
(r) Et Crepitus multos nequius evanescere perdit, Et servat, balbum quando dat ore sonum. Ergo si iugulat Crepiti, servatque sonando Regibus hunc magnis quis neget esse parem?

— *προσίοντος γὰρ αὐτῷ μέγα πάνυ Ἀπέπαρδον* (s).

Non judicarunt mortales se Ventris Crepitum meritis honoribus prosequutos, nisi ad summum dignitatis fastigium eveherent. Quare Egyptii omnium sapientissimi ac religiosissimi, in Deorum album retulerunt; ipsique aras, templa, sacrificia, ac pulvinaria statuerunt. Quorum si quis vel intestinos dolores declinasset, vel statu illo qui in salutem conjurabat, opportunè emisso, imminentem jacturam evasisset, voto in grati animi signum emisso, tabellam in vernaculi Numinis facello, hisce verbis exaratam appendebat:

CREPITUI VENTRIS. CONSERVATORI.

DEO. PROPITIO.

QUOD. AUXILIO. EJUS. PERICULO. LIBERATUS.

N. N. M. F. BENEFICII. MEMOR.

VOTUM. SOLVIT. ET. DE. SUO. P.

Quid referem Patres Crepitantes viros illustres, ac posteritatis memoriâ insignes, qui ab eo, quasi à nobilissima stirpe, nomen traxerunt? Inter quos antiquissima nobilissimaque Pedonum familia, ex qua fuit Pedito Albino, item Pedanius Costa, Pedanius Secundus, Asconius Pedianus, Pedius Consularis,

(s) — Nam propitius cum accessisset [Deus]. Mirum in modum pepedit.

Pedius Blæsius, Pedius cognomento *Quintus*.
 L. Peduceus; Sex. Peduceus, M. Juventius
 Peto. M. Creperejus. Et alii tum populi tum
 civitates quæ ab eo nomina mutuati sunt. Her-
 bæ item ac frutices, ut γαλεόβρολον, quo-
 niam folia ejus manu trita γαλέης βρόλον odo-
 re suo referunt. Atque ὀνόπερον herba quam
 si comederint asini, crepitus reddere dicuntur.
 Item proverbia ab eo deducta, ut illud:
*Non pedo Thus: Suus cuique Crepitus bene
 olet: Tussis in Crepitu: Mortuus pedens: Sur-
 do oppedere:* & alia si quæ sunt, quæ à Cre-
 pitu nostro exordium, atque originem acce-
 perunt.

Quamvis hæc omnia magna sint, Crepi-
 tumque nostrum satis posteritati commenda-
 tum relinquant: nihilominus vel mutila fortu-
 na vel manca alicui forsàn videretur, nisi pri-
 vatæ felicitatis æmulos, atque hostes sortita
 quodammodo fuisset. Ea, siquidem est *Patres
 Crepitantes*, rerum humanarum conditio, ut
 egregia merita, res eximie gestæ, ac gloria
 denique, odio ac livore vacua, difficile com-
 parentur. Quapropter, nescio quo fato, *Pa-
 tres Crepitantes* cum Reum nostrum summâ
 devotione ac reverentiâ prosequi debuissent,
 eâ sunt animi nequitia ac pravitate affecti, ut
 hostili potius ac infesto animo omni pudore
 deposito petulantissimè persequantur. Illam
 præcipuè calumniam Reo nostro infligunt,
 quod astantium nares invadat, & quamvis
 compressus, hospite (ut dicitur) insalutato,

subfugiat ac dilabatur, cum maximo custodis
 rubore. Unde erroris etiam & vagabundi no-
 tam impingunt, quod servitutis impatiens, &
 profuga, clam sæpè dilabatur quin dominus
 persentiscat. Quæ quidem criminatio quàm
 inepta sit ac futilis, nemo non videt, qui
 consilii rectique judicii sit compos. Quis enim
 ille, aut ubinam gentium, qui cum in custo-
 diam rejectus, vinculis compedibusque deti-
 neatur, libertatem sibi tantopere adamatam,
 si oblatam viderit, vel respuat, vel abiciat?
 Nemini etiam de proprii Crepitus graveolentia
 conqueri licet, si verum est quod circum fer-
 tur, *Suus cuique Crepitus bene olet.* Illud sanè
 immanissimum est, quod infontem deque
 nullo crimine appellatum, veluti scelestissimum
 ac capitis reum, in custodia ipsa confodiunt,
 strangulantque. Ecquodnam tantum facinus,
 tam immane flagitium admisit, ut eum in aëra
 prosilire minimè permittant,

atque aura liberiore frui.

Nec prohibeant modò, sed in ipso carcere
 jugulent. Plura dicenda mihi forent *Patres
 Crepitantes* nisi jam oratio longius quàm par
 esset, protracta receptui canere videretur,
 ne cum vos & iudices & patronos appello,
 tædio ac molestia affectos, singulari benigni-
 tate destitutos inveniam. Defendite *Patres
 Crepitantes* Reum inanibus calumniis, obtu-
 sisque jaculis impetitur. Reipublicæ delicias,
 populi salutem, firmissimum humanæ vitæ

præsidium, præsertim difficilimis hisce temporibus Quadrageſſimalibus, in quæ tot tantæque mala nobis insidiantur, nisi accerrimus ipse humanæ salutis vindex eriperet; libertati civium restituite. Quid exteræ dicent nationes, quid barbaræ, quid denique vel rustici ipsi, muliones, bubulci, quibus ea Crepitûs reverentia? Pudeat vos *Patres Crepitantes* tot injurias, tot vulnera, inulta posteris transmississe. At si scrupulis istis ac superstitionis nostri ævi Crepito-mastygis, Reum nostrum exilio perpetuum detinere, immotum infixumque animo hæserit; exfulare jubeant Nubes: eas pariter ab orbe exsibilent, quas itidem Strepsiades Aristophanæus pedere annuit. Infantis, atque de vobis omnibus optimè meriti causam tuemini. Vos hætenus ejus dignitatem sustinistis: clientem amplectimini, quem nisi vindicare pergitis *Patres Crepitantes* tanti Ordinis dignitati pessimè consulitur. Publicâ sententiâ atque suffragio revocate. Si domestica exempla tædio habetis; externa, & quidem Græcorum sapientissimorum, ante oculos ponite; Cratetem profero, Zenonem appello, acerrimum utrumque, gravissimumque Crepitûs vindicem, assertoremque. Qui ambo lege lata decreverunt, Crepitum Ventris libertate donandum: Crates quidem in Cynicorum Republica; Zeno verò in Stoica; quæ solâ tunica differebant. Quod nisi honestum æquumque fuisset, tamque egregiorum Philosophorum, humanæque vitæ moderatorum di-

gnissimum judicassent, neutiquam sanè fecissent. Habetis veterum vestigia qua prematis *Patres Crepitantes* Contubernales vestros corubore liberate. Reum nostrum maximo devincietis beneficio. Reipublicæ salutem firmiter fulcietis præsiidiis, Hominum consuetudo arctissimis vinculis stabilietur. Virginum verecundia frequentissimis periculis liberabitur. Conjugum, liberorum, familiæ, incolumitas tutissimis aggeribus muniatur, vestrumque omnium dignitati, famæ, auctoritati, magnopere consulitur.

D I X I

GREG. MAJANSIUS,
GENEROSUS VALENTINUS,

CL. VIRO

JOHANNI INSULÆ,

REGII

BARCINONENSIS

AUDITORII FISCALI,

S. D.

*Cum his litteris accipies Oratiunculam
festinanter scriptam ut citius exse-
querer mandatum Tuum. Ego verba
conjunxi. Tu ea animabis, atque
valebis. Valentiae Edetanorum VI.
Cal. Apriles An. MDCCXXXIII.*

CL. JOHANNIS INSULÆ,

REGII

BARCINONENSIS

AUDITORII FISCALIS

O R A T I O

*Ad Patres congregatos in Concilio Tarra-
coensi, coepto celebrari die 18. Maii,*

Anno 1733:

Cum ego considero, Illustrissimi Patres, ala-
ritatem istam, qua convenistis huc, ad
restituendam, & stabiliendam Disciplinam Ec-
clesiasticam, & ad providenda ea, quæ Rei
publicæ Christianæ salutaria sint; Divina qua-
dam Providentia factum puto, ut in id tem-
pus inciderit Concilium hoc, in quo Rex nos-
ter Catholicus, Philippus V. bello Africano
intentus, maxime indiget supplicibus ad Deum
obsecrationibus, opæ auxilioque vestro. Scitis
enim optime, sapientissimi Patres, humanam
fortitudinem imbellem esse, nisi Dominus Exer-
cituum indat ei virtutem suam. Quis Josue
fortior, cujus imperio obedit natura ipsa?
Ejus tamen victoriam adversus Amalechitas,

Divinae scripturae non tam ei Duci ferunt acceptam, quam Moyfi, servo Domini, qui Amalech confidentem in virtute sua, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Quare summo gaudio perfundor, quoties cogito quid contigerit hoc nostro tempore, & quid præterea a Deo Opt. Max. sperare debeamus, cum strenuissimæ Hispanorum virtuti summa Regis pietas, Regis pietati ardentissimus accedat vestrum omnium zelus. Equidem quod attinet ad Vos, quos nunc intueor, quorumque Ego virtutem & sapientiam maxime veneror, jussu Hispaniarum Regis, cujus mandata refero, gratias ago Vobis, Illustrissimi Patres, ob pietatem vestram, ac precibus apud Deum vestris prosperos Africani belli successus acceptos fero, atque profiteor. Sed vellem hoc in præsentia rerum meminere, & attentis animis consideretis, quo tandem pacto tanta pecunia confici potuisset, quanta necessaria fuit ad stipendia milibus præstanda, ad commeatus comparandos, ad arma fabricanda, classem instruendam, ceterosque bellicos apparatus præparandos; quo tandem, inquam, pacto tanta pecunia ad tantum bellum suscipiendum confici potuisset, nisi Vos etiam more vestro liberalitate vestra fuissetis usi? Quare iterum dico, non sine Divino consilio factum fuisse, ut quo tempore magis necessarium sit auxilium vestrum, eo Vos conveniatis ad deliberandum, statuendumque, quæ subsidia, quæve exceptitias

decimas in quinquennium proximum decernere Vos, & polliceri oporteat Hispaniarum Regi, cui Clemens XII. Pont. Max. hujus exactioris privilegium liberalissime concessit. Nam qui læti alacresque subsidia vestra contulistis ad Christianum bellum suscipiendum, multo alacrius nunc conferre debetis, ad tantum bellum perficiendum. Apertissime videtis, memoratum bellum a Deo Opt. Max. comprobatum fuisse. Africanorum exercitus fusus, fugatusque fuit, pugna nobis incruenta; Oranum, urbs munitissima, invictissimis arcibus, nullo milite amisso captum fuit: ut non hominum, sed solius Dei præpotentis videatur fuisse victoria illa. Quare vestri amoris erga Regem Catholicum, vestrae caritatis in Populum Christianum, vestrae religionis adversus Deum proprium est, liberalitatem, quantam possitis, exercere nunc, ut bellum Populo Christiano ac Deo ipsi gratissimum, peragi possit feliciter. Sufficiendi milites, commeatus præparandi, omne genus armorum fabricandum, instruendæ classes, tubæ denique debent clangere, ut corruant muri Hierichuntis: eæ vero clangere non possunt, nisi ex pretiosis metallis conficiantur: nisi, inquam, Vos etiam argentum, & aurum contribuatis. Videtis ut ratio sumtum, & necessitas erogationum inter se congruant. Medici negant sine nervis homines ambulare posse. Atqui pecunia belli nervi sunt: nam in tanta Christiani nominis hostium contumacia, neque Religio Catholica sine armis

extendi, neque arma sine stipendiis confici;
neque stipendia sine tributis, largitionibusque
haberi possunt. Largitiones autem Vos, eò ma-
jores facere debetis, quo plures accepistis ab
Hispaniarum Regibus; qui fortasse in Vos eò
liberaliores fuerunt, quo magis præter pietatem
in Deum, quæ summa fuit in illis, expecta-
rent etiam a Vobis officia mutua, existimantes
tutius conservandam pecuniam suam in vestris,
quàm in suis ærariis. Pro communi omnium
salute Africanum Bellum susceptum est, & ge-
ritur. In eam Vos, qui Reipublicæ Christianæ
sanctior estis pars, pro virili decet incumbere.
Etiam hostibus devictis, eorundem insolentiam
videtis. Inspectantibus Nobis Piratæ abducunt,
& in servitutem adigunt Christianæ Fidei cul-
tores. Quare quantum in Vobis fit, eò vires
intendite, ut hujus ignominie labes deleatur:
quam profecto assequemur, adjuvantibus Vo-
bis, ac propitio Deo. Ego Régis nomine Vobis
polliceor, summam curam diligentiamque im-
pendendam, ut Christiani nominis hostes, quam
longissime propulsentur. Atque ut omnem fi-
dem adhibeatis mihi; a Philippo V. Hispania-
rum Rege Catholico mandata habeo, suscepi-
que, quæ Vobis exhibeo, ut secundum con-
cessionem Pontificiam convenire mecum possi-
tis, in quinquennium subsequens, de universis
iis, quæ Vestræ liberalitati congrua, fidelitati
erga Regem debita, & Reipublicæ Christianæ
sint salutaria.

Verdadero autor de Gregorio Majans

ORATIO

DE UTILITATE

PHILOSOPHIÆ,

Habita

A DON ANTONIO

DE PALAFOX,

ET CROY,

IN VALENTINO LYCEO,

die 5ta mensis Maii, Anni 1777

Cum Philosophicas Theses propugnaturus esset
ad obtinendam Philosophiæ Lauream;

Scripta a Gregorio Majansio, Generoso Valentino.

Timorem incutit mihi hæc tanta frequen-
tia, Auditores amplissimi. Omnes in
hanc sapientiæ arcem convenistis a me ratio-
nem exacturi laboris insumpti in Philosophiæ
curriculo. Vos, viri Illustrissimi, ut testes sitis
omni exceptione majores. Vos, viri Sapien-
tissimi, ut de me sententiam feratis. Vos,

denique, Adolescentes studiosi, in utrumque parati, ad me vel plausu, vel pipulo excipendum. At quam difficilis est ratio, quam hodierno die, & ingenii, & industriæ meæ reddere debeo! Ego, inquam, qui Philosophiæ studio in hac inclyta Academia, in qua semper fuerunt maximi Philosophi, dedidi me: qui à Magistro peritissimo eam accepi: qui condiscipulorum ingenio, & acumine præstantium æmulatione excitari debui: qui à meis parentibus institutionis meæ cupidissimis huc missus fui, ut liberalibus studiis darem operam: qui denique, (quod præcipuum est) cum ab Urbe Regia profecturus essem, Regum nostrorum manus osculatus fui; ac recepi me satisfactorum officio meo. An id præstiterim, non est meum, neque judicare; neque dicere. Sed si forte, vel cætera officia civilia, vel hujus urbis varia, & honesta incitamenta, aut agrorum circumjacentium amœnitas gratissima à proposito me aliquo modo revocarunt; ignoscere debetis ætati meæ. At nunc si præsentia vestra non me redarguit, atque reprehendit; certè officii mei admonet me, & ad maximè frugifera incitat. Me igitur accipite in vestrum ordinem, vester ero. Ex inertiae castris, ad sapientiæ confugio. Et, ut videatis quantum ego cupiam, studiorum militiam vobis Magistris exercere; sinite nunc ut eximium hunc Adolescentum Conventum, quoniam exemplo meo non possum, verbis saltem ex imo pectore nascentibus adhorter ad

Philosophiam scientiarum omnium humanarum Reginam ardentissimo studio amplectendam.

Vos, adolescentes sapientiæ cupidi, quid putatis esse Philosophiam? An existimatis esse veluti aranearum artificium, aut tanquam telam Penelopes, syllogismos scilicet texere, & retexere, captare muscas, & hujusmodi alia? At scitote eam esse rationis humanæ veluti Lydium Lapidem; hominis naturam contemplantis cibum sapidissimum; hominis agentis, directricem scientiam. Quæ dum ego patefacio, quæso diligenter Attendite:

Quid in hominum convictu, & consuetudine frequentius est, quam interrogare ut ignota nobis sciamus, & interrogantibus respondere? Responsum autem, vel vera sunt, vel falsa. Quid communius, quam docere? Doctrina etiam veritatem, aut falsitatem proponit. Necessaria igitur est Ars disceptatrix, discernendique verum à falso. Et utrumque præstat Dialectica, quæ docet cogitationum materiam parare, distribuere, ordinare, ad veritatem dirigere; sophistas coarguere, convincere; præter ordinem ab aliis dicta, ad certum ordinem revocare; quæ defunt addere; quæ supersunt, detrahare; atque rem propositam breviter exponere: quibus adjungitur ambiguum distinctio, obscurorum explicatio, & horum omnium ordinatio congrua.

At rerum mundanarum notitia unde petenda est? Certè, vel à Physica, si sunt Natu-

rales; vel ab Ethice, si Morales. Illa nos docet rerum naturas noscere, ut singularum, & omnium creatorem rectius contemplemur. Per eam etiam naturali ratione scimus, animas nostras esse simplices, corporis expertes, & immortales: ac propterea nobis de immortalitate cogitandum esse. Per eandem etiam rerum naturalium principia, causas, & effectus cognoscimus, elementariarum particularum connexiones mirabiliter varias, permixtiones tenaces, aut facile solubiles, vires propè incredibiles, & efficientiam stupendam.

Excitate animos vestros, & considerate Cœlestia illa sidera, Divinæ Omnipotentiae testimonia perspicua. Observate eorum diversitatem, numerum, figuram, ordinem, lumen, & etiam umbram, magnitudinem, distantiam, motum, velocitatem, & munera illis à Deo injecta; ac proculdubio experiemini Cœlos enarrare gloriam Dei.

Meditamini Annorum diversas Periodos, quatuor illas Tempestates, & in singulis varia Naturæ Opera ab ejus Auctore præscripta, cujus ineffabili benignitate efficitur, ut terra posteaquam gremio suo molito atque subacto sparsa excepit semina, concepitque; hiberno frigore adstringatur, ut intus eorum vires alat, & propagationi apter: deindè vernis modicis imbribus alatur, ac Solis tepore laxetur, quo facilius fruges fructusque arborum æstivo calore concoquantur: & eo sub Autumnum se paulatim remittente, tandem ali-

quando mitescant, ut & victus hominibus necessarius paretur; & iis Deo obedientibus anni sint saluberrimi.

Atque hæc omnia, licet valde mirabilia, multo minora sunt, quam quæ Nos in Nobismetipsis cognoscere, & contemplari possumus; quæ spectant ad Ethicem, sive scientiam de Moribus. Hæc non solum nos docet singularum animi nostri Affectionum vim, & efficacitatem; sed etiam qua ratione illæ, si malæ sint, coercendæ; si bonæ, promovendæ: quomodo, inquam, virtus exercenda sit, ita ut nihil amemus nisi re vera bonum: nihil aversemur nisi re ipsa malum: nihil speremus nisi quod verum, & perpetuum gaudium nobis afferat: nihil fugiamus nisi quod possit esse causa tristitiæ ortæ ex mali conscientia. Illud verò præcipuum quod Philosophia Moralis nobis proponit Felicitatem veram, ad quam omnes nostras cogitationes actionesque referre debemus. Quod si pro viribus nostris præstare contendimus: temperanter vivimus corpore robusto, ac mente vegeta; justè, & amabiliter vivimus, suum cuique tribuendo: fortiter vivimus, in commoditates vitæ, si quæ obvenerint, patienter ferendo; animorum perturbationes sedando, ac neminem alium nisi nosmetipsos, ut nostri damni effectores, ac Deum supremum Judicem pertimescendo. Verè igitur Philosophia Moralis est animorum medicatrix, & tranquillatrix.

Quod si more in hac Schola recepto, de Metaphysicè etiam me dicere vultis, ita ut ad eam pertineant supernaturalia entia, materiæ expertia, quæ ad Physicam propriè referri possunt, ut disputationes de Deo, de Angelis, & de Anima rationali, & tractatus etiam de illis entibus, quæ ab intellectu concipiuntur ex idæis variis conflata, & ad Ethicæ pertinent, ut Legislatorum jussa, sapientum consilia, virtutum, & vitiorum contrariæ constitutiones, humanæ vitæ officia abstractè considerata; quid ex his omnibus non prodest cognoscere, cum eorum ignorantia tantopere noceat?

Sed maximè cavendum est, ne si fortè potius videri Dialectici, quàm esse velimus; ingenii ostentandi causa, aut, quod multò pejus est, ingenii depravatione, assuescamus sophismata contexere, quibus simplicium aut incautorum mentes miserabiliter irretiantur. Si Physici, ne in rebus inanibus irreparabile tempus teramus. Si Ethici, ne potius Animi, & ejusdem Affectionum essentiam, quàm virtutum indagemus, & harum usum necessarium omittamus. Si Metaphysici, ne dum verè vigilamus; per Epicuri intermundia, quasi somniantes ambulemus.

Præterea fugere debetis exsuccum illud Philosophandi genus, aridum, spinosum, infrugiferum; maximè cum hoc Gymnasium literarium præstantissimos habeat Magistros, quos ante oculos habetis; & habuerit alios, quorum

nominibus, vel sapientissimi homines caput adaperiunt, & submitunt.

Nimirum in Dialectica habuit Petrum Egidium methodi simplicis assertorem: Petrum Joannem Monzonem, exquisitæ doctrinæ virum: Petrum Joannem Nunnesium, Aristotelæ Philosophiæ acerrimum vindicem, & subtilissimum Dialecticæ constitutorem: ejusdemque discipulum Bartholomæum Josephum Paschaliū, excultissimi & amoenissimi ingenii virum.

In Physica habuit Triumviros illos integerrimos doctissimosque, Thomam Vincentium Toscam, Balthassarem Ennecum, & Joannem Baptistam Coraccianum.

In Ethice, Joannem Ludovicum Vivem, qui licet alibi docuit; prodiit tamen ex hac Urbe, & Schola. Et nisi mihi proposuissē viventium nominibus parcere, ne parcus sim, & ne multorum præstantium Virorum oblivisci videar; libenter nominarem, & Vivi adjungerem Philosophiæ moralis recentem scriptorem, qui latine philosophandi rationem cum eruditionis varietate, & stili nitore conjunxit.

Video aliquos vestrum, Adolescentes studiosi veluti mirabundos esse, & à me elato supercilio, quasi aliquo signo quærere, quā tandem ratione tot Viros egregios hujus celeberrimæ Academiæ imitari possitis. Dicam breviter.

Vultis Logicam minimè spinosam? Vultis

floridam, & frugiferam? Adjungite illi Critices regulas, & exempla selecta.

Vultis Physicen amoeniorem? Legite Aristotelem, Theophrastum, Senecam, Plinium.

Vultis Ethicem utiliter discere? Evolvite Ciceronem, Senecam, Epictetum, Plutarchum; & Libros sacros, maximeque novum Testamentum.

Nocturna versate manu, versate diurna.

Vultis Metaphysicem vestris dignam ingeniis? Excutite pulverulentum Montorium.

Consulto prætereo recentes aliquos Scriptores egregios Philosophos. Nam orationem ego apud Vos habeo, Adolescentes veræ sapientiæ cupidi, quos in optimis antiquitatis libris cupio esse versatissimos. Etenim qui aliam viam sequuntur, à vera discendi via aberrant. Tyronum animi prius imbuendi sunt antiquitatis cognitione. Ea cum confirmati fuerint, legere utiliter poterunt, & debebunt recentium Scriptorum selectissima opera sapientium judicio comprobata; aliter ac vos, Magistri præclarissimi, qui potestis dicere quòd Epicurus Latinus Græco illo Gargetio multo lepidior, & humanior cecinit.

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,

Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,

Aurea perpetua semper dignissima vita.

Sic fiet, ut Vos, qui Magistri estis dignissimi, omnes Philosophorum Sectas in examen revocetis, ex singulis seligentes optima quæque, nimirum ex Philosophia Barbarica, ex

Italica, Jonica, Eleatica: ex Academica veteri, media, & nova: ex Sectis, Cynica, Cyrenaica, Stoica, Epicurea, & cui potissimum dediti sumus, duce Beato Thoma Aquinate, ex Peripatetica: perhistrata etiam Pyrrhonica, sive hæc inter Sectas philosophicas adnumeretur tanquam coeterarum omnium exploratrix; sive ab earum consortio expellatur, ut omnium, & ipsius veritatis inimica. Utrumlibet enim sit, ea mentem exacuit.

Hæc omnia si præstentur, proculdubiò continget, ut Philosophia ita constituatur, ut tandem aliquando evadat, sapiens, ut in Platone; copiosa, subtilis, & benè ordinata, ut in Aristotele; dulcis, ut in Theophrasto; eloquens, ut in Cicerone; gravis, ut in Seneca; erudita, ut in Plutarcho & Gassendo; solida, ut in Baccone; speciosa, ut in Carthesio; admirabilis, ut in Newtono; plena denique bonæ frugis, qualem Christiana Religio requirit.

Sed hæc Vos videritis, quorum munus est docere. Ego vereor ne destinatum pugnae literarum tempus verbis videar consumere. Vos, clarissimi Auditores, & Arbitri sapientissimi, mementote me in hanc Academiam advenisse, non ut Magister sim, sed Discipulus, qualem vestrum omnium sincero animo me profiteor:

O R A T I O

Q U A M

P O S T L A U R E A M

M A G I S T E R I I

L I B E R A L I U M A R T I U M

Collatam die 12. mensis Maii

I L L U S T R I S S I M O V I R O

D O N A N T O N I O

D E P A L A F O X ,

E T C R O Y ,

habuit

A N D R E A S S A N C H I Z ,

E J U S P R A E C E P T O R .

MUltæ causæ Tibi sunt, Illustrissime Vir,
ob quas Deo Optimo Maximo gratias
agere debes. Nam præterquam quod in sum-

mo loco natus fuisti, in ætate pubescente,
cujus via solet esse adeò lubrica, ut in ea pe-
dem figere, & per eandem ire sine aliquo
lapsu difficile sit, ita gessisti, atque geris Te,
ut in nullius vitii reprehensionem incurreris,
quo vel existimatio tua tantillum minui, vel er-
ga Deum pietas ullo modo læsa videatur. Tu
ingenium excellens sortitus es, & egregiam
indolem, quibus discendi adjunxisti cupidita-
tem ardentissimam, per quam progressus mi-
rificos in Philosophiæ curriculo fecisti. Tu in-
ter studia adeò seria, & officia civilia, fre-
quentissimus es in Sacris Ædibus. Tu cum om-
nibus ita loqueris, ut in tuis labris, uti dic-
tum est de Periclis, insedisse videatur ipsa sua-
da. Quo fit ut omnium mentes in te conver-
tas, & omnium animos tibi concilies. Ob has
igitur, & plurimas alias præclarissimas virtu-
tes tuas, est quod Deo immortalis gratias age-
re debeas: atque ab eodem petere, ut tot, &
tanta dona in dies auctiora, ac perpetua tibi
velit esse.

At nunc Adolescens Illustrissime, Te velim
esse memorem, quam dulces sint anteaucti la-
bores in scholastico pulvere; quam jucundæ
acres illæ literariæ, ac quotidianæ contentio-
nes in hujus Gymnasii dio, atque etiam Do-
mi tuæ, & (quod nuper vidimus, & admi-
rati sumus) in ipso Theatro literario, ac de-
nique paulo ante in hoc ipso sacello, ubi in-
genii tui periculum fecisti, & doctrinam osten-
disti singularem, per quam omnium Censorum

suffragiis, Lauream istam, quæ liberalium Artium Magistris debetur, merito tuo adeptus es.

Ergo etiam Nos, Illustrissimi, & gravissimi Censores, Deo bonorum omnium Largitori gratias agere debemus propterea quod in Ordinem nostrum cooptari voluit, maximæ spei Adolescentem, qui & Nobis honori, & Magnatum filiis exemplo, & universæ Hispaniæ ornamento futurus est splendidissimo.

Tu verò, Adolescens Illustrissime, cujus virtutes, doctrina, & dignitas tantopere nos delectant, vale, atque huic Academiæ Matri Tux piissimæ gratus in posterum, ac semper Deo dilectus esto.

ORATIO

DE

OPTIMA RATIONE

PHILOSOPHIÆ,

DOCENDÆ,

Habita

A DON PETRO

PASQUAL

ET

GARCIA DE ALMUNIA,

IN VALENTINO LICEO,

die 3. Mensis Julii, Anni 1763.

*Cum Philosophicas Theses propugnaturus esset ad
obtinendam Philosophiæ Lauream.*

Cum Philosophia sit cognitio veritatis,
atque virtutis, & utraque necessaria ad

vitam feliciter degendam; supervacaneum esset eam laudare apud Viros inter se benevolentissime conjunctos Christiana Societate. Difficile vero est de ea, uti oportet, tractare. Nam qui honoris mei causa huc convenistis, diversa dicendi genera requiritis: nimirum Nobilissimi hujus Civitatis Viri, Sapientes primæ classis, Studiosi denique omnium Scientiarum, maximis ingeniis præditi, variisque litteris exculti. Ego autem tantis Auditoribus satisfacere non possum, neque ingenio, neque doctrina. Solum inest mihi voluntas indicandi aliqua, quæ Vobis summo judicio, atque prudentia præditis videantur esse non inutilia.

Primum omnium certum est, omnes homines una cum ratione accepisse a Deo officium cognoscendæ veritatis, & virtutis exercendæ. Igitur omnibus hominibus philosophandum est. Quamobrem displicet mihi Neoptolemus ille apud Ennium, qui *philosophari sibi necesse esse* agebat; *sed paucis; nam omnino haud placere*. Verum acute Cicero observavit, nec pauca nisi e multis eligi posse; nec qui pauca perceperit, non eundem reliqua eodem studio persecuturum. Ego libenter quærerem ab homine illo militari, quam ob causam vellet philosophari paucis, cum philosophandi necessitatem ipse agnosceret. Veritas semper amanda est: Virtus semper exercenda. Utrumque facere philosophari est: utrumque tota vita faciendum.

Sed nimirum duo sunt philosophandi genera: alterum commune omnibus hominibus: alterum studioforum proprium. Primum illud locum habet in quibuslibet privatis domibus, & in omnium hominum convictu. Secundum, in Scholis litterariis. Ecquis enim est, qui se hominem, hoc est, rationis participem, haberi velit, qui suis filiis, fratribus, propinquis, & amicis, quibuscum agit; aut benevolentia causa veritatem rerum, quæ tractat, non aperiatur; aut caritatis lege obstrictus occultam cuilibet erranti non manifestet? Quis a dandis bene vivendi præceptis in hominum Societate abstinet, cum videt ea, vel necessaria, vel opportuna esse?

Sed omisso hoc philosophandi genere, agam nunc de Scholastico, quod proprium est Orationis meæ. Sinite autem, Viri prudentissimi, ut libere dicam quod sentio; maxime cum omnia submisso animo censuræ vestrae subijciam.

Ego in hoc philosophico curriculo jam ad metam perveni. Sed cum me intrespicio, cum observo ea quæ accepi a Magistro doctissimo; cum condiscipulos me multo doctiores conspicio; cum antagonistas sine invidia intueor; cum sapientes viros audio; cum nonnullorum philosophorum præclaræ famæ opera evolvo; video plane multum mihi deesse vel ad mediorem Philosophiæ cognitionem. Concedite ergo mihi, Sapientissimi Viri; ut tamquam gestor negotiorum studiose juventutis, brevi-

ter exponam, quæ ego desidero, ut hæc Scientia philosophica, quæ reliquarum omnium est fundamentum, ea ratione, quæ par est, substruatur.

Philosophia debet perficere Intellectum, & Voluntatem: Intellectum, declaratione Veri; Voluntatem, expositione Boni. Verum, docet Physica; Bonum, Philosophia moralis. Utraque habet Instrumentum, quo Veritas invenitur, vel, si quis mavult, quo per se ipsam oblata, aut experimentis inventa, vel casu reperta, postea tamquam ad lapidem Lydium exploretur, & debito modo tradatur. Hæc Ars, sive Scientia, dicitur Philosophia rationalis, quæ mentis actus dirigit, & latius, quam vulgo existimatur, extenditur. In ea doceri debet usus facultatum, quas habet mens humana, per quem usum ipsa mens, quantum possit, perficiatur. Cupio ego ut in illa explicentur omnium idearum genera: nimirum simplices, compositæ; partiales, totales; claræ, obscuræ; distinctæ, confusæ; certæ, ambiguæ; veræ, falsæ, & uti dixi, aliæ omnes, quæ quamplurimæ sunt. In quæ diligentiam eorum requiro, qui cum Aristotelei videri velint, saltem illa idearum genera, quæ in ejus operibus sparsa leguntur, non collegerunt, neque commoda explicatione declararunt.

In ea parte Philosophiæ Rationalis, in qua de Judicio agitur, vellem ut omnes Artis criticæ regulæ describerentur, & ordine na-

turali collocarentur, brevibus exemplis, ubi opus esset, adhibitis.

In alia parte, quæ de Argumentatione agit, nollem omitti Topica, præsertim cum Aristoteles hanc inveniendi methodum subtiliter excogitaverit, illustraveritque; & Cicero in Jurisprudentiæ usum feliciter derivarit.

Principia vero ratiocinandi subtilius tractari opto, maxime cum hæc Schola habuerit viros in arte disputandi exercitatissimos, Petrum Johannem Nunnesium, Bartholomæum Josephum Paschaliū, Petrum Monzonum, Johannem Baptistam Monlorium, & Vincentium Montanyesium.

Doctrina de Methodo negligi solet, peritide quasi parum necessaria sit; & prudentiæ tota committitur, cum pars ejus artificialis maxime conducatur tum ad disputandum, tum ad perspicue dicendum.

Jam vero si Physicam late sumtam consideremus, quamplurima in ea desidero. In primis opto Philosophiam, quæ me doceat ineffabilem Dei bonitatem, summam ejus potentiam, & sapientiam supra omnium mentium admirationem. Video autem de Deo paucissima doceri, perinde quasi Theologia naturalis non sit Physicæ pars nobilissima. De Angelis, agi obiter: de Animæ rationalis immortalitate, parum subtiliter. Quod permirum est in hoc sæculo, eruditissimo quidem; sed ad impietatem proclivi ob nimiam opinandi licentiam.

De Animalibus, & de Plantis, levissime agitur: quod valde notandum est in Philosophis, qui gloriantur sequi se Aristotelem, qui egregiam historiam de Animalibus scripsit, quæ inter ejus opera Physica principatum obtinet: & ejusdem discipulus Theophrastus eloquentissimam historiam elucubravit de Plantis nunquam satis laudatam.

Sed quid hoc miramur, cum in Physicis compendiis, quæ juventuti docendæ inferviunt, vix quicquam doceatur de Agricultura? cum ea sit omnium Artium utilissima, imo omnino necessaria gentibus, quæ fixa habent domicilia: nam sine ea nequeunt subsistere, cum maritimum commercium incertum sit, & mille periculis expositum. Denique de Entibus metaphysicis ea, quæ par est, subtilitate, agi velim, quæ Philosophiæ pars valde necessaria, mirum est, quam deserta sit.

At si quis velit scire, & oculis suis intueri, quantum desit Physicis nostris institutionibus, inspiciat C. Plinii Secundi Historiam naturalem, opus stupendæ eruditionis, cui nihil aliud deest, nisi ut ab inventis recentibus novam lucem accipiat. Facile hunc ipsum defectum observabit, qui Petri Johannis Nunnii Institutiones Physicas videre velit, quæ indicis vice esse possunt ad sciendum, quæ res in Physica pertractari debent secundum Aristotelis mentem. Quod si quis adjunxerit Petri Rami Ideam Physicæ, aut Gerardi Jo-

hannis Vossii eruditissimum opus de Natura Artium, animadvertet profecto, ne decimam quidem partem rerum naturalium ad certas classes pertinentium, in compendiis vulgaribus tractari.

Sed quod maxime dolendum est, cum Verum ideo cognosci debeat, ut Bonum ametur; & quid sit Bonum, moralis Philosophia doceat ut facile homines felicitatem consequantur; frequenter videmus in compendiis philosophicis deesse nobilissimam hanc, utilissimamque Philosophiæ partem; moralem scilicet. Qui defectus nullo modo excusari potest. Quis enim æquo animo feret, in publicis Scholis, ubi juvenus ad utilitatem Reipublicæ instituitur, minime doceri quænam sint officia mutua inter virum & uxorem, patres & liberos, fratres, cognatos, amicos, cives, ac denique omnes homines inter se? Præterea, si oblectatio quæritur animi, requiesque curarum, quæ Scientia (si unam Theologiam excipias) cum hac conferri potest, quæ semper eo spectat, ut media designet ad bene beateque vivendum? Quo tandem igitur modo factum est, ut cæteris Scientiis in honore positis, Tu sola, o Philosophia Morum, despectissima jaceas! O vitæ, Philosophia, dux, o animorum medicina, o virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, o magistra morum, & disciplinæ, quis Te sic neglectam patiatur, cum Tu beatos nos efficere velis!

Sed querelas mittamus, & de remedio potius tractemus, amoto prius obstaculo, quod non leve videtur. Dicit enim aliquis fortasse. Quamnam Philosophiam doceri vis? An ea quæ per longissimam vitam non discatur? Respondere possum quod initio dixi, Philosophiæ studium debere esse totius vitæ. Sed suavius agam Aristoteles viginti annos Philosophiæ operam dedit Platonem audiens. At quantus vir! ingenio maximo, judicio summo, labore stupendo. Nolo disciplinam hanc adeo longe protrahi. De recta atque utili ratione conficiendi curriculum Philosophiæ egregie tractavit Valentinorum eruditissimus Philosophus, Petrus Johannes Nunnescius, cujus præceptis si noviter inventa adjungantur, nihil erit quod amplius desiderari possit. Atque minime dubito quin si superflua demantur, utilia substituantur, & dictio sit institutionum propria, hoc est, brevis, & non disputatrix, totum philosophicum curriculum, ut nunc, triennio absolvatur.

Verum inquit nonnemo. Quis hoc præstabit? Hoc opus, hic labor est. Nemo solus capax est quamlibet Scientiam constituendi partibus omnibus absolutam. Necesse est, ut unusquisque ex Professoribus pro virili incumbat in hanc rem. Sic omnes facient quod unus nequit; præsertim si curricula continentur ab eisdem Magistris, ut salutari consilio antea fiebat. His adjungite innumerabiles disputationes philosophicas seorsim in lucem prodiiisse,

quarum non paucae sunt collectiones, in quibus plurima argumenta felicissime pertractantur. Ex iis multa seligi possunt, & in compendium redigi, suisque locis aptari. Præterea, in celeberrimis Europæ Academiis studia litterarum instaurantur, & nova docendi ratio introducitur a viris undequaque doctis, & piis. Quid prohibet compendia aliqua philosophica legere, optima conferre, præstantius seligere, & ad nostræ Academiæ usum accommodare? Scio quid obstet huic consilio, nimirum amor Sectarum, qui semper obstinabit animos, ut quam quisque ante rei qua de agitur cognitionem, & judicii maturitatem, prædilexerit, eam semper tueatur, & reliquis omnibus præferat. Sed veniet tempus (attendite quæso Auditores amplissimi) veniet tempus, quo Sapientia cum auctoritate conjuncta huic cæco amoris finem imponet.

Evolvite quæso dictata academica, quæ patrum nostrorum memoria magnificis laudibus prædicabantur. Conferte ea cum hujusce nostri temporis dictatis: omnino diversa est philosophandi ratio. Primus Thomas Vincentius Tosca gloriøsæ memoriæ vir a communi philosophandi ratione discessit. Qua cœvorum insectatione? Qua irrisione? Vicit tamen insolentiam modestia, insipientiam sapientia, indoctorum levitatem doctorum judicium. Non defuit eodem tempore unus, aut alter vir eruditus, qui censeret, non deferendam esse antiquam sapientiam; conjungi tamen debere

cum recentium doctorum experientia, & scientia. Itaque optimi libri cognosci coeperunt, ut vere dicere possimus, nunquam Valentiam æque, ac nunc, tot bonis libris typis excusis abundasse.

Hinc sperare fas est novam docendi rationem instituendam esse. At quænam Methodus esse debet? Aristotelea nunquam deferenda, quia cæteris omnibus clarior, & expeditior est. Socratica, sive Platonica, solet esse scurrilis, & fere semper, quanquam jucunda, nimis longa, dialogorum more. Zenonis Methodus tot divisionibus, & subdivisionibus, vocabulisque certarum significationum a communibus differentium, nimis subtilis. Epicurea, rudis, & inerudita. Newtoniana, Pythagoreæ per similes, tardiusculorum ingeniorum inimica est, loquendi usui contraria, & facultati imaginatrici molesta.

Historiam philosophicam sparsim in suis propriis locis disseminari cupio, ut in memoria melius conservetur.

Dictio Syllogistica nimis prolixa est, atque concertationum scholasticarum usui relinquenda. Nimirum ex quo amor contentionis prætextu facilitatis disputandi Scholasticorum animos invasit, Philosophia coepit esse garrula: & dum Magistri enucleatius tradere tentarunt discipulis suis disputandi modum syllogisticum, non contenti regulis ratiocinationis, in ipsa etiam doctrinæ traditione eo usi sunt recedendo a communi loquendi modo, & ab univer-

sa antiquitate. Verum Compendia in gratiam studiosorum scripta exigunt ordinem naturalem in rebus, proprietatem, & perspicuitatem in dictione, brevitatemque multa complectentem: ita, ut quæ fixa sunt, vitæque humanæ utilia, serio, certisque rationibus dilucide, breviterque propositis tradi debeant; & quæ opinionibus, disputationibusque jactata, historice solum referantur, nude, & simpliciter.

Illud autem imprimis opto, ut qui Philosophiæ exornandæ incumbant, præ oculis habeant, & quantum possint, imitentur, immortale illud Scholæ nostræ ornamentum, Johannem Ludovicum Vivem, qui in omnibus suis scriptis ita laboravit, ut subtilitatem semper cum pietate conjunxerit: nam cupio Philosophiæ Magistros non solum esse, sed videri etiam Christianos, & una cum doctrina pietatem in Discipulorum animos infundere. Denique cautio illa, quam Paulus Apostolus præcepit, memoria semper firmissime tenenda, & perquam diligenter observanda est. *Videte (inquit) ne quis Vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Quæ, si, uti spero observaverimus, Deus qui rationem nobis largitus est ad Christianæ philosophandum, Ipse dignabitur nobis concedere per Filium suum Jesum Christum felices esse.

D I X I

K

GREG. MAJANSII
 GENEROSI VALENTINI
 ORATIO
 AD SALMANTICENSIS
 ACADEMIÆ SENATUM
 CUM

JOSEPHUS BORRULLIUS

VALENTINUS PRIMARIUS

JURIS CIVILIS ANTECESSOR

In eum Ordinem adlectus fuit.

V Ideo Patres ~~Congregati~~ magnopere animos vestros excitatos incredibili voluptate quam cepistis ex maturo prudentissimoque consilio ornatissimi viri *Josephi Borrullii* in ordinem vestrum cooptandi. Idque non inanis

conjectura, sed vestra abunde declarat hilaritas, & exultans lætitia, adeo ut tantorum consilii meritorum vobismetipsis gratulari videamini. Quæ igitur est mea persona? quæ partes? Profecto nullæ, nisi causa talis oblata esset, in qua earum rerum est habenda oratio, quas licet animis vestris penitus infixas habeatis; earum tamen repetitio, vel me dicente, non potest esse injucunda. Etenim gratulandum est vobis de summa vestra æquitate, justitia, religiosoque more, quo non nisi Collegio vestro dignissimos in Doctorum numerum adsciscitis. Præcipue vero gratulandum de maxima cura & studio, quo eximium hunc Antecessorem in sapientissimum vestrum Ordinem ingredi decernitis. In quo profecto quantum emineat consilii vestri maturitas, finite ut breviter exponam. Ego enim sic existimo, in maximè probato perfectoque Doctore duas has res inesse oportere, morum honestatem, scientiarumque cognitionem minime vulgarem. Quis igitur hoc homine moribus honestis dignior? qui profectus e pueritiæ disciplina sub Patre viro clarissimo, integerrimoque, pristinum animi candorem, facilitatem, & egregiam indolem conservavit: qui adolescentiam ingressus ea erat naturæ bonitate, & ad virtutes propensione, ut modestiam, continentiam, sobrietatem mirifice coleret; & non solum dissolutorum conventicula fugitaret, sed & vitam viveret perquam frugalem, & ab omni juve-

nili levitate alienissimam; qui denique nunc, & in omni vita talem tantumque virum se præstitit, ut præclara honestatis, pietatis, & religionis exempla dederit. Et quid ego dicam de divinarum humanarumque rerum cognitione, de illa, inquam, iusti injustique scientia, qua præditus est hic sapientissimus vir? Libenter plane huic orationis parti concederem, nisi vererer incurrere in huius viri modestissimi offensionem, si, quæ sentio, dixerem. Sed pace tua, mi *Josephe Borrulli*, pace tua aliquid de te, tanquam absente, dicam: quamquam ita moderate, ut maiorem habeam rationem mei erga te obsequii, quam officii & muneris. Ego P. C. sum in hac sententia. Ingenio viros præstantes videmus plurimos: qui ingenii vim iudicio temperent, admodum paucos: qui dotibus hisce studium ardens adjungant, unum, aut alterum. Ex numero horum postremorum est *Josephus Borrullius*, qui felici est præditus ingenio, iudicio acerrimo, diligentia vero tanta, ut alium hominem literarum studio æque deditum nunquam viderim. Fatebitur hæc quicumque legerit ejus Dictata, quæ quoties ego lego, mirum est quantum me capiat, atque delectet, doctrinæ gravitas, copia, & electio. His tantis Jurisconsulti partibus accedit cognitio ceterarum facultatum, quæ sunt quasi administræ comitesque Jurisprudentiæ. Accedit perfecta Latinæ Linguæ intelligentia, qua intimas Jureconsultorum sententias facili negotio detegit; antiquitatis scien-

tia, quæ veluti quodam lumine obscurissima quæque illustrat; immortale sophismatum odium, quo sine fuco & fallaciis caste & cordate philosophatur. Accedit denique omnium (ut uno verbo dicam) bonarum Artium instructio, ut homo haberi debeat absolutissimus. Tot vero tamque excellentibus virtutibus, proh Deus immortalis! quam moderate utitur! ut in eo facile possimus animadvertere magnam illius præclaræ virtutis copiam, quæ tam parce hominibus conceditur. Prudentiam intelligo, quæ novam atque copiosam orationem desiderat. Sed quoniam tempus est præfinitum, dicendi finem jam facio; pariterque morem gero huic modestissimo viro, cujus ego voluntati nullo modo deesse possum. Is voluit jussitque, non ut rebus suis prædicandis; sed ut recepto mori accederem, eum quasi per manus, uti feci, tradendo. Restat igitur P. C. ut quoniam nullo meo merito hanc suscepi personam, ut vobis agerem gratias, referendas putem immortales. Equidem ego sic existimo, omnes qui huc frequentes convenerunt, ita vobis gratulari, non quasi de unius solum, sed de communi Academix bono hodierno die statueritis. Cum enim tantus ad hunc diem provenerit ex hoc viro fructus in hanc Scholam, jure merito sperant eventurum fore, ut qui hætenus existimarit nihil esse in hac vita expetendum, præter virtutis doctrinæque laudem, eundem hoc maximo beneficio vestro obstrictum, enixius in posterum elaboraturum, ut ne unquam vobis,

ac sibi deesse videatur. Vestrum igitur P. C. vestrum est hoc tam salutare consilium, vestrae prudentiae, vestrae dignitatis, vestrae sapientiae. Recte hoc quidem a vobis decernitur, ut virum doctum, Antecessorem clarissimum, multorum annorum experimentis probatum, uberimisque fructibus cognitum, existimetis dignum gremio vestro, ut omnes intelligant, apud vos suum esse locum virtuti, sua esse praemia doctrinae.

DIXI.

Pridie Non. Februar. Anno MDCCXX.

aetatis meae XX.

ORA.

O R A T I O

IN OBITU

CL. ANDREÆ GARCIAE

DE SAMANIEGO,

IN SALMANTICENSI ACADEMIA

JURIS PONTIFICII

PROFESSORIS EMERITI

habita

AB EJUS FILIO

DOCTORE PETRO JOSEPHO

GARCIA DE SAMANIEGO,

*Thesaurario, Dignitate & Canonico Ecclesiae
Cathedralis Salmanticensis in Templo Car-
melitarum excalceatorum Anno 1721.*

*Scripsit eam Gregorius Majansius, Generosus
Valentinus.*

F Requentia vestrum incredibilis, Auditores amplissimi, concioque tanta, quantam meminisse in hoc loco non videor, magnum mihi affert pietatis vestrae argumentum: atque animum meum acerbissimo dolore confractum ma-

K 4

gnopere consolatur. Cum enim felicem recollectionem clarissimi viri Andreæ Garciz de Samaniego parentis mei dilectissimi nunc sum renovaturus, vehementer gaudeo habendam esse Orationem apud Vos, Viri prudentissimi, qui, aut ingenii mei tenuitati tribuetis, si quæ dici deberent, non dixero; aut justo dolori, si parum ornate, & incompõsite protulero. Majus est enim animi mei vulnus, quam, ut possim mentem ad Orationis ornatum intendere: & doloris causa ea est, ut non linguam hoc tempore deceat; sed potius oculos eloquentes esse. Ego vero benevolentia vestra confusus, dicere nonnulla conabor: & a Vobis spero, ut dum aliquam mei Parentis imaginem adumbrare conor, Filii personam (ne insolens videar) paulisper me deponere patiamini, dummodo illud memineritis, non ita posse a me deponi, quin multa passim amoris mei magnitudini tribuenda esse existimetis. Itaque, quoniam vestra pietas huc vos coegit, ut ex me audiat, qualem se ille vir gesserit toto quasi vitæ actu: quamquam intimis premor animi angoribus, & a recordatione ipsa, quasi doloris retractione abhorret animus; vestræ tamen honestissimæ voluntati jam obtempero.

Natus est Andreas Garcia de Samaniego in hac percelebri urbe Salmantica, excellentium virorum matre fecundissima, quæ aut magna ingenia procreat, aut alibi procreata perficit, & illustrat. Parentes habuit Andream Garciam de Samaniego, oriundum ex nobili, & anti-

quissima domo de Samaniego apud Guardiam juxta confinia Navarræ ac Rivogizæ, & Petronillam de Cuellar & Spina, mulierem honestissimam: quorum pium, & liberalissimum animum in Dei cultum nulla unquam inobscurabit oblivio, donec hæ sacræ Aedes manebunt. Hic enim duo sacella crexerunt clementissimæ angustiarum Matri, & singulari religione, & liberalitate exornarunt, familiari sibi, & posteris constructo monumento.

Ex tanta pietate facile cognoscetis quantam adhibuerit curam, & sollicitudinem, ut parvulus Andreas cum timore Dei educaretur. Religionis Christianæ nomina prima ante cætera puerum docuerunt, ut ore adhuc tenello prius Christum, quam cæteras res balbutiret. Nimirum parentes optimi sancte atque prudenter intelligebant, in tenera ætate velut in herbis positam esse reliquæ vitæ spem, quæ non aliter ad justam maturitatem perducitur, quam si suavibus præceptis irrigetur, & magna cum diligentia excolatur. Consulto prætereo Andreæ nostri infantiam, egregiam illam formam, qua omnium in se oculos convertebat, reliquas in prima ætatula corporis, & animi dotes. Ad multo enim præclariora festinat Oratio.

Ubi primum ex pueris excessit Andreas, atque iis artibus imbutus est, quibus ætas puerilis ad graves Scientias informari solet, contulit se ad Jurisprudentiæ studium. Erat tunc Salmantica, ut temporibus omnibus, plena doctissimorum virorum, studiaque hæc civilis

Scientiæ vehementer fane colebantur. Incredibile memoratu est, quantum ille progressum brevi tempore fecerit. Primum celeriter antecellere coætaneis suis doctrinæ præstantia contigit: postea in omni litteraria excercitatione sic ejus prudentia celebrabatur, ut cum summis illius temporis viris comparandus videretur. Quod ne ambitiose a me confictum putetis, testem appello omni fide dignissimum Præmarium illum Sacrorum Canonum Interpretem, inclytæ nostræ Academiæ ornamentum, Cl. Johannem Rodriguez de Armenteros. Magnus hic vir, cum Salmantica discedens pergeret ad Pintianum judicatum gerendum, interrogatus ab amicis discessum ejus ægre ferentibus, Quamnam spem tantæ doctrinæ recuperandæ Salmanticæ relinqueret? Adsunt, inquit, in hac Schola sapientissimi magistri omni laude majores: sed licet hi non adessent, unus sufficeret Samaniego, ne quemquam Vos desideraretis. Hæc ille de Andrea adolescente. Quid? si postea vidisset uberrimos fructus ab eo in dies prodeuntes? Quid? si indefessum ejus in edocenda juventute laborem, & exquisitam industriam paullo post perspexisset. Commentabatur domi ea, quæ in supernumeraria professione explicaturus erat: festis, profestisque diebus excolendæ juventuti aderat: Cathedrarum competitoribus assiduissimam operam navabat. Hæc omnia sine magnis vigiliis, & mentis fatigatione fieri non posse quis nescit? Dies igitur, atque noctes libris incumbens continua-

bat: labore, & vigiliis conficiebatur. Chartis impallescere summum decus putabat. Ipse interea sacrorum Canonum Jurisprudentiæ impense deditus non minus in ea laborabat, quam si huic Scientiæ solum incumbere: & accepta in Salmanticensi Schola Doctoris laurea præclarissimam hanc æqui bonique artem aliis studiis prætulit. Atque ut demum intelligatis, virum illum velut ad omnia natum, superioribus addere actuosam vitam magnis negotiis, & litibus expediendis implicatam, qualem vix unquam duxit vel maxime negotiosus e medio foro. Coactus enim aliquod vivendi subsidium sibi, atque familiæ suæ quærere forensam viam arripuit, per quam necessaria ad honestum vitæ cultum compararet. His vigiliis, atque laboribus, tertio & vigesimo ætatis suæ anno antiquiorem Decretalium Cathedram obtinuit, ratusque se non præteriti sudoris præmium adeptum; sed præ se ferens novum onus ad juventutem instruendam impositum sibi, contulit se ad scribendas disputationes annuas maximo animi ardore.

Anno MDCLXXXII. Episcoporum Galliæ Conventus quatuor illas celeberrimas Propositiones publicavit; quæ postea magnis controversiis causam dederunt: quæ hodie etiam perseverant. Quod cum ad aures Patris mei pervenisset, ipse primus ex Hispanis, & Hispano zelo scriptis suis eas impugnavit, scripsitque quatuor Disputationes adversus illas Propositiones, pro quarum defensione in Gallia

auctoritati Sanctissimi Pontificis Innocentii XI. obviam itum fuit, & ad futurum Concilium appellatum est: in quam appellationem pater meus vehementissime invecus fuit. Scripsit præterea libellum, quem donavit titulo, *Salmanticensis Gemitus*, & in eo adeo dolenter conquestus est de Marchionis Lavardinensis confidentia, existimantis se Ecclesiasticis poenis solutum, quoniam Regis Christianissimi Orator erat apud Pontificem Maximum, ut vere laborasse in suo gemitu visus fuisset. Tacitus nullo modo præterire possum summum de hujus viri religioso animo testimonium. Tam egregia pietate permotus sanctissimus ille Pontifex Maximus, Innocentius XI. venerandæ memoriæ exclamavit ita: *Virum fortem, & pium! Ut ego vellem purpura illum ornare, nisi matrimonium ipsius impedimento esset.*

Hac tanta celebritate famæ cum meus pater viveret, ita viris principibus carus erat, ut veluti contentione quadam de ipsius amicitia certarent. In maximis autem negotiis ita eum adibant, tanquam verissimum responsum a Jurisprudentiæ oraculo relaturi. Nihil enim tam arduum, tam difficile, tam impeditum erat, quod facillimo negotio non assequeretur, conficeret, expediret. Itaque tum demum viri principes nihil conscire sibi videbantur, cum ipsius consiliis instructi erant, atque ea exsequebantur. Uno exemplo, longe tamen illustrissimo, contentus ero. Cum serenissimus Etruriæ Magnus Dux, Cosmas hujus nominis

tertius, impeditus esset gravissimis principatus sui difficultatibus, a quibus sese expedire nequibant doctores sibi assidentes, in spem venit fore, ut, si Samaniego suam sententiam ferret, ejus consilio conquiesceret. Sed qua erat prudentia ille Princeps, explorare voluit capessere tantam rem, & prius tentare, num quæ de Samaniego fama prædicaret, in comperto essent. Itaque Salmanticam delegavit nobilem virum sibi perquam familiarem, & fidum, qui de illius fama certa perferret. Mira profecto res, Auditores Amplissimi, & prope incredibilis! Scitis profecto quam varia sint hominum ingenia, quam multiplices, atque diversæ voluntates, ut quod huic probandum, despiciendum illi; quod honestum uni, alteri minus decorum videatur: omnes tamen quos adiit diligens ille explorator, adeo præclare atque magnifice Doctoris Samaniego's merita extulerunt, ut coactus fuerit sui Principi scribere: eum sua fama multo esse majorem. Quid plura! Exinde coepit Samaniego pluribus, & gravissimis consultationibus Florentini respondere, adeo docte, atque Christiane, ut statim Serenissimus Princeps nominaverit eum, primum suum Consultorem solido argenteo vulgo, *un real de a ocho* assignato, quoad viveret in dies singulos. Tantumque valuit apud eum nomen Samaniego, ut habere ei honores summos non dubitaverit. Tenet me admiratio, Auditores Amplissimi, quoties hujus Principis humanitas in mentem venit. Cum Roma re-

diens per Florentiam transirem, vidi ego vidi hunc ipsum Serenissimum Principem caput suum coram clientibus suis denudantem pileo, cum Samaniegi nomen enunciaretur. Hic tantus apud excellentissimum Principem honor non aliunde certe promanabat, quam ab illa hominum proclivitate, quæ virtuti favet. Habet enim nescio quid summorum virorum virtus, ut etiam si oculos fugiat, & a sensibus nostris procul absit: tamen excellentissimos quosque ad se trahat. Hinc tanta apud magnos viros de Samaniego exornando constantia, tam singulare amplificandi studium. Verum quod passim evenit, ut umbram sequentem fugiamus: Sic noster Samaniego ambitionem honorum cupiditatem averfis oculis despiciebat, magisque curabat uni Deo vivere, quam suis fortunis amplificandis. Itaque cum Hispaniæ Præsul illustrissimus, cui ob sua merita carus erat Samaniego, rogaret eum, vellet Episcopus Annularis (uti vocant) esse, eique polliceretur, se in diocesi sua impetraturum domicilium filiis suis, uti munus quodlibet obtinere possent: *Minime, minime, inquit, perhorruui semper caducorum spe fortunarum ad Deum ire.* Dignam tanto viro vocem! & in hoc sæculo ambizioso singularem animi temperantiam!

Sed quid ego singula commemoro, perinde quasi præclarissimus ille vir, in omni virtutum genere non esset admirabilis!

Hunc felicissimum vitæ cursum meus pater ducebat, cum Deus magnum, & molestissimum

ei morbum misit, ut cuius animum in prosperis sibi pium, atque fidelem expertus esset, ejusdem patientiam, atque constantiam in adversis rebus experiretur. Cœpit itaque laborare paralyti, quæ sexdecim annos eum tenuit, & crudelissime vexavit. Jacebat ille in lecto, dolore, & lassitudine confectus. Cibum ori admove nequibat: non se vertere, non membrum ullum regere poterat. Præterea fluxa surditas tenebat eum: & quod auget vehementius animi dolorem, in tantis angustiis integram mentem semper habuit. Vellem, Auditores Amplissimi, eam dicendi facultatem habere, quæ par esset tanti viri constantiæ referendæ. Erat quodam incredibili animi robore septus, & inter acerbos dolores nullum verbum excidebat homini patientissimo. Totos dies cum Deo colloquebatur. Mariam virginem, cui in omni vita addictissimus vixit, integras horas auxiliatricem suam implorabat. Superis patronis vehementer animam suam commendabat: & quandocumque dolores paullisper remittebantur. Divinam Hostiam summa cum animi veneratione accipiebat. Itaque cum talibus pietatis officiis accingeret se ad supremum iter peragendum, credens mortem esse proximam, nihil prius habuit, quam ut animæ medicum accersi juberet, cui de contractis tota vita culpis christiano ritu confiteretur. Hoc negotio confecto, veluti comparato viatico æternitatis viam adgressus, & Christo optimo maximo animam suam restituit die XIV.

Kal. Februarias anno 1720. Expiravit itaque vir natus ad summa ingenio acutissimo, iudicio sincerissimo. Præterea virtutibus ita ornatus, ut quibus in singulis alii magnum putant excellere, ipse in universis pariter emereret. Nam probitatem, fidem, justitiam, liberalitatem nemo vestrum ignorat, sic in ejus pectore, tanquam in habitaculo suo consedisse. Jam vero quanta ejus humanitas, comitas, affabilitas fuerit, satis declaratur eximia quadam totius populi, atque omnium plane doctorum in eum benevolentia. Quanto autem studio utramque Jurisprudentiam excoluerit, quantam utilitatem in hanc Academiam intulerit, non modo qui illam hodie frequentant, verum etiam venturi prædicabunt. Neque enim umquam silebitur indefessum illud in scribendis disputationibus Canonicis studium; neque admirabilis quædam, & incredibilis hujus novi Sulpicii scientia in legibus interpretandis, & æquitate promovenda, ut non magis juris, quam justitiæ fuerit consultissimus. Itaque quæ proficisciebantur a legibus, semper ad felicitatem æquitatemque referebat: neque litium ambages protrahere, sed controversias tollere cupiebat.

Sed quid ego ista commemoro, quorum dulcis recordatio acerbius facit tam cari capitis desiderium? Quin prius loquor de funere, in quo una cum ejus corpore omnes spes, omne meum solamen sepulta sunt! Posteriore quam mortuus est die, in hanc Ecclesiam fuit elatus tanto hominum concursu, ut vix omnes com-

complerentur. Funus porro, quantum in me, atque meis fratribus fuit, pie, atque decenter celebratum est. Quamquam enim ipse testamento suo mandaverat, uti funus sibi ducetur sine ulla pompa; tamen passi non sumus, uti propter talem animi moderationem nostri officii immemores argueremur. Itaque quoad ejus fieri potuit, honestissime sepeliendum curavimus: maximamque Vobis omnibus gratiam habuimus, qui vestro comitatu honorificentissimam pompam effecistis: & adhuc tantam pietatem erga eum retinetis, ut acerbissimum de ejus morte dolorem, retractare mecum non abnuatis. Quin & summus ille Regius Castellæ Senatus memorandum dedit signum, quo dignatus est declarare, quam iniquo animo tulerit tam præclari hominis mortem. Itaque cum rescisset velle me hoc anno funeris iusta renovare, jussit huic Civitati nobilissimæ, uti pelvis campana, quæ Regum, Principum, aut alicujus ex Decurionibus morte solum pulsatur, funestissimis hac die tinnitibus propter mei patris obitum pulsetur; edita sanctione, ne posthac hujus privilegii irrogatio solito mori officiat. Atque un nullo umquam tempore ingratus videar adversus eum, cujus auctoritate effectum est, ut hic tantus, tam singularis, tam ad hunc diem inauditus honor patri meo habeatur; auctor fuit huic honori decernendo Excellentissimus Vir Ludovicus Miravallius, Regii Castellæ Senatus dignissimus Gubernator, cujus præclara erga

Kal. Februarias anno 1720. Expiravit itaque vir natus ad summa ingenio acutissimo, iudicio sincerissimo. Præterea virtutibus ita ornatus, ut quibus in singulis alii magnum putant excellere, ipse in universis pariter emereret. Nam probitatem, fidem, justitiam, liberalitatem nemo vestrum ignorat, sic in ejus pectore, tanquam in habitaculo suo consedisse. Jam vero quanta ejus humanitas, comitas, affabilitas fuerit, satis declaratur eximia quadam totius populi, atque omnium plane doctorum in eum benevolentia. Quanto autem studio utramque Jurisprudentiam excoluerit, quantam utilitatem in hanc Academiam intulerit, non modo qui illam hodie frequentant, verum etiam venturi prædicabunt. Neque enim umquam filebitur indefessum illud in scribendis disputationibus Canonicis studium; neque admirabilis quædam, & incredibilis hujus novi Sulpicii scientia in legibus interpretandis, & æquitate promovenda, ut non magis juris, quam justitiæ fuerit consultissimus. Itaque quæ proficiebantur a legibus, semper ad felicitatem æquitatemque referebat: neque litium ambages protrahere, sed controversias tollere cupiebat.

Sed quid ego ista commemoro, quorum dulcis recordatio acerbius facit tam cari capitis desiderium? Quin prius loquor de funere, in quo una cum ejus corpore omnes spes, omne meum solamen sepulta sunt! Posteriore quam mortuus est die, in hanc Ecclesiam fuit elatus tanto hominum concursu, ut vix omnes

com-

complerentur. Funus porro, quantum in me, atque meis fratribus fuit, pie, atque decenter celebratum est. Quamquam enim ipse testamento suo mandaverat, uti funus sibi duceretur sine ulla pompa; tamen passi non sumus, uti propter talem animi moderationem nostri officii immemores argueremur. Itaque quoad ejus fieri potuit, honestissime sepeliendum curavimus: maximamque Vobis omnibus gratiam habuimus, qui vestro comitatu honorificentissimam pompam effecistis: & adhuc tantam pietatem erga eum retinetis, ut acerbissimum de ejus morte dolorem, retractare mecum non abnuatis. Quin & summus ille Regius Castellæ Senatus memorandum dedit signum, quo dignatus est declarare, quam iniquo animo tulerit tam præclari hominis mortem. Itaque cum rescisset velle me hoc anno funeris iusta renovare, jussit huic Civitati nobilissimæ, uti pelvis campana, quæ Regum, Principum, aut alicujus ex Decurionibus morte solum pulsatur, funestissimis hac die tinnitibus propter mei patris obitum pulsetur; edita sanctione, ne posthac hujus privilegii irrogatio solito mori officiat. Atque unumquam tempore ingratus videar adversus eum, cujus auctoritate effectum est, ut hic tantus, tam singularis, tam ad hunc diem inauditus honor patri meo habeatur; auctor fuit huic honori decernendo Excellentissimus Vir Ludovicus Miravallius, Regii Castellæ Senatus dignissimus Gubernator, cujus præclara erga

L

Regem merita jure suo exigunt, ut publicæ salutis diu, atque feliciter consulat. Nimirum tanti præceptoris discipulus maximus videbat se dissimilem futurum sui, nisi homini singulariter docto extraordinarios honores decerneret. Atque ut M. ille Tullius Romanæ facundie princeps, & Patrum Conscriptorum eloquentissimus Oratione sua persuasit, uti Senatus ille gravissimus pedestrem ex ære statuam Servio Sulpicio Jurisconsultorum maximo decerneret; sic ornatissimus hic vir auctoritate sua perfecit, ut cunctis Amplissimi Ordinis sententiis, ita jubentibus, magnoque doctorum hominum plausu, virtuti debita præmia deferri gauderent, hujus civitatis tintinnabulum in honorem tam egregii viri pulsaretur.

Hos Tu, Pater optime, honores vel post mortem virtute tua consecutus es. Huc te tua sustulit vitæ integritas, & eximie doctrinæ opinio. Quod si Ego hoc tempore parum honorificam de Te mentionem feci, dolori meo condona. A Te vitam secundum Deum, a Te fortunas, & quidquid est apud me, accepi. Hæc omnia singularem gratiam exposcebant. Verum ego unum pietatis pretium Tibi retuli, & conabor referre dum vivam: debitas Tibi laudes numquam potero. At ne Tu quidem, uti pie credo, eas desideras. Quod si beatis viris aura est aliqua hujus mundi laudum, superiore anno multa graviter, atque copiose dixit, egregius Orator: & quidquid ego hodie Orationis exilitate indicavi, multo

elucidius, & ornatius dicet Orator alter eloquentissimus. Quibus officiis peractis hæc consolatio manebit me, quod animo meo nihil deesse videbis. Eloquentiæ deest (si qua est apud me) quantum Tu detrahis magnitudine laudum Tuarum: quantum Tu adimis mortis tuæ amaritudine. Exanimum me reliquisti, vitæ meæ solatium. Discessu Tuo ablegasti me in luctum acerbissimum. Sed o me parum consideratum! Quid Te tam læto me miserum affligam? Si Te amplius in hac vita frui non licet, nostrum est id malum, quod modice feramus oportet, ne id non ad paternam pietatem, sed ad utilitatem potius referre videamur. Sin angimur tamquam Tibi ipsi acerbatis aliquid acciderit; profecto summam felicitatem Tuam, ut per Jesum Christum credere fas est, non satis grato animo interpretamur.

D I X I.